

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ “ECONOMIC
DEVELOPMENT IN AFRICA, REPORT 2015” ΤΟΥ ΟΗΕ ΚΑΙ
ΜΕΛΕΤΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ**

Βουρλιάκη Καλλιόπη

A.M. 10274

Επιβλέπων: Βυζάς Θεόδωρος
Πανεπιστημιακός υπότροφος ΤΕΙ Ηπείρου

Ηγουμενίτσα, Ιούνιος 2017

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ “ECONOMIC
DEVELOPMENT IN AFRICA, REPORT 2015” ΤΟΥ ΟΗΕ ΚΑΙ
ΜΕΛΕΤΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ**

Βουρλιάκη Καλλιόπη

A.M. 10274

Επιβλέπων: Βυζάς Θεόδωρος
Πανεπιστημιακός υπότροφος ΤΕΙ Ηπείρου

Ηγουμενίτσα, Ιούνιος 2017

**EXCERPT TRANSLATION FROM THE UN'S "ECONOMIC
DEVELOPMENT IN AFRICA, REPORT 2015" AND
TERMINOLOGY STUDY**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Ηγουμενίτσα, 08/06/2017

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Βυζάς Θεόδωρος

Πανεπιστημιακός υπότροφος

2. Μέλος επιτροπής

Άννα Χήτα

Πανεπιστημιακή υπότροφος

3. Μέλος επιτροπής

Χρήστος Σταύρου

Πανεπιστημιακός υπότροφος

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

Γκόγκας Θεμιστοκλής

Αναπληρωτής Καθηγητής Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας

Υπογραφή

© Βουρλιάκη Καλλιόπη, 2017.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Βουρλιάκη Καλλιόπη

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Βυζά Θεόδωρο για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θεματικό πεδίο, δεδομένου ότι έχοντας εστιάσει σε μαθήματα διοίκησης στα πλαίσια των σπουδών μου, δεν είχα κάποια προηγούμενη μεταφραστική εμπειρία. Αξιοσημείωτη είναι η άριστη καθοδήγησή του, η άμεση ανταπόκρισή του σε κάθε λογής απορίες που είχα, καθώς όπως και η υπομονή με την οποία χειρίστηκε την έλλειψη γνώσεών μου, τις οποίες απέκτησα μέσω της μελέτης που έκανα παράλληλα με την εκπόνηση της εργασίας μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελείται από την εισαγωγή στην οποία παρουσιάζεται συνοπτικά το περιεχόμενό της, το βασικό μέρος της εργασίας, το οποίο χωρίζεται σε δύο μέρη, τα συμπεράσματα, το γλωσσάρι, τη βιβλιογραφία και το παράρτημα. Το πρώτο μέρος περιέχει το μετάφρασμα του κειμένου-πηγή, ενώ το δεύτερο μέρος χωρίζεται σε δύο σκέλη. Στο πρώτο σκέλος παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο αναλύονται ζητήματα σχετικά με τη μετάφραση και την ορολογία. Στο δεύτερο σκέλος υπάρχει μία περιγραφή της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διαδικασία της μετάφρασης, καθώς και τον σχολιασμό, ο οποίος περιέχει παραδείγματα από το κείμενο-πηγή και το μετάφρασμα. Ακολουθεί η παρουσίαση των συμπερασμάτων στα οποία οδήγησε η εργασία, το γλωσσάρι που περιέχει τους όρους που συλλέχθηκαν από το κείμενο-πηγή, η βιβλιογραφία που περιέχει το σύνολο των συγγραμμάτων που μελετήθηκαν κατά την εκπόνηση της εργασίας, και τέλος το παράρτημα, στο οποίο παρατίθεται το κείμενο-πηγή.

Λέξεις-κλειδιά: εξειδικευμένη μετάφραση, ορολογία, οικονομικό κείμενο

ABSTRACT

The current thesis consists of an introduction which summarises its contents, the thesis' main body which consists of two parts, its conclusions, a glossary, a bibliography and an appendix. The first part contains the translation of the source text, while the second part consists of two chapters. In the first chapter the theoretical framework is presented, in which translation and terminology issues are addressed. In the second chapter there is a description of the methodology used in the process of translation, along with the comments, which consist of examples taken by the source text and its translation. Following, the conclusions of the thesis are presented, the glossary which contains the terms that were collected from the source text, the bibliography which contains the literature studied in the preparation of the thesis, and finally, the appendix where the source text can be found.

Keywords: specialized translation, terminology, economic text

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	iv
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	v
ABSTRACT	vi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	vii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΜΕΡΟΣ Ι. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ	11
ΜΕΡΟΣ ΙΙ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ...	46
A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	47
A.1 Η μετάφραση και ο μεταφραστής	47
A.1.1 Τι είναι μετάφραση;	47
A.1.2 Η μεταφραστική διαδικασία.....	49
A.1.3 Ποιος είναι ο ρόλος του μεταφραστή;.....	50
A.2 Όρος και ορολογία	52
A.2.1 Τι είναι όρος;	52
A.2.2 Τι είναι ορολογία;.....	53
A.3 Τι είναι το εξειδικευμένο κείμενο;	54
A.4 Μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου και ορολογίας	55
B. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ	57
B.1 Μεθοδολογία	57
B.2 Ορολογικές επιλογές	59
B.2.1 Μονολεκτικοί όροι που αποδόθηκαν μονολεκτικά στο μετάφρασμα	59
B.2.2 Μονολεκτικοί όροι που αποδόθηκαν διλεκτικά στο μετάφρασμα	61
B.2.3 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν μονολεκτικά στο μετάφρασμα	62
B.2.4 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν διλεκτικά στο μετάφρασμα.....	63
B.2.5 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τριλεκτικά στο μετάφρασμα	67
B.2.6 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τετραλεκτικά στο μετάφρασμα.....	68
B.2.7 Τριλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τριλεκτικά στο μετάφρασμα	69
B.2.8 Τετραλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τετραλεκτικά στο μετάφρασμα.....	71
B.2.9 Συντομομορφές.....	71
B.3 Αλλαγές σε μορφο-συντακτικό επίπεδο	72
B.3.1 Μετατροπή από ενικό σε πληθυντικό αριθμό	72
B.3.2 Μετατροπή από πληθυντικό σε ενικό αριθμό	72

B.3.3 Μετατροπή από ενεργητική σε παθητική φωνή	72
B.3.4 Μετατροπή από παθητική σε ενεργητική φωνή	73
B.3.5 Μετατροπή ρήματος σε ουσιαστικό	73
B.3.6 Μετατροπή γερουνδίου σε ουσιαστικό.....	74
B.3.7 Προσθήκη.....	74
B.3.8 Αφαίρεση.....	74
B.3.9 Μετάφραση ελλείποντος κατηγορήματος	75
B.3.10 Χωρισμός προτάσεων με κόμμα.....	75
B.3.11 Μετατροπή ποσοστών	76
B.3.12 Μετατροπή ημερομηνιών	76
B.3.13 Ονόματα που μεταφέρθηκαν στο μετάφρασμα με λατινικούς χαρακτήρες	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	77
ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ.....	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ	96

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τη μετάφραση αποσπάσματος από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα, καθώς και από τη μελέτη της ορολογίας που εντοπίστηκε σε αυτό. Για την εκπόνησή της μελετήθηκε αριθμός λεξικών και συγγραμμάτων σχετικών με τη γλωσσολογία και τη μετάφραση, έτσι ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό μετάφρασμα, καθώς και η καλύτερη δυνατή θεωρητική προσέγγιση όσον αφορά το αντικείμενο της μετάφρασης και της ορολογίας.

Το κείμενο-πηγή είναι ένα απόσπασμα από το “Economic Development in Africa, Report 2015” του ΟΗΕ. Αποτελείται από την εισαγωγή, το πρώτο κεφάλαιο, και ένα μέρος του δευτέρου κεφαλαίου της έκθεσης. Πραγματεύεται ζητήματα σχετικά με την οικονομία των υπηρεσιών της Αφρικής και τους υποτομείς της, καθώς όπως και τις ρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν για τη βελτίωση των υποδομών σε όλη την έκταση της ηπείρου, με σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης οικονομικής ανάπτυξης.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρατίθεται το μετάφρασμα του αποσπάσματος, ενώ το δεύτερο μέρος της αποτελείται από δύο σκέλη: το θεωρητικό και τον σχολιασμό.

Στο πρώτο σκέλος, δηλαδή το θεωρητικό, παρουσιάζεται μία θεωρητική προσέγγιση που αφορά το αντικείμενο της μετάφρασης, τη μεταφραστική διαδικασία και το ρόλο του μεταφραστή. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια ζητήματα σχετικά με τους όρους, την ορολογία, το εξειδικευμένο κείμενο και τη μετάφρασή του, καθώς και τη μετάφραση της ορολογίας.

Στο δεύτερο σκέλος παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε κατά τη μεταφραστική διαδικασία και παρατίθενται τα λεξικά και τα συναφή και παράλληλα κείμενα που χρησιμοποιήθηκαν για την επιτυχή μετάφραση του κειμένου-πηγής. Ακολουθεί ο σχολιασμός όπου μελετώνται παραδείγματα όρων που εντοπίστηκαν στο κείμενο-πηγή και ο τρόπος που αποδόθηκαν αυτοί στο μετάφρασμα. Επίσης, παρατίθενται σε μορφή παραδειγμάτων κάποιες αλλαγές που γίνανε στο μορφο-συντακτικό επίπεδο κατά τη διαδικασία της μετάφρασης. Κλείνοντας με τον σχολιασμό, παρατίθενται τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την εκπόνηση της εργασίας. Ακολουθεί το γλωσσάρι με τους όρους που εντοπίστηκαν στο κείμενο καθώς και το γλωσσάρι με τα τοπωνύμια, σε αλφαβητική σειρά, μαζί με την απόδοσή τους

στην ελληνική γλώσσα. Τέλος, στο παράρτημα της εργασίας παρατίθεται το κείμενο-πηγή.

ΜΕΡΟΣ Ι. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Ο τομέας των υπηρεσιών της Αφρικής έχει τεράστιες οικονομικές προοπτικές. Συμβάλλει σχεδόν στο μισό προϊόν της ηπείρου, και ένας αριθμός αφρικανικών χωρών έχει αναδυθεί ως οικονομίες προσανατολισμένες στις υπηρεσίες. Πραγματικά, η ανάπτυξη στον τομέα των υπηρεσιών σφύζει στην Αφρική, σε μεγαλύτερο από το διπλάσιο του μέσου ποσοστού της γης, κατά τη διάρκεια του 2009–2012. Η απόδοση του τομέα έχει αναμφίβολα συμβάλλει στην τροχιά ανάπτυξης της Αφρικής την τελευταία δεκαετία.

Η οικονομία υπηρεσιών στην Αφρική είναι μία ζωτική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης. Σε κάποιες χώρες, ίσα με τα δύο τρίτα του εργατικού δυναμικού απασχολούνται στον τομέα των υπηρεσιών. Συνολικά, ο τομέας των υπηρεσιών στην Αφρική κάλυψε το ένα τρίτο της τυπικής απασχόλησης κατά τη διάρκεια του 2009–2012. Εάν συμπεριλαμβανόταν ο άτυπος τομέας απασχόλησης, η συνάφεια των υπηρεσιών θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη. Άλλωστε, καθώς η μεσαία τάξη της Αφρικής συνεχίζει να αναπτύσσεται, και δεδομένων των παροντικών δημογραφικών τάσεων, και των τάσεων αστικοποίησης (ο πληθυσμός της Αφρικής προβλέπεται να διπλασιαστεί μέχρι το 2025), αυτός ο τομέας αναμένεται να αναπτυχθεί.

Εξίσου σημαντική είναι η συμβολή του τομέα στο εμπόριο της Αφρικής. Οι εξαγωγές και εισαγωγές των αφρικανικών υπηρεσιών ανήλθαν στα \$271 δισεκατομμύρια το 2012. Μολονότι η Αφρική είναι περιθωριακός παράγοντας στο παγκόσμιο εμπόριο των υπηρεσιών, με μόνο 2,2% μερίδιο εξαγωγών, ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί μία σημαντική πηγή εσόδων από τις εισαγωγές, που θα έπρεπε να αξιοποιηθεί περισσότερο, εάν η Αφρική πρόκειται να αναλάβει το ρόλο ενός παγκόσμιου παράγοντα στο εμπόριο των υπηρεσιών.

Οι υπηρεσίες, επίσης, διαδραματίζουν ένα ζωτικό ρόλο στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής της Αφρικής, είτε βασίζεται αυτή στην εκμετάλλευση της βάσης φυσικών πόρων της (African Development Bank et al., 2013), είτε στην εντατικής εργασίας ελαφριά βιομηχανία και βιομηχανική παραγωγή (Harrison et al., 2014, Lin and Rosenblatt, 2012). Για να αποβεί επιτυχής καθεμία από τις δύο προσεγγίσεις, η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των υπηρεσιών της Αφρικής θα είναι αποφασιστικής σημασίας για την αειφόρο ανάπτυξη. Πραγματικά, ως ο πιο υπερισχύων τομέας σε

πολλές αφρικανικές οικονομίες, οι υπηρεσίες πρέπει να στηρίζουν τη διαδικασία του διαρθρωτικού μετασχηματισμού, η οποία χαρακτηρίζεται από τη μετατόπιση από τις δραστηριότητες χαμηλής παραγωγικότητας, στις δραστηριότητες υψηλής παραγωγικότητας, και από το φθίνον μερίδιο της γεωργίας στο προϊόν και την απασχόληση, καθώς όπως και από το αυξανόμενο μερίδιο της βιομηχανικής παραγωγής και των σύγχρονων υπηρεσιών στο προϊόν. Υπάρχουν κάποιοι δυναμικοί αναδυόμενοι υποτομείς εντός του τομέα των υπηρεσιών που έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ευκαιρίες για την ανάπτυξη, το εμπόριο και την απασχόληση, οι οποίοι παραμένουν ανεκμετάλλευτοι. Για παράδειγμα, η διοικητική μέριμνα και η διανομή θα μπορούσαν κάλλιστα να ωφελήσουν τον τομέα της γεωργίας (συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών επιχειρήσεων και του εμπορίου τροφίμων) και τον μεταποιητικό τομέα της Αφρικής. Επομένως, οι φορείς χάραξης πολιτικής στην Αφρική πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στο πώς να κινηθούν προς την παροχή πιο τελειοποιημένων υπηρεσιών, όπου υπάρχει μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία, και οι οποίες προσφέρουν ευκαιρίες για τη μεταφορά τεχνολογίας και την ανάπτυξη δεσμών με τους άλλους τομείς της οικονομίας.

Κάποιοι τομείς υπηρεσιών επίσης θεωρούνται στυλοβάτες της οικονομικής δραστηριότητας και ασκούν επιρροή στην κοινωνική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες υποδομής — περιλαμβάνοντας τις υπηρεσίες μεταφοράς, τηλεπικοινωνιών, ύδρευσης, ενέργειας και τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες — είναι αποφασιστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη και θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του ελλείμματος των υλικών υποδομών της Αφρικής, στην χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και στην καλύτερη κοινωνική πρόνοια. Οι υπηρεσίες υποδομής επίσης προμηθεύουν και στηρίζουν τις βασικές υπηρεσίες (π.χ. με ηλεκτρισμό, αέριο και πόσιμο νερό), οι οποίες θα είναι αποφασιστικής σημασίας για την επίτευξη των μελλοντικών στόχων αειφόρου ανάπτυξης για μετά το 2015. Τέλος, οι υπηρεσίες υποδομής είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη των άλλων τομέων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού, της διανομής (χονδρικής, λιανικής πώλησης), των υπηρεσιών τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ), και των υπηρεσιών εξωτερικής ανάθεσης επιχειρηματικής διαδικασίας. Για να συμβάλλουν επιτυχώς οι υπηρεσίες υποδομής στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Αφρικής, το θεσμικό και το κανονιστικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι υποστηρικτικά.

Η ήπειρος ήδη αξιοποιεί κάποιες από τις ευκαιρίες που έχει να προσφέρει ο τομέας των υπηρεσιών. Για παράδειγμα, κάποιες αφρικανικές οικονομίες αναπτύσσουν τις βιομηχανίες των υπηρεσιών τους με σχετική επιτυχία και παρέχουν υπηρεσίες σε όλη την έκταση της Αφρικής. Γνωστά παραδείγματα αναδυόμενων περιφερειακών υπηρεσιών είναι οι βιομηχανίες χρηματοπιστωτικών και τραπεζικών υπηρεσιών του Μαυρίκιου και της Νιγηρίας, η βιομηχανία εμπορίου και αερομεταφορών φορτίου στην Αιθιοπία και τη Νότια Αφρική, οι βιομηχανίες εκπαιδευτικών υπηρεσιών της Ουγκάντα και της Γκάνα, οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες της Αιγύπτου, και οι βιομηχανίες λιμενικών υπηρεσιών του Τζιμπουτί και της Κένυας.

Οι μεγάλες προκλήσεις επιμένουν παρόλα αυτά, ειδικά καθώς η Αφρική επιδιώκει να απομακρυνθεί από την ανάπτυξη που βασίζεται στην κατανάλωση, και να κατευθυνθεί σε πιο ανθεκτικές πηγές ανάπτυξης. Η ήπειρος θα πρέπει να μετατοπιστεί από την εξάρτηση στις υπηρεσίες συντήρησης και τις μη-εμπορεύσιμες υπηρεσίες, στις υπηρεσίες που δημιουργούν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και ανάπτυξη. Επομένως, ένα σημαντικό πολιτικό ζήτημα είναι το πώς θα μετατραπεί αυτή η καθοδηγούμενη από τις υπηρεσίες ανάπτυξη, σε βιώσιμη απασχόληση και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη για την Αφρική.

B. ΚΥΡΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η Αφρική βρίσκεται σε ένα σημαντικό σταυροδρόμι, όσον αφορά τον καθορισμό και τη διαμόρφωση του προγράμματος μεταρρυθμίσεών της. Ο τομέας των υπηρεσιών μπορεί και πρέπει να διαμορφώσει ένα μέρος αυτής της διαδικασίας, δεδομένου του ρόλου που διαδραματίζει στην οικονομία της Αφρικής. Η Έκθεση για την Οικονομική Ανάπτυξη στην Αφρική για το 2015 εξετάζει κάποια από τα κύρια θέματα πολιτικής που αποτελούν τη βάση του τομέα των υπηρεσιών της ηπείρου, και παρέχει καθοδήγηση πολιτικής σχετικά με το πώς θα μπορούσαν οι υπηρεσίες να συμβάλλουν στην περιφερειακή ολοκλήρωση της Αφρικής, και να δημιουργήσουν χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και απασχόληση. Αναλύει τα κανονιστικά και θεσμικά πλαίσια του τομέα των υπηρεσιών της Αφρικής, την ελευθέρωση και την ανάπτυξη σε περιφερειακό επίπεδο, και το πώς έρχονται σε επαφή οι συμφωνίες και οι κανονισμοί του εμπορίου των υπηρεσιών με τους εγχώριους κανονισμούς των υπηρεσιών. Κάποια από τα βασικά ερωτήματα που τίθενται στην παρούσα έκθεση έχουν ως εξής:

- Ποια είναι η συμβολή του τομέα των υπηρεσιών στην αφρικανική οικονομία και το εμπόριο;
- Πώς θα μπορούσε το εγχώριο κανονιστικό και θεσμικό πλαίσιο να βελτιώσει την παροχή υπηρεσιών, και τη συμβολή του τομέα στην ανάπτυξη;
- Ποιες εθνικές και περιφερειακές πολιτικές πρέπει να είναι σε ετοιμότητα, έτσι ώστε να αυξήσουν οι υπηρεσίες τη συμβολή τους στις Αφρικανικές οικονομίες;
- Υπάρχει κάποιος δυνητικός ρόλος για μία παναφρικανική προσέγγιση στην ανάπτυξη/ ολοκλήρωση των υπηρεσιών;
- Ποιο υπηρεσιακό πρόγραμμα διαπραγματεύσεων θα έπρεπε να αναζητήσουν οι αφρικανικές χώρες στις διαπραγματεύσεις/συναντήσεις των περιφερειακών και παγκοσμίων υπηρεσιών;
- Πώς αναζητά το εθνικό και περιφερειακό πολιτικό τοπίο το εμπόριο των υπηρεσιών στην Αφρική, και πώς μπορεί αυτό να αξιοποιηθεί;

Τα κύρια μηνύματα της έκθεσης περιγράφονται συνοπτικά στις επόμενες παραγράφους.

Πρώτον, ο τομέας των υπηρεσιών έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε μία σημαντική κινητήρια δύναμη βιώσιμης οικονομικής προόδου και διαρθρωτικού μετασχηματισμού στην Αφρική. Αυτό θα απαιτούσε, ωστόσο, οι πολιτικές να είναι συμπαραταγμένες για τη διαμόρφωση συμπληρωματικοτήτων ανάμεσα στον τομέα των υπηρεσιών και τους άλλους τομείς της οικονομίας, ειδικά της βιομηχανικής παραγωγής. Η Αφρική πρέπει να καταβάλλει μεγαλύτερες προσπάθειες για να συνδέσει αυτές τις υπηρεσίες και τις βιομηχανίες, δηλαδή να θέσει σε προτεραιότητα εκείνες τις υπηρεσίες που είναι σχετικές με μία στρατηγικά σημαντική αξιακή αλυσίδα για μία συγκεκριμένη χώρα.

Δεύτερον, η παροχή υπηρεσιών παραμένει υποβέλτιστη και διανέμεται με υψηλό κόστος. Επικρατούν ποικίλες κανονιστικές και πολιτικές ελλείψεις, οι οποίες δικαιολογούν αυτές τις ανεπάρκειες και παρεμποδίζουν την Αφρική στην πλήρη κεφαλαιοποίηση των δυνατοτήτων του τομέα των υπηρεσιών της. Για να εκμεταλλευτεί καλύτερα η Αφρική τις δυνατότητες της οικονομίας υπηρεσιών της, οι κανονισμοί και οι πολιτικές για τις υπηρεσίες υποδομής πρέπει να στοχεύσουν καλύτερα στις υπάρχουσες ανεπάρκειες της αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων της προσβασιμότητας, της ποιότητας, της προσιτότητας και του ανταγωνισμού.

Τρίτον, παρόλο που οι αφρικανικές χώρες έχουν καταβάλει προσπάθειες για την αντιμετώπιση του εμπορίου των υπηρεσιών στα εθνικά, περιφερειακά και παγκόσμια

επίπεδα, μία ασυνεννοησία πολιτικών γραμμών επικρατεί ανάμεσα σε αυτά τα τρία επίπεδα, παρακωλύοντας τις ευκαιρίες της Αφρικής να επωφεληθεί από τα οφέλη του μεγαλύτερου εμπορίου των υπηρεσιών.

Τέλος, η έκθεση υποβάλλει συγκεκριμένες και πραγματοποιήσιμες συστάσεις πολιτικής για το πώς να εκμεταλλευτεί καλύτερα η Αφρική τις δυνατότητες του εμπορίου των υπηρεσιών της, και τα σχετικά κέρδη στην εξέλιξη, στην απασχόληση και στην ανάπτυξη.

Γ. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η έκθεση οργανώνεται σε πέντε κεφάλαια. Το κεφάλαιο 1 παρέχει εμπειρικά στοιχεία που αφορούν τις τάσεις της οικονομίας στον τομέα των υπηρεσιών και την πραγματική συμβολή του τομέα στις αφρικανικές οικονομίες. Το κεφάλαιο 2 εξετάζει τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης των κανονισμών των υποδομών, είτε δημόσιας, είτε ιδιωτικής ιδιοκτησίας, για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Αφρική. Το κεφάλαιο 3 αξιολογεί τις υπάρχουσες πολιτικές που αφορούν τον τομέα των υπηρεσιών σε κρατικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, σε μία προσπάθεια να καθορίσει το πόσο καλά στοχεύουν τέτοιες πολιτικές στον τομέα και στη συμβολή του τομέα στους στόχους ανάπτυξης των αφρικανικών κυβερνήσεων, όπως η ΗΖΕΣ (Ηπειρωτική Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών). Το κεφάλαιο 4 εστιάζει αποκλειστικά στον τομέα των τραπεζικών και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Αφρική και εξετάζει τη διασυνοριακή επέκταση, τη χρηματοπιστωτική ένταξη, και την καινοτομία και τους κανονισμούς των προϊόντων.

Βάσει της προηγούμενης ανάλυσης, το κεφάλαιο 5 παρέχει μία γενική περιγραφή των κύριων πολιτικών συμπερασμάτων σχετικά με το εμπόριο των υπηρεσιών. Τονίζει, επίσης, τα διδάγματα που πάρθηκαν από τις εμπειρίες, και τις βέλτιστες πρακτικές που εξετάστηκαν στα κεφάλαια 1 με 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ: ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε πολλές αφρικανικές χώρες, ο τομέας των υπηρεσιών απαρτίζει το μεγαλύτερο τμήμα της οικονομίας, και κατά την περίοδο 2000–2012, ο τομέας συνέβαλε με ένα αυξανόμενο μερίδιο στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ), στο εμπόριο και στην απασχόληση. Η ανάπτυξη των επαρκών και ανταγωνιστικών οικονομιών υπηρεσιών και

του εμπορίου, ιδιαίτερα σε υπηρεσίες υποδομής, όπως οι τηλεπικοινωνίες, η μεταφορά, η ενέργεια και οι χρηματοδοτήσεις, θα μπορούσαν να βελτιώσουν σημαντικά τις οικονομικές προοπτικές στην Αφρική.

Αυτό το κεφάλαιο περιγράφει συνοπτικά τα βασικά σχηματοποιημένα δεδομένα σχετικά με τον τομέα των υπηρεσιών στην Αφρική, με βάση και τις εθνικές, και τις διεθνείς πηγές δεδομένων. Αυτά τα δεδομένα περικλείουν τη σπουδαιότητα του τομέα των υπηρεσιών στις αφρικανικές εθνικές οικονομίες, σε σχέση με τη συμβολή τους στο ΑΕγχΠ, στο εμπόριο και την απασχόληση, και επισημαίνουν τους τομείς που συμβάλλουν στην ενίσχυση των δυνατοτήτων των υπηρεσιών στην Αφρική. Ο Πίνακας 1 συνοψίζει τα επιλεγμένα εννοιολογικά ζητήματα που αφορούν τον ορισμό, την ταξινόμηση και την επεξεργασία των δεδομένων των υπηρεσιών στην οικονομική ανάλυση.

B. ΣΧΗΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ

Από την περίοδο 2001–2004, μέχρι την περίοδο 2009–2012, το μερίδιο των υπηρεσιών στο αφρικανικό προϊόν αυξήθηκε από 45,8% σε 49%. Το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν ήταν υψηλότερο ανάμεσα στους εξαγωγείς κατεργασμένων προϊόντων.

Ο Πίνακας 1 δείχνει τη διανομή ανά τομέα της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην Αφρική (με σταθερά δολάρια του 2005). Το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν της Αφρικής αυξήθηκε από 45,8% σε 49,0% από την περίοδο 2001–2004, μέχρι την περίοδο 2009–2012. Αυτό αντικατόπτρισε την τάση στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, στις οποίες το μερίδιο των υπηρεσιών σε πραγματικό προϊόν αυξήθηκε από 51,9% σε 52,8% κατά την ίδια περίοδο. Στην Αφρική, το μερίδιο των υπηρεσιών σε πραγματικό προϊόν ήταν το υψηλότερο ανάμεσα στους εξαγωγείς κατεργασμένων προϊόντων (συμπεριλαμβανομένου του Λεσότο και της Τυνησίας), με ποσοστό 61,7%, ακολουθούμενων από τους εξαγωγείς υπηρεσιών, με ποσοστό 57,0%, και χαμηλότερο ανάμεσα στους εξαγωγείς καυσίμων, με ποσοστό 33,9%. Αυτό υποδεικνύει πως οι υπηρεσίες είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας ανταγωνισμού για τις εξαγωγές προϊόντων μεταποίησης.

Εντός του τομέα των υπηρεσιών στην Αφρική, κατά την περίοδο 2009–2012, τα μερίδια των υποτομέων ήταν ως εξής: το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τα εστιατόρια και τα

ξενοδοχεία αντιπροσώπευσαν το 14,5% του προϊόντος, η μεταφορά, η αποθήκευση και οι επικοινωνίες αντιπροσώπευσαν το 9,2% του προϊόντος, και οι λοιπές δραστηριότητες αντιπροσώπευσαν το 25,2% του προϊόντος. Τα μερίδια αυτών των κατηγοριών υπηρεσιών στις συνολικές υπηρεσίες στην Αφρική επίσης αντικατόπτριζαν τα μερίδια που παρατηρήθηκαν στις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Ο υποτομέας του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και των ξενοδοχείων συνέβαλε με περισσότερο από 25% στο προϊόν στη Γκάμπια και στο Σάο Τομέ και Πρίνσιπε κατά την περίοδο 2009–2012. Ο υποτομέας της μεταφοράς, της αποθήκευσης και των επικοινωνιών αντιπροσώπευσε περισσότερο από το 25% του προϊόντος μόνο στο Τζιμπουτί, έναν μεγάλο εξαγωγέα υπηρεσιών, αντανακλώντας την οικονομική σημασία των λιμενικών του υπηρεσιών στα γειτονικά μεσόγεια κράτη, και τη στρατηγική του τοποθεσία κοντά στη Διώρυγα του Σουέζ. Η κατηγορία των λοιπών δραστηριοτήτων αντιπροσώπευσε περισσότερο του 40% του προϊόντος στο Λεσότο, στη Ναμίμπια, στη Νότια Αφρική και στις Σεϋχέλλες.

Σε χώρες όπου ο τομέας των υπηρεσιών έχει ήδη μεγάλη συμβολή στο ΑΕγχΠ και στις εξαγωγές, ένα σημαντικό πολιτικό ζήτημα είναι το πώς θα χρησιμοποιηθεί ο τομέας ως εφαλτήριο για τη δημιουργία περεταίρω απασχόλησης και την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης και ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς. Αυτό απαιτεί την κατανόηση των περιορισμών του τομέα, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά του, καθώς όπως και την αναγνώριση των ευκαιριών βελτιστοποίησης των αμφίδρομων δεσμών ανάμεσα στον τομέα των υπηρεσιών και τους άλλους τομείς που έχουν δυνατότητες ανάπτυξης, και είναι αποφασιστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη.

Κατά την περίοδο 2009–2012, 21 αφρικανικές χώρες είχαν στο προϊόν τους ένα μερίδιο υπηρεσιών μεγαλύτερο του 50%.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009–2012, το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν αντιπροσώπευσε περισσότερο του 50% κατά μέσο όρο σε 21 αφρικανικές χώρες (με εξαίρεση το Νότιο Σουδάν). Οι Σεϋχέλλες ήταν η πιο κυριαρχούμενη από τις υπηρεσίες οικονομία (80%), με ακόλουθο το Τζιμπουτί, το Μαυρίκιο και τη Νότια Αφρική. Ωστόσο, από τις 21 χώρες, μόνο οι ακόλουθες οκτώ – κυρίως σχετικά μικρές χώρες που εξαρτώνται από τις ταξιδιωτικές και τουριστικές υπηρεσίες – εξαρτήθηκαν από τις εξαγωγές υπηρεσιών: το Πράσινο Ακρωτήριο, το Τζιμπουτί, η Γκάμπια, η Μαδαγασκάρη, ο Μαυρίκιος, η Ρουάντα, το Σάο Τομέ και

Πρίνσιπε, και οι Σεϋχέλλες. Στις περισσότερες αφρικανικές χώρες, όπου το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν ήταν άνω του 50%, ο τομέας των υπηρεσιών ήταν περισσότερο κατευθυνόμενος από την εγχώρια ζήτηση, παρά καθοδηγούμενος από τις εξαγωγές. Παρόλο που οι Κομόρες, η Αιθιοπία και η Λιβερία χαρακτηρίστηκαν ως χώρες εξαρτώμενες από τις εξαγωγές υπηρεσιών κατά την περίοδο 2009–2012, το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν σε αυτές τις χώρες δεν υπερέβη το 50%.

Οι λιγότερο εξαρτώμενες από τις υπηρεσίες οικονομίες ήταν η Ισημερινή Γουινέα, η Λιβερία, η Ανγκόλα, το Κονγκό, το Τσαντ και η Λιβύη, όλες εκ των οποίων, με την εξαίρεση της Λιβερίας, ανήκουν στις οκτώ κορυφαίες οικονομίες της Αφρικής που εξαγωγήν πετρέλαιο. Η Ισημερινή Γουινέα ήταν η μόνη χώρα με μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν χαμηλότερο του 5%. Από την περίοδο 2001–2004, μέχρι την περίοδο 2009–2012, το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν αυξήθηκε σε 45 χώρες. Η ανάπτυξη ήταν πιο αξιοσημείωτη στη Μποτσουάνα, όπου το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν, κατά την εν λόγω περίοδο, αυξήθηκε κατά 15,6 ποσοστιαίες μονάδες, από το 50,3% στο 65,9%. Η μεγαλύτερη οικονομική ύφεση ήταν στη Σιέρα Λεόνε, μία χώρα μετά από πόλεμο, όπου το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν έπεσε από το 40,3% κατά την περίοδο 2001–2004, στο 34,1% κατά την περίοδο 2009–2012. Η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση ήταν στο Τζιμπουτί, έναν μεγάλο εξαγωγέα υπηρεσιών, όπου το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν έπεσε από το 81,5% κατά την περίοδο 2001–2004, στο 77,2% κατά την περίοδο 2009–2012, κυρίως λόγω της αναβολής των σχεδιασμένων άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ), και της μείωσης των λειτουργιών λιμανιού, από τις οποίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η οικονομία της χώρας.

Κατά τις περιόδους 2001–2004 και 2009–2012, από τις 45 χώρες στις οποίες αυξήθηκε το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν, οι 30 βίωσαν συρρίκνωση στην βιομηχανική παραγωγή.

Πολλές αφρικανικές χώρες έχουν υποβληθεί σε μία διαδικασία μετατόπισης από τις αγροτικές στις κυρίως μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες, χωρίς να έχουν υποβληθεί σε διαδικασία ανάπτυξης της βιομηχανικής παραγωγής, χαρακτηριζόμενη από σημαντικές βελτιώσεις στην παραγωγικότητα, στη δημιουργία θέσεων τυπικής εργασίας, στις εξαγωγές προηγμένων αγαθών, και στην εφαρμογή της τεχνολογίας στην ευρύτερη οικονομία. Ο Πίνακας 1 δείχνει πως κατά τις περιόδους 2001–2004 και 2009–2012, από τις 45 χώρες στις οποίες το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν αυξήθηκε, οι 30 βίωσαν

συρρίκνωση στην βιομηχανική παραγωγή. Αυτό υποδηλώνει πως τα συμπληρωματικά στοιχεία ανάμεσα στους δύο τομείς δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί πλήρως σε κάποιες χώρες.

Ο τομέας των υπηρεσιών στην Αφρική μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής και στη μεταποιητική ανάπτυξη των αφρικανικών χωρών, καθώς όπως και στην ενίσχυση της παραγωγικότητας της γεωργίας. Η Αφρική πρέπει να αυξήσει τις επενδύσεις στις υποδομές, συμπεριλαμβάνοντας μία ποικιλία υποτομέων υπηρεσιών, έτσι ώστε να πετύχει τους στόχους για την ανάπτυξη της δομικής της μεταμόρφωσης και της οικονομικής της διαφοροποίησης (UNCTAD, 2014a). Η δημιουργία συμπληρωματικότητας, ήτοι, η ενδυνάμωση των δεσμών των εισροών-εκροών και της ζήτησης ανάμεσα στις υπηρεσίες, την βιομηχανική παραγωγή και τη γεωργία, παραμένει ένας αναγκαίος ηπειρωτικός στόχος.

Ο τομέας των υπηρεσιών της Αφρικής αναπτύχθηκε σε μεγαλύτερο από το διπλάσιο του παγκόσμιου μέσου ποσοστού, κατά την περίοδο 2009–2012.

Κατά την περίοδο 2009–2012, ο τομέας των υπηρεσιών αναπτύχθηκε ταχέως σε πραγματικούς όρους στην Αφρική, σε περισσότερο από το διπλάσιο του παγκόσμιου μέσου ποσοστού (δείτε Πίνακα 2). Η ανάπτυξη ήταν ιδιαίτερα ισχυρή στην Ανατολική και Δυτική Αφρική.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ο τομέας των υπηρεσιών στην Αφρική αναπτύχθηκε σε ποσοστό 4,6%, σε σύγκριση με το 5,4% στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η κατηγορία του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και ξενοδοχείων αναπτύχθηκε στο 5,0%, σε σύγκριση με το 5,8% για την κατηγορία της μεταφοράς, της αποθήκευσης και των επικοινωνιών, και το 4,0% για τις λοιπές δραστηριότητες. Από τις 10 χώρες (Μπουρούντι, Τσαντ, Κονγκό, Ακτή Ελεφαντοστού, Ισημερινή Γουινέα, Αιθιοπία, Γκάνα, Νιγηρία, Ρουάντα και Τόγκο) στις οποίες ο τομέας των υπηρεσιών αναπτύχθηκε ταχύτερα σε πραγματικούς όρους κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, με ετήσιο μέσο ρυθμό μεγαλύτερο του 8%, μόνο η Αιθιοπία και η Ρουάντα ήταν εξαρτώμενες από τις εξαγωγές υπηρεσιών. Στις εξαρτώμενες από τις εξαγωγές υπηρεσιών οικονομίες του Πράσινου Ακρωτηρίου, των Κομορών, του Μαυρίκιου, του Σάο Τομέ, και του Πρίνσιπε και των Σεϋχελλών, η ανάπτυξη των υπηρεσιών ήταν κατώτερη της αφρικανικής μέσης τιμής του 4,6%, εκφράζοντας μία πιθανή

επιβράδυνση του τομέα των υπηρεσιών σε αυτές τις χώρες. Επιπροσθέτως, στις 53 αφρικανικές χώρες που λήφθηκαν υπόψιν σε αυτή την ανάλυση, υπήρχε μία εκτιμώμενη αντίστροφη συσχέτιση μεταξύ του μεριδίου του τομέα των υπηρεσιών στο ΑΕγχΠ κατά την ίδια περίοδο, και της πραγματικής ανάπτυξης στον τομέα των υπηρεσιών (ένας συντελεστής αρνητικής συσχέτισης στο $-0,27$), πράγμα το οποίο υποδεικνύει πως η ανάπτυξη ήταν ταχύτερη στις χώρες που ανήκαν στις λιγότερο κατευθυνόμενες προς τον τομέα των υπηρεσιών, και πως κάποιες χώρες κάνανε μεγάλη πρόοδο στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων του τομέα των υπηρεσιών τους, αν και από μία χαμηλή βάση, για παράδειγμα το Μπουρουντί και η Ισημερινή Γουινέα.

Ανάμεσα στις 10 ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες, ανά τομέα υπηρεσιών, τέσσερις χώρες είναι μεγάλοι εξαγωγείς καυσίμων (Τσαντ, Κονγκό, Ισημερινή Γουινέα και Νιγηρία). Αυτό υποδεικνύει ένα εν δυνάμει πλέγμα ανάμεσα στα έσοδα των εξαγωγών καυσίμων και τις υπηρεσίες, με τα υψηλά έσοδα από τα πετρέλαια να στηρίζουν μία άύξηση στη ζήτηση των υπηρεσιών σε κάποιες αφρικανικές οικονομίες. Ο υπολογισμός κατά μέσο όρο του πραγματικού ρυθμού ανάπτυξης στον τομέα των υπηρεσιών, σε όλες τις κατηγορίες ειδικεύσεων εξαγωγών, δείχνει πως η πραγματική ανάπτυξη στον τομέα των υπηρεσιών κατά τις περιόδους 2001–2004 και 2009–2012 ήταν υψηλότερη στους εξαγωγείς καυσίμων (8,6% και 7,8%, αντίστοιχα) και χαμηλότερη στους εξαγωγείς τροφίμων και γεωργικών προϊόντων. Παρομοίως, κατά την περίοδο 2009–2012, ο μεταποιητικός τομέας σε όλες τις μεγάλες χώρες-εξαγωγείς καυσίμων αναπτύχθηκε σε ποσοστό 9,3% κατά μέσο όρο, σε σύγκριση με το 5,2% για τις χώρες-εξαγωγείς κατεργασμένων προϊόντων.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, στο επίπεδο χώρας, κατά την περίοδο 2009–2012, ο τομέας των υπηρεσιών αναπτύχθηκε σε διψήφια ποσοστά στο Μπουρούντι, στην Ισημερινή Γουινέα, στην Αιθιοπία και στη Νιγηρία. Ο τομέας συρρικνώθηκε μόνο στη Μαδαγασκάρη, μία χώρα εξαρτώμενη από τις εξαγωγές υπηρεσιών, που βίωσε μεγάλη οικονομική λιτότητα στις δημόσιες επενδύσεις, στις παραλαβές επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας και στον τουρισμό, εξαιτίας των σημαντικών πολιτικών αναταραχών κατά την περίοδο 2009–2011 (Ploch and Cook, 2012).

Έχει παρατηρηθεί έντονη ανάπτυξη στον τομέα των τηλεπικοινωνιών στο Μπουρούντι, τροφοδοτούμενη από τις ΑΞΕ, ως επακόλουθο των μέτρων ελευθέρωσης στην αγορά κινητής τηλεφωνίας που εισήχθησαν από την κυβέρνηση. Η Αιθιοπία έχει εφαρμόσει ένα Πρόγραμμα Προώθησης Βασικών Υπηρεσιών από το 2012, για τη βελτίωση της

πρόσβασης των απόρων στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας, ύδρευσης και αποχέτευσης, και για τη βελτίωση των υποδομών μεταφορών της για την προώθηση του εμπορίου. Η αλλαγή των βάσεων των εθνικών λογαριασμών της Νιγηρίας το 2014 επεσήμανε την εμφάνιση νέων υποτομέων υπηρεσιών, ιδιαίτερα των τομέων παροχής ηλεκτροδότησης, αερίου, ατμού και κλιματισμού, καθώς όπως και των βιομηχανιών ηχοληψίας, κινηματογράφου και μουσικής παραγωγής (Mail and Guardian, 2014). Επίσης, σημειώθηκε δραματική αύξηση στον αριθμό των συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας στη Νιγηρία, από το 2002 που η κυβέρνηση εξέδωσε άδειες κινητής τηλεφωνίας, και αναγεννημένη ανάπτυξη στον τραπεζικό τομέα, καθώς οι μεταρρυθμίσεις της κεντρικής τράπεζας αύξησαν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες, πράγμα που οδήγησε σε σημαντική ενοποίηση στη βιομηχανία (Mail and Guardian, 2014).

Ο Πίνακας 4 δείχνει την πραγματική ανάπτυξη στον τομέα των υπηρεσιών ανά κατηγορία. Κατά την περίοδο 2009–2012, η πραγματική ανάπτυξη ξεπέρασε το 10% στον υποτομέα του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και των ξενοδοχείων, σε χώρες όπως η Μπουρκίνα Φάσο, το Μπουρούντι, το Τσαντ, η Αιθιοπία, η Λιβύη, η Νιγηρία και το Τόγκο. Η πραγματική ανάπτυξη ξεπέρασε το 10% στον υποτομέα της μεταφοράς, της αποθήκευσης και των επικοινωνιών σε 11 χώρες, συμπεριλαμβανομένου του Μπουρούντι, (26%) και της Νιγηρίας (23%). Στην κατηγορία των λοιπών δραστηριοτήτων, η ανάπτυξη ξεπέρασε το 10% μόνο στην Ισημερινή Γουινέα, στην Αιθιοπία και το Τόγκο.

Η αναγνώριση των κινητήριων δυνάμεων της ανάπτυξης των υπηρεσιών στην Αφρική απαιτεί την κατανόηση των παραγόντων που αιτιολογούν την αύξηση και στη ζήτηση, και στην προσφορά στις υπηρεσίες. Από πλευράς ζήτησης, η ανάπτυξη των υπηρεσιών κατευθύνεται από μια ευρύτερη οικονομική πρόοδο, από την αύξηση του εισοδήματος από τις εξαγωγές, και από έναν αυξανόμενο πληθυσμό. Καθώς αυξάνεται και το διαθέσιμο εισόδημα, και η αστικοποίηση, αυξάνεται και η ζήτηση για τις υπηρεσίες υποδομής. Κατά την περίοδο 2009–2012, οι συντελεστές απλής συσχέτισης ανάμεσα στην ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών και την ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕγχΠ ήταν ένα υψηλό 0,63, και οι συντελεστές ανάμεσα στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και των εξαγωγών ήταν στο 0,19. Από πλευράς προσφοράς, ο τομέας των υπηρεσιών τείνει να επεκτείνεται, καθώς οι χώρες αναλαμβάνουν δεσμεύσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες (για παράδειγμα, όπως ανελήφθησαν στην Αιθιοπία),

και για μεταρρυθμίσεις για την εισαγωγή μεγαλύτερου ανταγωνισμού ανάμεσα στους παρόχους υπηρεσιών, και καθώς η περιφερειακή ολοκλήρωση κορυφώνεται μέσω των έργων για τη βελτίωση των μεταφορών και της διοικητικής μέριμνας.

Ο τομέας των υπηρεσιών ήταν η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη ανάπτυξης στις 30 από τις 54 χώρες κατά την περίοδο 2009–2012.

Το Σχήμα 1 δείχνει τη ραγδαία επέκταση του τομέα των υπηρεσιών σε πραγματικούς όρους στην Αφρική από το 2000, η οποία διατηρήθηκε κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας κρίσης του 2008–2009. Ο τομέας των υπηρεσιών μπορεί να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην άμβλυνση της επίδρασης των παγκόσμιων οικονομικών κρίσεων στην Αφρική, διατηρώντας την εγχώρια κατανάλωση και το εγχώριο προϊόν όταν οι εξαγωγές επηρεάζονται αρνητικά από τις διεθνείς κρίσεις.

Οι σταθμισμένοι ρυθμοί ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕγχΠ υπολογίστηκαν για κάθε αφρικανική χώρα και εκτιμήθηκε η συμβολή του τομέα των υπηρεσιών στην πραγματική ανάπτυξη. Η ανάλυση ενίσχυσε τη σημασία των υπηρεσιών ως προστασία για τις εθνικές οικονομίες σε περιόδους παγκοσμίων οικονομικών κρίσεων. Κατά την περίοδο 2009–2012, ο τομέας των υπηρεσιών ήταν η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη οικονομικής ανάπτυξης στις 30 από τις 54 χώρες, αντιστοιχώντας σε περισσότερο του 50% της πραγματικής οικονομικής προόδου. Ο τομέας αντιστοίχισε σε περισσότερο του 70% της πραγματικής οικονομικής προόδου σε 12 χώρες, και σε επτά από αυτές τις χώρες οι υπηρεσίες αντιστοίχισαν σε περισσότερο του 50% του ΑΕγχΠ. Στην Ακτή Ελεφαντοστού, τη Μαδαγασκάρη, το Μάλι, τις Σεϋχέλλες και τη Σουαζιλάνδη, ο τομέας των υπηρεσιών αντιστοίχισε σε περισσότερο του 100% της πραγματικής ανάπτυξης του ΑΕγχΠ, αντισταθμίζοντας την αρνητική ανάπτυξη στους άλλους δύο τομείς.

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα των Αφρικανών κατασκευαστών επηρεάζεται αρνητικά από το υψηλό έμμεσο κόστος που σχετίζεται με τις υπηρεσίες υποδομής.

Οι ανεπαρκείς υπηρεσίες υποδομής παραμένουν ένα μεγάλο εμπόδιο στην επίτευξη των πλήρων δυνατοτήτων οικονομικής προόδου στην Αφρική. Για την αντιμετώπιση των υποδομών της Αφρικής απαιτείται ένα σημαντικό πρόγραμμα επενδύσεων, που υπολογίζεται στα \$93 δισεκατομμύρια το χρόνο (Foster and Briceño Garmendia, eds., 2010).

Οι βελτιωμένες υποδομές και παροχές υπηρεσιών έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του μεταποιητικού τομέα στην Αφρική, ενός τομέα στον οποίο η ανταγωνιστικότητα των αφρικανικών επιχειρήσεων είναι αδύναμη. Η διάρθρωση του κόστους των επιχειρήσεων, και συγκεκριμένα η διαφορά ανάμεσα στο άμεσο και έμμεσο κόστος παραγωγής έχουν αντίκτυπο στην αδύναμη ανταγωνιστικότητα της αφρικανικής βιομηχανικής παραγωγής. Μία μελέτη δείχνει πως το συνολικό επίπεδο της αποδοτικότητας των αφρικανικών επιχειρήσεων, το οποίο είναι πολύ χαμηλότερο από οπουδήποτε αλλού, είναι αποτέλεσμα του υψηλού εμμέσου κόστους (Eifert et al., 2008). Οι επιχειρήσεις στις αναπτυσσόμενες περιφέρειες με τη μεγαλύτερη απόδοση έχουν έμμεσο κόστος με ύψος λιγότερο του 15% του συνολικού κόστους, ενώ το έμμεσο κόστος στις φτωχές αφρικανικές χώρες ανέρχεται στο 20% με 30% του συνολικού κόστους, ξεπερνώντας συχνά το κόστος εργασίας. Σημειώνεται πως ένα σημαντικό μερίδιο του εμμέσου κόστους στις αφρικανικές επιχειρήσεις αποτελείται από το κόστος σε σχέση με τις υπηρεσίες υποδομής και τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως την ενέργεια, τη μεταφορά, τις επικοινωνίες, την ύδρευση και την ασφάλεια, οι οποίες αποτελούν μεγάλους φραγμούς στη διεθνή ανταγωνιστικότητα των Αφρικανών κατασκευαστών.

Ο τομέας των υπηρεσιών αντιστοίχισε στο 32,4% της συνολικής απασχόλησης κατά την περίοδο 2009–2012.

Η δραστηριότητα του τομέα των υπηρεσιών αντιστοίχισε στο 32,4% της συνολικής απασχόλησης στην Αφρική κατά την περίοδο 2009–2012 (International Labour Organization, 2014). Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2, ανάμεσα στις οκτώ εξαρτώμενες από την εξαγωγή υπηρεσιών οικονομίες, για τις οποίες είναι διαθέσιμα τα δεδομένα για την απασχόληση, μόνο στο Πράσινο Ακρωτήριο, στη Λιβερία και στο Μαυρίκιο, περισσότερο του 40% της τυπικής εργασίας προήλθε από τον τομέα των υπηρεσιών. Οι προσανατολισμένες προς τις υπηρεσίες χώρες δεν προμηθεύονται απαραίτητα ένα μεγάλο μερίδιο της τυπικής εργασίας τους από τον τομέα των υπηρεσιών. Για την ακρίβεια, κατά την περίοδο 2009–2012, ο συντελεστής συσχέτισης ανάμεσα στο μερίδιο των υπηρεσιών στη συνολική απασχόληση και στο προϊόν ήταν ένα αδύναμο 0,08. Σε κάποιες χώρες (για παράδειγμα στην Αιθιοπία, τη Μοζαμβίκη, τη Ρουάντα και τη Ζάμπια) όπου οι υπηρεσίες συνέβαλαν με περισσότερο του 40% στο προϊόν κατά την περίοδο 2009–2012, ο τομέας των υπηρεσιών αντιστοίχισε σε λιγότερο του 20% της ολικής απασχόλησης. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη φύση του τομέα των

υπηρεσιών σε αυτές τις οικονομίες, στην ένταση εργασίας του τομέα των υπηρεσιών (για παράδειγμα, στις εξαρτώμενες από τον τουρισμό οικονομίες, όπως ο Μαυρίκιος και οι Σεϋχέλλες, ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί υψηλής έντασης εργασία), και στο γεγονός πως σ' αυτές τις οικονομίες ο τομέας των υπηρεσιών συνυπάρχει με έναν αγροτικό τομέα έντασης εργασίας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας.

Για να αυξήσει ο τομέας των υπηρεσιών στην Αφρική τη συμβολή του στην απασχόληση και στο προϊόν, θα πρέπει να συζητηθεί το ζήτημα της ανεπισταθμότητας στον τομέα των υπηρεσιών. Ο άτυπος τομέας απασχόλησης κυμαίνεται από το 50% μέχρι το 80% του ΑΕγχΠ, και από το 60% μέχρι το 80% της συνολικής απασχόλησης, και υπολογίζεται στο 90% των νέων θέσεων εργασίας (Benjamin and Mbaye, 2014). Κάποιοι από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς των δυτικών αφρικανικών οικονομιών (χονδρικού και λιανικού εμπορίου, εστιατορίων και μεταφορών) κυριαρχούνται από ανεπίσημες επιχειρήσεις. Οι αφρικανικές υπηρεσίες είναι κατά κύριο λόγο ανεπίσημες και μικρής κλίμακας. Η συζήτηση του ζητήματος του πως θα εισέλθουν οι ανεπίσημες επιχειρήσεις υπηρεσιών στον επίσημο τομέα είναι σημαντική για την αύξηση της παραγωγικότητας και τη συμβολή του τομέα των υπηρεσιών στην ανάπτυξη και την απασχόληση.

Συγκριτικά με άλλες περιοχές, η Αφρική καταλαμβάνει μόνο ένα μικρό μερίδιο του παγκοσμίου εμπορίου των υπηρεσιών σε όρους προστιθέμενης αξίας.

Υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες για την τοποθέτηση των αφρικανικών χωρών ως παρόχους υπηρεσιών στις εθνικές, περιφερειακές και παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες της παραγωγής αγαθών, και στις αξιακές αλυσίδες των υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες είναι επίσης υποκινητές πολλών διαδικασιών παραγωγής και πωλήσεων. Υπάρχουν σημαντικοί δεσμοί εισροών-εκροών ανάμεσα στην βιομηχανική παραγωγή και τις υπηρεσίες. Αναφορικά με τη Νότια Αφρική, μία μελέτη υπολογίζει πως το 25,3% των ενδιάμεσων εισροών στην βιομηχανική παραγωγή προέρχεται από υπηρεσίες (το μεγαλύτερο μέρος των οποίων προέρχεται από το εμπόριο και τις χρηματοδοτήσεις), και το 24,7% της ενδιάμεσης παραγωγής στις υπηρεσίες προέρχεται από την βιομηχανική παραγωγή (Tregenna, 2007). Εάν αποκλείσουμε τις εισαγόμενες ενδιάμεσες εισροές, το 31,4% όλων των εγχωρίως παραγόμενων ενδιάμεσων εισροών στην βιομηχανική παραγωγή αγοράζεται από τον τομέα των υπηρεσιών, και το 18,6% όλων των εγχώριας προέλευσης ενδιάμεσων εισροών στις υπηρεσίες προέρχεται από την βιομηχανική παραγωγή. Καθώς οι αφρικανικές χώρες πρέπει να στοχεύουν στην

ανάπτυξη των μεταποιητικών τους τομέων, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τομέων εγχώριων υπηρεσιών τους θα έπρεπε επίσης να είναι ένας παράλληλος στόχος (UNCTAD and United Nations Industrial Development Organization, 2011). Υπάρχει ένα μεγάλο πεδίο για την τοποθέτηση των αφρικανικών χωρών ως αξιόπιστους και ανταγωνιστικούς παρόχους υπηρεσιών στις αξιακές αλυσίδες της βιομηχανικής παραγωγής, είτε σε εθνικό, είτε σε περιφερειακό, είτε σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες μπορούν να προσφέρουν σημαντικές νέες ευκαιρίες για το διαρθρωτικό μετασχηματισμό στην Αφρική. Περίπου 60% του παγκόσμιου εμπορίου αποτελείται από το εμπόριο των ενδιάμεσων προϊόντων και των υπηρεσιών που ενσωματώνονται στα ποικίλα στάδια της διαδικασίας παραγωγής των προϊόντων και των υπηρεσιών προς τελική κατανάλωση (UNCTAD, 2013a).

Έως σήμερα, η Αφρική έχει καταλάβει μόνο ένα μικρό ποσοστό του παγκοσμίου εμπορίου σε όρους προστιθέμενης αξίας, παρά το γεγονός πως το συνολικό επίπεδο της ενσωμάτωσης των παγκοσμίων αλυσίδων αξίας της είναι υψηλό, σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος αυτού αφορά την ολοκλήρωση των εξαγωγών των αγαθών της Αφρικής ως μέσων παραγωγής στις ξένες βιομηχανίες παραγωγής, πράγμα που δημιουργεί μικρή προστιθέμενη αξία για την Αφρική (African Development Bank et al., 2014). Αναβαθμιζόμενη μέσω διεργασίας, με το πέρασμα του χρόνου, εντός αυτών των αξιακών αλυσίδων, η αναβάθμιση των προϊόντων, ή η λειτουργική αναβάθμιση θα πρέπει να είναι ένας μακροπρόθεσμος στόχος πολιτικής για την Αφρική, έτσι ώστε να μεγιστοποιηθούν τα δυνητικά οικονομικά οφέλη από τη συμμετοχή (UNCTAD and United Nations Industrial Development Organization, 2011, and UNCTAD, 2013a). Η επιτυχής εισαγωγή του αφρικανικού τομέα των υπηρεσιών στις παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες της παραγωγής και των υπηρεσιών θα εξαρτηθεί από την ικανότητα των αφρικανικών χωρών να: δημιουργήσουν παγκόσμια ανταγωνιστικότητα στον τομέα των υπηρεσιών, να καταλάβουν τους καθοριστικούς παράγοντες ανταγωνιστικότητας και τους περιορισμούς που αντιμετωπίζει ο απασχολούμενος με τη διανομή των υπηρεσιών ιδιωτικός τομέας, να κάνουν δημόσιους-ιδιωτικούς διαλόγους σχετικά με τα ζητήματα των υπηρεσιών και να αναπτύξουν μία ξεκάθαρη στρατηγική πολιτικής για τον τομέα των υπηρεσιών, που να θέτει μακροπρόθεσμους αναπτυξιακούς στόχους για τον τομέα.

Η Αφρική είναι ένας περιθωριακός παράγοντας στις παγκόσμιες εξαγωγές και εισαγωγές υπηρεσιών. Μόνο 11 αφρικανικές χώρες έχουν υπάρξει σταθερά εξαγωγείς καθαρών υπηρεσιών από το 2005.

Το 2012, οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν στα \$4,4 τρισεκατομμύρια διεθνώς και στα \$1,3 τρισεκατομμύρια για τις αναπτυσσόμενες χώρες (μετρηθείσες σε τρέχουσες τιμές και σε τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες). Η διανομή των εξαγωγών των υπηρεσιών παγκοσμίως για το 2012 ήταν ως εξής: 19,9% στις υπηρεσίες μεταφορών, 24,7% στις ταξιδιωτικές υπηρεσίες, και 55,4% στις λοιπές υπηρεσίες, το μεγαλύτερο μερίδιο των οποίων ήταν άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες.

Οι συνολικές εισαγωγές υπηρεσιών στην Αφρική ανήλθαν περίπου στα \$173 εκατομμύρια το 2012, ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών ανήλθαν περίπου στα \$98 εκατομμύρια (UNCTADStat, February 2015). Το 2012, η Αφρική αντιπροσώπευσε μόνο το 2,2% των συνολικών παγκοσμίων εξαγωγών υπηρεσιών, σε σύγκριση με το 3,6% για την αναπτυσσόμενη Αμερική, και το 24,3% για την αναπτυσσόμενη Ασία. Η Αφρική αντιπροσώπευσε το 4,0% των συνολικών παγκοσμίων εισαγωγών υπηρεσιών, σε σύγκριση με το 5,2% για την αναπτυσσόμενη Αμερική, και το 27,9% για την αναπτυσσόμενη Ασία.

Το Σχήμα 3 απεικονίζει την απότομη αύξηση των εισαγωγών των υπηρεσιών στην Αφρική γύρω στο 2005, και από τότε και στο εξής, μία αναπτυσσόμενη απόκλιση ανάμεσα στις εξαγωγές και τις εισαγωγές υπηρεσιών. Οι εξαγωγές υπηρεσιών σε ονομαστικούς όρους, αναπτύχθηκαν κατά μέσο όρο 9% ανά έτος, ανάμεσα στο 2005 και το 2009, ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών αναπτύχθηκαν σε ποσοστό 17%. Το 2011 και 2012, οι εξαγωγές υπηρεσιών αναπτύχθηκαν γύρω στο 4% ανά έτος, ενώ το 2011, οι εισαγωγές υπηρεσιών αναπτύχθηκαν σε ποσοστό 12%. Μία τόσο εκρηκτική ανάπτυξη αντανακλά μία συνεχόμενη διαδικασία ελευθέρωσης στον τομέα των υπηρεσιών, χάρη στην αυξανόμενη ζήτηση για ορισμένους τύπους υπηρεσιών που συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη, όπως η ραγδαία ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα (για παράδειγμα στην Αγκόλα και στην Αιθιοπία), και ο μη ανταγωνιστικός και υπανάπτυκτος επίσημος τομέας εγχώριων υπηρεσιών. Το εμπορικό ισοζύγιο του τομέα των υπηρεσιών της Αφρικής ως μερίδιο στο ΑΕγχΠ ήταν στο -3,63% το 2012, σε σύγκριση με το 1,08% για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες γενικά.

Στο επίπεδο χώρας, η Αίγυπτος και η Νότια Αφρική είναι οι δύο κύριοι παγκόσμιοι εξαγωγείς της Αφρικής, αντιστοιχώντας στο 0,49% και το 0,34% των παγκοσμίων εξαγωγών υπηρεσιών. Η Ανγκόλα, η Νιγηρία και η Νότια Αφρική είναι οι κύριοι παγκόσμιοι εισαγωγείς της Αφρικής, αντιστοιχώντας σε περισσότερο του 0,40% των συνολικών παγκοσμίων εισαγωγών υπηρεσιών.

Μόνο οι ακόλουθες 11 αφρικανικές χώρες έχουν υπάρξει συνεχόμενα εξαγωγείς καθαρών υπηρεσιών από το 2005: Πράσινο Ακρωτήρι, Τζιμπουτί, Αίγυπτος, Ερυθραία, Κένυα, Μαυρίκιος, Μαρόκο, Ναμίμπια, Σεϋχέλλες, Τυνησία, και Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας. Με την εξαίρεση του Τζιμπουτί και της Κένυας, αυτές οι χώρες εξαρτώνται κυρίως από τις εξαγωγές ταξιδιωτικών υπηρεσιών (δείτε Πίνακα 5). Το Κάμπο Βέρντε και οι Σεϋχέλλες είναι ανάμεσα στις 10 χώρες του κόσμου με τον πιο έντονο τουρισμό, μετρούμενες ως προς το ποσοστό του τουρισμού στο ΑΕγχΠ.

Σύμφωνα με τις μέσες τιμές για την περίοδο 2009–2012, οι μεγαλύτεροι εισαγωγείς καθαρών υπηρεσιών στην Αφρική, ως ποσοστό του ΑΕγχΠ, ήταν η Λιβερία (-64,5%), το Τσαντ (-19,6%) και η Ισημερινή Γουινέα (-18,9%). Περισσότερο του 60% των εισαγωγών υπηρεσιών του Τσαντ – ενός μεσόγειου κράτους – προήλθε από τον τομέα των μεταφορών. Περισσότερο του 70% των εισαγωγών υπηρεσιών της Ανγκόλας, του Κονγκό, της Ισημερινής Γουινέας και της Λιβερίας προήλθε από την κατηγορία των λοιπών υπηρεσιών, δηλαδή, πέρα των υπηρεσιών μεταφοράς και των ταξιδιωτικών υπηρεσιών. Η κατηγορία των λοιπών υπηρεσιών διαιρείται στους ακόλουθους εννέα υποτομείς: οικονομικός, κατασκευαστικός, επικοινωνιών, ασφαλίσεων, υπολογιστών και πληροφορίας, κυβερνητικός, δικαιωμάτων, προσωπικός, πολιτισμικός και ψυχαγωγικός, και άλλων επιχειρηματικών υπηρεσιών (δείτε Πίνακα 7). Περίπου το 92,2% των εισαγωγών λοιπών υπηρεσιών στη Λιβερία αιτιολογήθηκε από τις κυβερνητικές υπηρεσίες, ενώ στην Ανγκόλα, το Κονγκό και την Ισημερινή Γουινέα, περίπου το 48% αιτιολογήθηκε από τις άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες. Κάποιες από αυτές τις χώρες υφίστανται σημαντική ανοικοδόμηση μετά από πόλεμο, και η παροχή υπηρεσιών ιδιωτικού τομέα έχει καταρρεύσει και δεν έχει αποκατασταθεί πλήρως.

Όσον αφορά τις υπηρεσίες, η ύπαρξη χαμηλών επιπέδων εξαγωγών και υψηλών επιπέδων εισαγωγών πρέπει να ερμηνευτεί με προσοχή, και δεν πρέπει απαραίτητα να συσχετιστεί με τις κακές οικονομικές επιδόσεις. Ένα υψηλό επίπεδο εισαγωγών υπηρεσιών θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη ζήτηση στις υπηρεσίες ως στοιχείο στους γρήγορα αναπτυσσόμενους παραγωγικούς τομείς, καθώς ένα χαμηλό

επίπεδο εξαγωγών υπηρεσιών μπορεί να υποδείξει πως περισσότερες εγχώριες υπηρεσίες χρησιμοποιούνται για να μετριάσουν τη συμφόρηση στον εφοδιασμό της εγχώριας οικονομίας.

Το Σχήμα 4 δείχνει τη διανομή των εισαγωγών και των εξαγωγών των υπηρεσιών στην Αφρική για το 2013. Οι πέντε κύριοι υποτομείς εισαγωγών για το 2013 ήταν της μεταφοράς, των ταξιδιών, των κατασκευών, των δημοσίων υπηρεσιών, και των άλλων επιχειρηματικών υπηρεσιών. Συνολικά, αυτοί οι πέντε υποτομείς αντιπροσώπευσαν περίπου το 72% των συνολικών εισαγωγών υπηρεσιών στην Αφρική. Οι πέντε κύριοι υποτομείς εξαγωγών ήταν των ταξιδιών, της μεταφοράς, των δημοσίων υπηρεσιών, των άλλων επιχειρηματικών υπηρεσιών, και των επικοινωνιών, οι οποίοι ανήλθαν συνολικά στο 87%.

Αυτό το κεφάλαιο τονίζει, μέσω μιας σειράς σχηματοποιημένων στοιχείων, την πραγματική συμβολή του τομέα των υπηρεσιών στις αφρικανικές οικονομίες, από πλευράς προϊόντος, απασχόλησης και εξαγωγών. Ο τομέας των υπηρεσιών έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει στη διαρθρωτική μεταμόρφωση, στην οικονομική πρόοδο και στην ανάπτυξη της Αφρικής, εάν γίνει συντονισμένη προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η ανεπισημότητα του τομέα, να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις τυπικής εργασίας, και να εφαρμοστούν στρατηγικές ανάπτυξης. Οι αφρικανικές χώρες πρέπει να στοχεύσουν στην εκμετάλλευση των πιθανών συμπληρωματικοτήτων και των δεσμών ανάμεσα στον τομέα των υπηρεσιών και των λοιπών παραγωγικών τομέων της οικονομίας. Οι πολιτικές πρέπει επίσης να διευκολύνουν την εισαγωγή των αφρικανικών παρόχων υπηρεσιών στις διεθνείς και τις περιφερειακές αξιακές αλυσίδες, και στα αγαθά, και στις υπηρεσίες.

Πλαίσιο 1. Συλλαμβάνοντας και καθορίζοντας τις υπηρεσίες στην Αφρική

Ζητήματα ορισμών

Οι υπηρεσίες μπορούν να καθοριστούν ως αλλαγές στην κατάσταση ενός οικονομικού φορέα (συμπεριλαμβανομένου ενός ατόμου), ή στην κατάσταση ενός αγαθού, ή ενός περιουσιακού στοιχείου (πλούτου) που ανήκει σε έναν οικονομικό φορέα, ως αποτέλεσμα κάποιας δραστηριότητας ενός δευτέρου οικονομικού φορέα, που πραγματοποιήθηκε με την πρωτύτερη συμφωνία του πρώτου φορέα.

Το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών των Ηνωμένων Εθνών διακρίνει τις τρεις ακόλουθες κατηγορίες υπηρεσιών:

- Υπηρεσίες που επηρεάζουν τις αλλαγές: Υπηρεσίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αλλαγές της φυσικής κατάστασης ενός φορέα ή ενός προϊόντος (π.χ. επισκευές σπιτιών και αυτοκινήτων, ιατρικές διαδικασίες και κουρέματα), ή την πνευματική κατάσταση ενός φορέα (π.χ. εκπαίδευση και νομικές υπηρεσίες). Η αλλαγή κατάστασης που προκαλείται από τέτοιες υπηρεσίες μπορεί να είναι προσωρινή ή μόνιμη.
- Υπηρεσίες περιθωρίου: Οι αλλαγές στην κατάσταση που διευκολύνουν την ανταλλαγή άλλων αγαθών, ή περιουσιακών στοιχείων, ή υπηρεσιών ανάμεσα στον χρήστη τέτοιων υπηρεσιών και σε ένα άλλο μέρος (που μπορεί να είναι ή να μην είναι ο παραγωγός της υπηρεσίας). Τέτοιες υπηρεσίες περιλαμβάνουν δραστηριότητες χονδρικής και λιανικής διανομής, και αλλαγές στην κατάσταση σχετικά με τη φυσική θέση ενός φορέα ή των αγαθών του (μεταφορά), ή με τον τρέχοντα πλούτο ενός φορέα, ή τα ρίσκα που αντιμετωπίζει με το μελλοντικό πλούτο (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες), ή με την κοινωνική κατάσταση ενός φορέα, διευκολύνοντας την αλληλεπίδραση (σύνδεση) με άλλους φορείς (επικοινωνίες).
- Προϊόντα συγκέντρωσης γνώσεων: Υβριδικά προϊόντα, με τα χαρακτηριστικά και των προϊόντων και των υπηρεσιών (π.χ. εφημερίδες, ηλεκτρονικά μέσα και ψηφιακές πληροφορίες). Αυτά τα προϊόντα έχουν φυσική υπόσταση, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας μπορούν επομένως να καθιερωθούν, και είναι δυνατή η μεταβιβασιμότητά τους. Η γνώση που αποθηκεύουν μπορεί να είναι διαθέσιμη για περισσότερες από μία φορές, και η παραγωγή και κατανάλωση δεν είναι απαραίτητα ταυτόχρονες. Ωστόσο, μοιάζουν με τις υπηρεσίες στο ότι το περιεχόμενό τους (οι πληροφορίες και οι γνώσεις που περιέχουν) αλλάζει την πνευματική κατάσταση του χρήστη, είτε προσωρινά, είτε μόνιμα.

Το πρώτο χαρακτηριστικό των υπηρεσιών είναι πως παράγονται και καταναλώνονται (ή χρησιμοποιούνται) ταυτόχρονα. Η παραγωγή είναι η δραστηριότητα που προκαλεί τη σχετική αλλαγή στην κατάσταση, και η χρήση είναι η αλλαγή στην κατάσταση αυτή καθεαυτή. Για πολλές υπηρεσίες, ειδικά όταν η αλλαγή στην κατάσταση είναι μία φυσική αλλαγή σε ένα άτομο ή ένα προϊόν, ένα δεύτερο χαρακτηριστικό ακολουθεί ως απόρροια του πρώτου: ο παραγωγός και ο χρήστης πρέπει να είναι στην ίδια τοποθεσία. Το τρίτο χαρακτηριστικό των υπηρεσιών είναι πως είναι άυλες και δεν μπορούν να αποθηκευτούν, δηλαδή, επειδή είναι αλλαγές σε μία κατάσταση, δεν μπορούν να παραχθούν πριν από τη χρήση τους. Παράγονται μόνο όταν υπάρχει ζήτηση γι αυτές. Τελικά, οι υπηρεσίες είναι διαφορετικές από τα αγαθά στο ότι δεν είναι μεταβιβάσιμες

ξεχωριστά από την παραγωγή τους. Οι φορείς δεν μπορούν να αγοράσουν τις υπηρεσίες ξεχωριστά από τη χρήση τους για να καθιερώσουν δικαιώματα ιδιοκτησίας στις υπηρεσίες και να τις μεταβιβάσουν σε τρίτους.

Η ανάγκη για ταυτόχρονη παραγωγή και κατανάλωση, όταν οι υπηρεσίες ανταλλάσσονται διεθνώς, εστιάζει την προσοχή σε άλλο ένα σύνολο χαρακτηριστικών των υπηρεσιών, την κατάσταση προμήθειας (π.χ. τη διαδικασία μέσω της οποίας ο παραγωγός και ο χρήστης έρχονται σε επαφή). Κάτω από κάποιες περιστάσεις, το διασυνοριακό εμπόριο (αναφερόμενο ως κατάσταση 1 στη Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών) είναι πιθανό, στο οποίο ο παραγωγός και ο χρήστης βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες και αντίστοιχα, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές. Για κάποιες υπηρεσίες (π.χ. τουρισμού και χειρουργικών διαδικασιών), οι χρήστες από τις χώρες εισαγωγής πρέπει να μετακινηθούν προσωρινά στη χώρα εξαγωγής (κατανάλωση στο εξωτερικό, κατάσταση 2). Ένας παραγωγός υπηρεσιών μπορεί επίσης να μετακινηθεί από μία χώρα εξαγωγής για να παρέχει υπηρεσίες στους χρήστες σε μία χώρα εισαγωγής, είτε τοποθετώντας μία μόνιμη λειτουργία στη χώρα μέσω μίας επένδυσης κεφαλαίου (εμπορική παρουσία, κατάσταση 3), είτε προσωρινά μετεγκαθιστώντας εργατικό δυναμικό για την παροχή των υπηρεσιών (παρουσία φυσικών προσώπων, κατάσταση 4).

Ζητήματα μετρήσεων

Η μέτρηση του προϊόντος των υπηρεσιών (με προστιθέμενη αξία) και του διεθνούς εμπορίου στις υπηρεσίες υπόκειται σε δύο μεγάλες προκλήσεις, οι οποίες ακολουθούν από τα χαρακτηριστικά των ορισμών που συζητήθηκαν πιο πάνω.

Η πρώτη πρόκληση είναι η μέτρηση του πραγματικού προϊόντος των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών και του όγκου των διεθνών συναλλαγών στις υπηρεσίες. Για να μετρηθεί το πραγματικό προϊόν προσαρμοσμένο στον πληθωρισμό απαιτείται ένας δείκτης τιμών που να υποθέτει πως αυτό που καθορίζεται ως μία ενιαία μονάδα του προϊόντος δεν αλλάζει με τον καιρό, είτε σε ποσότητα, είτε σε ποιότητα. Αν υποτεθεί πως η अपαράλλαχτη ποιότητα είναι ένα ζήτημα και για τα προϊόντα και για τις υπηρεσίες, ειδικά για να καθοριστεί το αν θα έπρεπε ένα προϊόν με χαρακτηριστικά που είναι καινούργια σε σύγκριση με τις προηγούμενες του εκδόσεις να θεωρηθεί ως ένα νέο προϊόν, ή ως ένα νέο μοντέλο ενός αρχικού προϊόντος. Ωστόσο, για τις υπηρεσίες, ακόμα και αν υποθέσουμε πως με τον καιρό η μόνιμη ποσότητα δεν είναι σαφής,

εξαιτίας των δυσκολιών στον καθορισμό μίας ενιαίας μονάδας προϊόντος υπηρεσιών, καθώς οι υπηρεσίες είναι ετερογενείς και δύσκολες ως προς την τυποποίηση τους, και η φύση του προϊόντος συνήθως εξαρτάται εν μέρει από τον χρήστη, καθώς όπως και από τον παραγωγό (π.χ. στις υπηρεσίες εκπαίδευσης).

Η δεύτερη πρόκληση στη μέτρηση προκύπτει από την ανάγκη για πολλές εισροές υπηρεσιών στην παραγωγή και των αγαθών, και των υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες εισροών, όπως η οικονομική διαχείριση, ή ο καθαρισμός εργοστασίου, μπορεί να παρασχεθούν από τον παραγωγό ενός προϊόντος, οπότε δεν υπολογίζονται ξεχωριστά ως προϊόν υπηρεσιών. Εναλλακτικά, μπορεί να δέχονται προμήθειες από έναν ανεξάρτητο παραγωγό υπηρεσιών, οπότε υπολογίζονται ξεχωριστά. Το προϊόν και η απασχόληση στις υπηρεσίες είναι υψηλότερα στο προηγούμενο σενάριο, παρά το γεγονός πως η πραγματική οικονομική δραστηριότητα μπορεί να μην είναι διαφορετική.

Άλλο ένα ζήτημα που αφορά τη μέτρηση και έχει μεγάλη σημασία για την Αφρική, συσχετίζεται με τη δραστηριότητα του άτυπου τομέα απασχόλησης, η οποία συμπίπτει (μα δεν είναι ταυτόσημη) με αυτό που αναφέρεται ως παραοικονομία στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών. Ο άτυπος τομέας απασχόλησης έχει γενικά μεγαλύτερη υπεροχή στις δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιών, από ότι στην βιομηχανική παραγωγή και τις λοιπές βιομηχανικές δραστηριότητες, εν μέρει επειδή οι φραγμοί εισόδου σε πολλές δραστηριότητες υπηρεσιών είναι χαμηλοί, ειδικά στα τμήματα της αγοράς με χαμηλά εισοδήματα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι έρευνες και στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται για την καταμέτρηση της δραστηριότητας του άτυπου τομέα απασχόλησης, συνήθως συνδυαστικά, αλλά αυτά είναι ατελή μέσα, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες. Παρόλο που έχει υπάρξει μεγάλη πρόοδος στην ανάπτυξη συμπεφωνημένων ορισμών και προσεγγίσεων για την καταμέτρηση του προϊόντος του άτυπου τομέα απασχόλησης, δεν υπάρχει ακόμα μία τυποποιημένη προσέγγιση, πράγμα που καθιστά τη διακρατική σύγκριση δύσκολη (United Nations, 2009).

Η μέτρηση του διεθνούς εμπορίου των υπηρεσιών μπορεί να θέσει συγκεκριμένες προκλήσεις πέρα και άνω αυτών που αντιμετωπίστηκαν στη μέτρηση της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών. Οι συναλλαγές της κατάστασης 1 απαιτούν ανταλλαγές ξένου νομίσματος, και σαν αποτέλεσμα καταγράφονται και συμπεριλαμβάνονται, θεωρητικά, στους τρεχούμενους λογαριασμούς του ισοζυγίου πληρωμών ως μη-παραγοντικές υπηρεσίες. Ωστόσο, η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού

εμπορίου έχει καταστήσει πολύ πιο δύσκολη την καταγραφή του διεθνούς εμπορίου στις υπηρεσίες περιθωρίου. Σε σχέση με την κατάσταση 2, η παραγωγή και η χρήση των υπηρεσιών λαμβάνουν χώρα στην περιοχή εντός μίας χώρας εισαγωγής, χωρίς ανταλλαγή ξένου νομίσματος, ή συνημμένες τελωνειακές διασαφήσεις στις μεμονωμένες συναλλαγές πίστωσης. Καταρχήν αυτό δε θα έπρεπε να κάνει τη διαφορά στη μέτρηση της προστιθέμενης αξίας και στην απασχόληση, ωστόσο μπορεί να γίνει δύσκολη η αναγνώριση μίας συναλλαγής σε σχέση με το διεθνές εμπόριο. Για παράδειγμα, είναι δύσκολο να διακρίνουμε την αγορά ενός εστιατοριακού γεύματος, ή την επίσκεψη σε ένα τοπικό μουσείο από έναν ξένο τουρίστα, από τις ίδιες αγορές που θα έκανε ένας κάτοικος της χώρας.

Το διεθνές εμπόριο των υπηρεσιών μέσω των καταστάσεων 3 και 4 είναι λιγότερο εννοιολογικά περίπλοκο. Το εμπόριο των υπηρεσιών μέσω της κατάστασης 3 (η εμπορική παρουσία ή οι άμεσες επενδύσεις ενός ξένου παρόχου υπηρεσιών σε μία χώρα υποδοχής) υπολογίζεται αρχικά ως μέρος του συστήματος εθνικών λογαριασμών της οικονομίας υποδοχής. Το ποσό που παρέχεται από τους ξένους παρόχους (εισαγόμενο, υπό το πρίσμα του εννοιολογικού πλαισίου της Γενικής Συμφωνίας για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών) χρησιμοποιείται για να αναπτυχθούν λεπτομερώς τα στατιστικά δεδομένα της αλλοδαπής θυγατρικής στο Εγχειρίδιο Στατιστικών για το Διεθνές Εμπόριο των Υπηρεσιών του Τμήματος Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών, όπου επισημαίνεται πως επί του παρόντος υπάρχουν λίγες βάσιμες διεθνείς συγκρίσεις στατιστικών των αλλοδαπών θυγατρικών. Μόνο κάποιες χώρες-μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έχουν αναπτύξει αυτά τα δεδομένα, και τέτοιου είδους δεδομένα δεν είναι διαθέσιμα για την Αφρική, καθώς δεν είναι προτεραιότητα στο ποσοστό των ήδη σπανίων πόρων για τη συλλογή και την οργάνωση των στατιστικών στοιχείων.

Το εμπόριο των υπηρεσιών μέσω της κατάστασης 4 εμπεριέχει την προσωρινή μετανάστευση εργατικού δυναμικού από μία χώρα εξαγωγής σε μία χώρα εισαγωγής, για την παραγωγή υπηρεσιών για τους χρήστες στην τελευταία, για παράδειγμα, ένας υπάλληλος μίας νοτιοαφρικανικής τράπεζας επενδύσεων που μετακομίζει στην Κένυα για να οργανώσει τη χρηματοδότηση για ένα νέο σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για μία εταιρεία ηλεκτρισμού της Κένυας. Η πληρωμή για τις υπηρεσίες του ατόμου θα ήταν μία διασυνοριακή συναλλαγή και θα καταγραφόταν στους

τρεχούμενους λογαριασμούς του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας εισαγωγής και της χώρας εξαγωγής, υπό τις υπηρεσίες των συντελεστών.

Μπορεί να επισημανθεί ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό του διεθνούς εμπορίου των υπηρεσιών στα πλαίσια του άτυπου τομέα απασχόλησης και της μη καταγεγραμμένης οικονομίας στην Αφρική, με δεδομένη τη σχετική χαλαρότητα των συνόρων και τα μεγάλα ποσοστά προσωρινών και μονίμων μεταναστών σε ολόκληρη την ήπειρο.

Κατηγοριοποιώντας τις υπηρεσίες

Ουσιαστικά υπάρχουν δύο προσεγγίσεις στην κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών, ανάλογα με τον στόχο της μέτρησης. Οι μετρήσεις της προστιθέμενης αξίας και άλλων των εθνικών λογαριασμών που καθορίζονται από το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών ακολουθούν τη Διεθνή Πρότυπη Βιομηχανική Ταξινόμηση Όλων των Οικονομικών Δραστηριοτήτων, στην οποία οι τομείς ταξινομούνται σε πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς ομάδες, βάσει της σχέσης τους με, και της απόστασης τους από τους φυσικούς πόρους.* Οι υπηρεσίες απαρτίζουν τον τριτογενή τομέα, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και των ξενοδοχείων, της μεταφοράς και αποθήκευσης, της πληροφορίας και των επικοινωνιών, των χρηματοδοτήσεων και ασφαλειών, της ακίνητης περιουσίας, των επιστημονικών και τεχνικών, των κυβερνητικών (συμπεριλαμβανομένης της άμυνας, της παιδείας και της υγείας) και των λοιπών υπηρεσιών. Στην ιεραρχία της Διεθνούς Πρότυπης Βιομηχανικής Ταξινόμησης, οι κατασκευαστικές υπηρεσίες, ακολουθούμενες από τον ηλεκτρισμό, το αέριο και το νερό, τοποθετούνται πριν από το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, και αυτές οι δύο δέσμες δραστηριοτήτων μπορούν να συμπεριληφθούν είτε στο δευτερογενή, είτε στον τριτογενή τομέα.

Μία τομεακή κατάταξη για τις υπηρεσίες ως αντικείμενο διεθνών συναλλαγών αναπτύσσεται λεπτομερώς στην έκτη έκδοση του Εγχειριδίου του Ισοζυγίου Πληρωμών και της Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), η οποία διαφέρει από τη Διεθνή Πρότυπη Βιομηχανική Ταξινόμηση (το εναρμονισμένο σύστημα που χρησιμοποιείται για την ταξινόμηση των εμπορεύσιμων αγαθών επίσης διαφέρει από τη Διεθνή Πρότυπη Βιομηχανική Ταξινόμηση). Οι κύριες κατηγορίες είναι οι εξής: υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους, υπηρεσίες συντήρησης και επισκευών, υπηρεσίες μεταφοράς, ταξιδιών και κατασκευών, υπηρεσίες ασφάλισης και συντάξεων, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες

χρέωσης για τη χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, υπηρεσίες τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ), άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες, προσωπικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες, και αγαθά και υπηρεσίες της κυβέρνησης (IMF, 2009). Οι υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου συμπεριλαμβάνονται στο κόστος των αγαθών που διανέμονται από τις υπηρεσίες.

Συνεπώς, οι διαφορές ανάμεσα στα δύο πλαίσια περιπλέκουν την ανάλυση των δεσμών ανάπτυξης του εμπορίου των υπηρεσιών σε επίπεδο τομέα, και σε εθνικό επίπεδο.

* Κάποιες χώρες χρησιμοποιούν τις δικές τους παραλλαγές της Διεθνούς Πρότυπης Βιομηχανικής Ταξινόμησης, όπως τη Στατιστική Ονοματολογία των Οικονομικών Δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, τη Γενική Ονοματολογία των Οικονομικών Δραστηριοτήτων στην Ελβετία, και το Βορειοαμερικανικό Σύστημα Ταξινόμησης της Βιομηχανίας στις Ηνωμένες Πολιτείες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥΣ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τομέας των υπηρεσιών διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Αφρικής. Ωστόσο, η Αφρική δεν καταφέρνει να κεφαλαιοποιήσει πλήρως τον τομέα, και η παροχή υπηρεσιών είναι υποβέλτιστη και συνεπάγεται υψηλό κόστος. Πολλές αδυναμίες της αγοράς και ανεπάρκειες που πλήττουν τον τομέα μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω κανονισμών.

Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης των κανονισμών του τομέα των υπηρεσιών υποδομής (είτε δημόσιας, είτε ιδιωτικής ιδιοκτησίας), και το πώς οι κανονισμοί μπορούν να συμβάλλουν στη γεφύρωση του χάσματος των υποδομών της Αφρικής, έτσι ώστε να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη. Επιπροσθέτως, αυτό το κεφάλαιο πραγματεύεται τον τρόπο με τον οποίο τα εγχώρια κανονιστικά και θεσμικά πλαίσια μπορούν να βελτιώσουν την παροχή των υπηρεσιών υποδομής, και η ανάλυση της κανονιστικής διάταξης εστιάζει συγκεκριμένα στα μέσα ενίσχυσης της συμβολής των ρυθμιζόμενων υπηρεσιών υποδομής στην πρόοδο και την ανάπτυξη της Αφρικής.

B. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ;

Ένα κρίσιμο εμπόδιο στην υλοποίηση των δυνατοτήτων οικονομικής ανάπτυξης στην Αφρική, είναι η κατάσταση των υπηρεσιών υποδομής (μεταφοράς, τηλεπικοινωνιών, ύδρευσης, ενέργειας και υγιεινής). Οι απαραίτητες για την κοινωνική ανάπτυξη, την υγεία και την οικονομική ανάπτυξη υπηρεσίες υποδομής παρέχονται μέσω των υλικών δικτύων (π.χ. καλώδια ηλεκτρισμού, αγωγοί φυσικού αερίου και συστήματα σωληνώσεων αποχέτευσης) και κυρίως μέσω των εγκαταστάσεων τοπικού ή εθνικού μονοπωλίου. Αυτές οι υπηρεσίες είναι υψηλής εντάσεως κεφαλαίου, αποτελούνται κυρίως από εφάπαξ επενδυτικά αγαθά (π.χ. ακίνητος εξοπλισμός με χαμηλή αξία μεταπώλησης) και χαρακτηρίζονται από σημαντικές οικονομίες κλίμακας και φάσματος.

Από τη δεκαετία του 1980, οι ιδιωτικοποιημένες υπηρεσίες υποδομής έχουν εξελιχθεί, και η ζήτηση για επαρκείς κανονισμούς στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας έχει αυξηθεί αρκετά, εξαιτίας των χαμηλών οικονομικών επιδόσεων πολλών (δημοσίων) υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, των ακατάλληλων πολιτικών τιμολόγησης (συχνά εξαιτίας των πολιτικών πιέσεων) και των μη βιώσιμων επιδοτήσεων των υπηρεσιών για ορισμένες κατηγορίες πελατών. Επιπροσθέτως, πολλές αφρικανικές χώρες αντιμετωπίζουν αυστηρούς περιορισμούς στις χρηματοδοτήσεις του δημοσίου τομέα για νέες δυνατότητες στις μεταφορές, στις τηλεπικοινωνίες και στις υποδομές ύδρευσης και ενέργειας, και θέλουν να επιταχύνουν την παροχή υπηρεσιών για να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη (World Economic Forum et al., 2009). Καθώς η βιομηχανία των υπηρεσιών υποδομής χαρακτηρίζεται από την εξάρτηση στα μονοπωλιακά δίκτυα (είτε δημόσια ή ιδιωτικά, είτε τοπικά και/ή εθνικά), οι οικονομικοί κανονισμοί πρέπει να εξετάσουν τις ανησυχίες σχετικά με τον ανταγωνισμό (ασύμμετρη πληροφόρηση και κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης) και τα συμφέροντα των καταναλωτών (καθολική πρόσβαση, προσιτότητα και ποιότητα). Με την αυξανόμενη ολοκλήρωση των συστημάτων υποδομών σε όλη την έκταση της Αφρικής, μέσω των παν-εδαφικών πρωτοβουλιών (π.χ. Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη των Υποδομών στην Αφρική) και των κοινών αγορών ηλεκτρισμού, τα εν δυνάμει σημαντικά οφέλη από τις οικονομίες κλίμακας και τους κοινούς πόρους απαιτούν επαρκείς περιφερειακές κανονισμούς.

Οι κανονισμοί των υπηρεσιών υποδομής έχουν επίσης καθοριστική σημασία ως εγγυητές πρόσβασης, προσιτότητας και ποιοτικού ελέγχου, πράγματα τα οποία διασυνδέονται. Για παράδειγμα, εάν δεν επιτευχθούν τα υψηλά τεχνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα, και τα πρότυπα υγείας και ασφάλειας, τα φτωχότερα τμήματα

της κοινωνίας δε θα έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώσουν για τις υπηρεσίες υποδομής και, κατά συνέπεια, να βασιστούν σε ανεπίσημους, μη ασφαλείς και μη ρυθμισμένους, κακής ποιότητας παρόχους. Ο τύπος των κανονισμών έχει σημασία· ρυθμίζοντας απλά τους κανονισμούς των εισροών ή των διαδικασιών, αντί των εκροών ή των αποτελεσμάτων, μπορεί να μειωθεί το κίνητρο για τη βελτίωση της ποιότητας, της πρόσβασης και της αποδοτικότητας μίας επιχείρησης ή μίας υπηρεσίας κοινής ωφέλειας. Αν αποφασίσει μία χώρα να ανοίξει τον τομέα, η ακολουθία της ιδιωτικοποίησης και της ανάπτυξης των κανονιστικών θεσμικών οργάνων είναι επίσης σημαντική, καθώς η καθιέρωση ενός ρυθμιστικού πλαισίου που ευνοεί την προώθηση του ανταγωνισμού, και διέπει την πρόσβαση, την προσιτότητα και τον ποιοτικό έλεγχο, πριν ιδιωτικοποιήσει τις υπηρεσίες υποδομής, συσχετίζεται με τις βελτιωμένες επενδύσεις και την ευρύτερη παροχή υπηρεσιών (Zhang et al., 2004, and UNCTAD, 2012).

Από τη δεκαετία του 1980, έχει καταστεί και τεχνολογικά, και εμπορικά δυνατός ο διαχωρισμός των δικτύων υποδομών (π.χ. γραμμές μεταφοράς ηλεκτρισμού και σιδηρόδρομοι) από την παροχή υπηρεσιών και, κατά συνέπεια, η εισαγωγή ανταγωνισμού σε κάποια τμήματα της αγοράς. Αυτό έχει αλλάξει θεμελιωδώς τη φύση των κανονισμών, μα δεν έχει ελαττώσει τη χρησιμότητά τους, ειδικά σε μέρη όπου οι υπηρεσίες υποδομής είναι πλήρως αδέσμευτες (ή διαχωρισμένες) από τις παραδοσιακές μονοπωλιακές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας.

Τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί πως σημαντικά κέρδη για την ευημερία μπορούν να επιτευχθούν μέσω βαθιών μορφών περιφερειακής ολοκλήρωσης, που συνεπάγονται την εναρμόνιση του νομικού, κανονιστικού και θεσμικού πλαισίου. Οι μεταρρυθμίσεις που μειώνουν το κόστος των διασυνοριακών συναλλαγών και βελτιώνουν την απόδοση των υπηρεσιών υποδομής, είναι αδιαμφισβήτητα εξίσου σημαντικές με τις μεταρρυθμίσεις της εμπορικής πολιτικής για τη δημιουργία ενός ανοιχτού και ενοποιημένου περιφερειακού οικονομικού χώρου. (Kessides et al., 2009).

Η προτιμώμενη θεσμική οργάνωση των κανονισμών είναι σε γενικές γραμμές ένα όργανο διορισμένο ή εξουσιοδοτημένο από την κυβέρνηση, αλλά ανεξάρτητο από αυτήν, και συνεπώς υπόκειται λιγότερο σε πολιτικές ή εκλογικές πιέσεις (δείτε Πίνακα 2). Όσον αφορά τις επαγγελματικές υπηρεσίες (προϊόντα αξιοπιστίας), η αγορά είναι συνήθως αυτορρυθμιζόμενη από τη συλλογική δράση των παρόχων, παρόλο που το κράτος μπορεί να τους παρέχει νομική αρμοδιότητα για κάτι τέτοιο. Η καθιέρωση της

ανεξάρτητης οικονομικής ρύθμισης των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας δικτύου, και των υπηρεσιών υποδομής (μεταφορά, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση και ενέργεια, συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου, του αερίου μέσω αγωγού, και του ηλεκτρισμού), έχει αναδειχθεί ως ένα βασικό ζήτημα οικονομικής πολιτικής τα τελευταία 30 χρόνια, μαζί με την αύξηση της ιδιωτικοποίησης των δημοσίων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Οι κανονισμοί των υποδομών εμπεριέχουν (τουλάχιστον) τα ακόλουθα τέσσερα στοιχεία: πρόσβαση στην αγορά και φραγμούς εισόδου στην αγορά, επιχειρησιακούς κανονισμούς και τιμολόγηση, ανταγωνισμό, και απαιτήσεις επενδύσεων για τους παρόχους υπηρεσιών. Το τελευταίο στοιχείο είναι σημαντικό στην Αφρική, όπου τα δίκτυα συχνά είναι αρκετά περιορισμένα σε εύρος και κακοδιατηρημένα, όμως οι ιδιωτικοί πάροχοι μπορεί να διστάζουν να τα επεκτείνουν και να τα αναβαθμίσουν.

Οι εθνικές κυβερνήσεις καθορίζουν την πολιτική των δημοσίων υπηρεσιών και ρυθμίζουν πολλές ιδιωτικές αγορές υπηρεσιών. Αυτό εφαρμόζεται κυρίως στις υπηρεσίες υποδομής (μεταφοράς, τηλεπικοινωνιών, ύδρευσης και ενέργειας), τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες υγείας και τις επαγγελματικές υπηρεσίες (ιατρικές, νομικές, μηχανικής, λογιστικής και δημοσιονομικού ελέγχου), δηλαδή τις υπηρεσίες που παρουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά δημοσίων αγαθών και/ή είναι προϊόντα αξιοπιστίας, η ποιότητα των οποίων είναι δύσκολο να αποτιμηθεί, ακόμα και μετά την κατανάλωση.

Η ανάγκη για κανονισμούς σε τόσο σημαντικές υπηρεσίες υποδομής και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι άμεση για τρεις λόγους. Πρώτον, για να επιτευχθούν στόχοι για την μετά του 2015 αειφόρο ανάπτυξη, που αφορούν τους δείκτες κοινωνικής πρόνοιας, ύδρευσης και αποχέτευσης, και τους δείκτες σε σχέση με την υγεία, μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στους κανονισμούς που προστατεύουν τους καταναλωτές, που προσελκύουν επενδυτές, και διευκολύνουν τις κυβερνήσεις στην επίτευξη των στόχων πολιτικής (Stern and Cubbin, 2005). Δεύτερον, οι υπηρεσίες υποδομής της Αφρικής, και συγκεκριμένα των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων, είναι πιο ακριβές, και χαμηλότερης ποιότητας, από ότι σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή του κόσμου (African Development Bank, 2010). Το κόστος της χερσαίας μεταφοράς είναι πολύ υψηλότερο από οπουδήποτε αλλού. Μία μελέτη εκτίμησε πως το κόστος διεθνούς μεταφοράς που αντιμετωπίζουν οι αφρικανικές χώρες, στο 12,6% της διανεμημένης αξίας σε εξαγωγές, ήταν δύο φορές υψηλότερο από την παγκόσμια μέση τιμή του 6,1% (International

Labour Organization, 2014, and UNCTAD, 2003). Επιπροσθέτως, το φορτίο μετακινείται αργά και με αβεβαιότητα, και η μείωση στο εμπόριο ως αποτέλεσμα της κακής απόδοσης των οδικών μεταφορών θα μπορούσε να ξεπεράσει το 20% (Infrastructure Consortium for Africa, 2013). Τρίτον, η πρόσβαση στον ηλεκτρισμό είναι χαμηλή σε όλη την έκταση της Αφρικής, και η ποσότητα του ηλεκτρισμού που παράγεται με αξιοπιστία και συνοχή, είναι πολύ χαμηλή για να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση (Vagliasindi and Nellis, 2009).

Ποιά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου κανονιστικού πλαισίου;

Υπάρχει μία αυξανόμενη συναίνεση στα κύρια χαρακτηριστικά σχεδιασμού ενός σύγχρονου κανονιστικού πλαισίου και μίας δευτερεύουσας υπηρεσίας (δείτε Πίνακα 2). Τα κύρια χαρακτηριστικά των αποτελεσματικών κανονισμών των ιδιωτικοποιημένων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας είναι η συνοχή, η ανεξαρτησία, η υπευθυνότητα, η προβλεψιμότητα, η διαφάνεια και η ικανότητα, μαζί με την προσβασιμότητα, την προσιτότητα, την κυριότητα και τον ποιοτικό έλεγχο (Brown et al., 2006). Η συνοχή συνεπάγεται πως οι νόμοι στους οποίους βασίζονται οι κανονισμοί είναι σταθεροί, με σαφή διαχωρισμό ευθυνών ανάμεσα στις δημοτικές και τις εθνικές κανονιστικές αρχές. Η προβλεψιμότητα αφορά τη συνολική σταθερότητα στη λήψη αποφάσεων του κανονιστικού πλαισίου, καθώς η εμπιστοσύνη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων μίας ρυθμιστικής αρχής είναι σημαντική για τους μακροπρόθεσμους επενδυτές στις βιομηχανίες δικτύου. Η ικανότητα αφορά την ποιότητα των ανθρώπινων πόρων που είναι στη διάθεση των αρχών και το κατάλληλο προσωπικό. Οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να ενδυναμωθούν, να έχουν την άδεια να λειτουργήσουν ανεξάρτητα, και να προσαρμοστούν για να καλύψουν τις ακριβείς ανάγκες του κάθε κράτους.

Η δομή της βιομηχανίας των υπηρεσιών υποδομής έχει ζωτική σημασία, ειδικά στον καθορισμό του ρόλου των κανονισμών. Επιπροσθέτως, η φύση της πολιτικής μίας κυβέρνησης για τις υπηρεσίες υποδομής θα καθορίσει τη σημασία της ελευθέρωσης και του ανταγωνισμού σε μία συγκεκριμένη βιομηχανία. Βασικό κριτήριο για τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού κανονιστικού πλαισίου για τις υπηρεσίες υποδομής είναι τα χαρακτηριστικά της βιομηχανίας (π.χ. το μέγεθος της αγοράς), με ιδιαίτερη έμφαση στη φύση της ζήτησης και στο ρυθμό της τεχνικής προόδου, τα οποία έχουν επιπτώσεις στην είσοδο στην αγορά και στον ανταγωνισμό. Κατά κανόνα, οι υπηρεσίες υποδομής με ένα υψηλό ή αυξανόμενο επίπεδο ζήτησης, και έναν ταχύτερο ρυθμό τεχνολογικής προόδου, όπως οι τηλεπικοινωνίες, τείνουν να είναι πιο ελκυστικές προς τις

νεοεισερχόμενες στην αγορά επιχειρήσεις, και μπορεί να έχουν χαμηλότερους φραγμούς εισόδου στην αγορά, μειώνοντας την ανάγκη για εκτενείς κανονισμούς. Ωστόσο, αυτό πρέπει να αντισταθμιστεί έναντι άλλων τομέων, στους οποίους τα δίκτυα υποδομών απαιτούν κανονισμούς για την παρακολούθηση της ισότιμης πρόσβασης στην αγορά, και για την αποφυγή της επικράτησης ενός αρμοδίου (είτε δημοσίου, είτε ιδιωτικού), σε δεσπίζουσα θέση στην αγορά για παράδειγμα σε σχέση με τις γραμμές μετάδοσης ηλεκτρισμού, και το σιδηροδρομικό τροχαίο υλικό και τις ράγες.

Βασικό στοιχείο του κάθε κανονιστικού πλαισίου των υπηρεσιών υποδομής είναι η ρύθμιση των τιμολογίων. Οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να αναπτύξουν διαφανείς και προβλέψιμες διαδικασίες για τη ρύθμιση των τιμολογίων, χωρίς να μειώσουν το κίνητρο των παρόχων υπηρεσιών υποδομής και των επενδυτών να αυξήσουν την αποδοτικότητα. Τα περισσότερα κανονιστικά καθεστώτα εστιάζουν είτε σε έναν τύπο κανονισμών ανωτάτων τιμών, είτε σε έναν τύπο κανονισμών ποσοστού απόδοσης. Θεωρητικά, οι κανονισμοί ανωτάτων τιμών ενθαρρύνουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, καθώς οι επενδυτές επιχειρούν να μειώσουν το κόστος λειτουργίας για να βγάλουν κέρδος, αλλά στην πράξη η διαφορά ανάμεσα στις δύο προσεγγίσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι αρκετά μικρή (Brown et al., 2006). Το συμβατικό κόστος συν περιθώριο κέρδους ήταν διαδεδομένο στην Ευρώπη, στηριζόμενο στο κόστος των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, συν την απόδοση, για να αντισταθμιστεί η δραστηριότητά τους. Σήμερα, μόνο λίγες χώρες επιτρέπουν στους διαχειριστές των συστημάτων διανομής και μεταφοράς να περνούν αυτόματα το κόστος στα τιμολόγια τους.

Πίνακας 2. Η τυπολογία ενός κανονιστικού και/ή θεσμικού πλαισίου υπηρεσιών υποδομής

Οι κύριοι στόχοι των οικονομικών κανονισμών περιέχουν τους κανονισμούς των ακόλουθων:

- Των τιμών και/ή των ποσοστών απόδοσης των περιουσιακών στοιχείων
- Της ποιότητας των υπηρεσιών
- Των επενδυτικών και/ή αναπτυξιακών σχεδίων (κανονιστικά σχέδια επενδύσεων στα μονοπωλιακά δίκτυα)

Μία κανονιστική αρχή ευθύνεται συνήθως για την εφαρμογή και την ανάπτυξη του κανονιστικού πλαισίου. Στις χώρες με τις βέλτιστες κανονιστικές πρακτικές, υπάρχει

συνήθως μία σαφής δομή στα ρυθμιστικά πλαίσια, που περιλαμβάνει το πρωτογενές δίκαιο, τις άδειες και/ή το παράγωγο δίκαιο και τους λεπτομερείς κώδικες για τις υποχρεώσεις στην παροχή υπηρεσιών, τους τεχνικούς κώδικες και τα πρότυπα επιδόσεων. Κάθε κώδικας και πρότυπο βοηθά στους κανονισμούς μίας συγκεκριμένης πλευράς της δεοντολογίας της βιομηχανίας.

Μία κανονιστική αρχή επίσης παρέχει καθοδήγηση και υποβάλλει τις εξουσιοδοτημένες εταιρείες σε ελέγχους σε διάφορα επίπεδα, για παράδειγμα στο σχεδιασμό, στις επιχειρηματικές δραστηριότητες και στην εξυπηρέτηση πελατών. Σε ένα τέτοιο σύστημα, η νομική αρμοδιότητα για την έκδοση των κατάλληλων κατευθυντήριων γραμμών, κωδίκων και προτύπων πρέπει να ανατεθεί στη ρυθμιστική αρχή. Για παράδειγμα, μπορεί να επιτραπεί σε μία κανονιστική αρχή στον τομέα της ενέργειας να εκτελέσει με αυτό τον τρόπο τις ακόλουθες ενέργειες:

- Να διαιρέσει το κανονιστικό έργο σε διαχειρίσιμα τμήματα
- Να ρυθμίσει την αγορά, τη διανομή, την παροχή και την αξιοποίηση των υπηρεσιών υποδομής (π.χ. ηλεκτρισμό και αέριο)
- Να εκδόσει άδειες για την παραγωγή, τη μετάδοση, τη διανομή και την παροχή ηλεκτρισμού, και τη μεταφορά και παροχή αερίου, και να ρυθμίσει τις εξουσιοδοτημένες εταιρείες
- Να ρυθμίσει τα τιμολόγια
- Να αναγνωρίσει τα προβλήματα που μπορεί να εμφανιστούν
- Να παρακολουθεί τα πρότυπα και τις επιδόσεις

Μία κανονιστική αρχή πρέπει να είναι υπεύθυνη για την έγκριση των κωδίκων και των προτύπων που ισχύουν για τη βιομηχανία των υπηρεσιών υποδομής (π.χ. προμήθεια ηλεκτρισμού). Κάνοντας αυτά, η αρχή στοχεύει στη διασφάλιση των παρακάτω:

- Να είναι επαρκές το πεδίο εφαρμογής των κωδίκων και των προτύπων για την εκπλήρωση του εκάστοτε έργου
- Να μην είναι υπερβολικά απαιτητικά ή υπερβολικά χαλαρά τα πρότυπα, αλλά να είναι κατάλληλα για την τιμή της υπηρεσίας
- Να επιβάλλονται τα πρότυπα και οι κώδικες
- Να παραμένουν ενήμεροι οι καταναλωτές για τα δικαιώματά τους (η αρχή θα πρέπει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να εξασφαλίσει την εκπλήρωση αυτών των δικαιωμάτων)

Όλοι οι καταναλωτές μπορούν να έχουν πρόσβαση σε προσιτές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες

Οι (τουλάχιστον) έξι ακόλουθες αλληλένδετες πτυχές της κανονιστικής διακυβέρνησης είναι στοιχειώδεις για την ανάπτυξη ενός επαρκούς κανονιστικού πλαισίου:

1. Η σαφήνεια των ρόλων και των στόχων
2. Η αυτονομία
3. Η υπευθυνότητα
4. Η συμμετοχή
5. Η διαφάνεια
6. Η προβλεψιμότητα

Οι τρεις πρώτες πτυχές αφορούν τις επίσημες νομικές απαιτήσεις των κανονισμών και τα άλλα κριτήρια αφορούν περισσότερο τις ανεπίσημες πτυχές της κανονιστικής υπευθυνότητας. Όποιες και να είναι οι θεσμικές ρυθμίσεις, η αποδοχή ενός κανονιστικού συστήματος υπηρεσιών κοινής ωφέλειας θα εξαρτηθεί από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (π.χ. τους καταναλωτές και τους παρόχους υπηρεσιών του δημοσίου τομέα) που κατανοούν τους κανόνες του παιχνιδιού (π.χ. τις αρχές στις οποίες βασίζονται οι κανονισμοί των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας). Αυτό απαιτεί από τις κανονιστικές αρχές να παρακολουθούν το πνεύμα, καθώς όπως και το γράμμα της νομοθεσίας. Επίσης απαιτεί οι κανονιστικές αρχές να αιτιολογήσουν και να δημοσιεύσουν τους λόγους των αποφάσεων τους και τις προσεγγίσεις και τις όποιες αλλαγές στη μεθοδολογία ή στις διαδικασίες.

Η Αφρική κατατάσσεται χαμηλά όσον αφορά την κανονιστική ανεξαρτησία

Τα περισσότερα αφρικανικά κράτη κατατάσσονται χαμηλά όσον αφορά την κανονιστική ανεξαρτησία σε όλους τους τομείς, και τα πρότυπα διεθνή μοντέλα κανονισμών των υποδομών δεν εφαρμόζονται τακτικά στην Αφρική (Gassner and Pushak, 2014, and Wren-Lewis, 2014). Οι περισσότερες ρυθμιστικές αρχές της Αφρικής βρίσκονται σε ένα πρώιμο στάδιο ανάπτυξης, έχουν περιορισμένους προϋπολογισμούς (που κυμαίνονται από λιγότερα των \$300.000 μέχρι περίπου \$3.000.000 για τον ηλεκτρισμό) και έχουν συνήθως έλλειψη σε εξειδικευμένο προσωπικό (Vagliasindi and Nellis, 2009, and UNCTAD, 2014b). Τα επίπεδα του προσωπικού επίσης ποικίλλουν ευρέως, από έναν ή δύο, μέχρι άνω των 30 υπαλλήλων

(UNCTAD, 2014c). Το γεγονός αυτό ενισχύει την ανάγκη για ανεξάρτητες κανονιστικές αρχές που είναι αυτόνομες, αλλά έχουν επίσης κάποια πολιτική στήριξη για την εκπλήρωση των ρόλων τους. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα εθνικά όργανα πρέπει να στηρίζονται μέσω των εταιρικών σχέσεων και της συνεργασίας με τις περιφερειακές και τις παν-εδαφικές ρυθμιστικές αρχές, όταν αυτές προκύπτουν. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τα εθνικά όργανα, καθώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις περιφερειακές ρυθμιστικές αρχές ως αντίβαρο στις εγχώριες πολιτικές πιέσεις που δέχεται η κανονιστική διακυβέρνηση. Μπορεί επίσης να υπάρξει η ανάγκη διαχωρισμού των εποπτικών καθηκόντων (π.χ. σε σχέση με τον ανταγωνισμό) από τους ρυθμιστικούς φορείς (π.χ. κανονισμούς των τιμών και της καθολικής υπηρεσίας) για να διασφαλιστεί πως δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων.

Οι πιο διαδεδομένες μορφές ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα των υπηρεσιών υποδομής της Αφρικής είναι στις τηλεπικοινωνίες – έναν γρήγορα αναπτυσσόμενο τομέα με σχετικά υψηλή απόδοση στις επενδύσεις – και αντιπροσώπευαν το 74% των ιδιωτικών επενδύσεων στις υποδομές κατά την περίοδο 1990–2013 (African Development Bank, 2014). Ο Πίνακας 8 δείχνει τις σημαντικές διαφορές στο επίπεδο και τη μορφή της συμμετοχής των ιδιωτών στις υπηρεσίες υποδομής στην Αφρική. Στον τομέα της ενέργειας (κυρίως του ηλεκτρισμού, καθώς αντιπροσωπεύει το 96% των έργων του τομέα), η πλειοψηφία των ιδιωτικών χρηματοδοτήσεων ήταν για τα τελείως νέα έργα. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, οι ανεξάρτητοι παραγωγοί ενέργειας εφάρμοσαν συμβάσεις «κατασκευής, ιδιοκτησίας και λειτουργίας», και «κατασκευής, λειτουργίας και μεταβίβασης». Αντιθέτως, στον τομέα ύδρευσης και αποχέτευσης, τα περισσότερα σχέδια ιδιωτικών επενδύσεων περιέλαβαν συμβάσεις διαχείρισης και μίσθωσης, μα αντιπροσώπευαν μόνο το 15% του συνολικού επενδυθέντος ποσού. Αυτές οι διαφορές αντανakλούν και τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά, και τις αντίστοιχες δομές της αγοράς του κάθε τομέα. Για τις χώρες που επιδιώκουν να δημιουργήσουν μεγαλύτερο ανταγωνισμό στις αγορές των υπηρεσιών υποδομής, αυτοί οι παράγοντες είναι σημαντικοί για την ανάπτυξη ενός κανονιστικού καθεστώτος, κατάλληλου για τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά ενός δεδομένου τομέα υπηρεσιών υποδομής (Brown et al., 2006).

Στην Αφρική έχει παρατηρηθεί μία σχετικά μεγάλη συχνότητα διακοπής της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην παροχή υπηρεσιών υποδομής (ιδιαίτερα της ύδρευσης). Σύμφωνα με μία μελέτη, το 25% των συμβάσεων στον τομέα ύδατος και το

15% των συμβάσεων στον τομέα του ηλεκτρισμού ακυρώθηκαν κατά την περίοδο 1990–2009, ακόμα και όταν κρίθηκε πως βελτιώθηκε η απόδοση (African Development Bank, 2014). Γενικά, υπάρχει ελάχιστη εμπειρική συναίνεση στις επιπτώσεις της ιδιωτικοποίησης στις αναπτυσσόμενες χώρες, ειδικά σε σχέση με τη σχετική απόδοση του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα στην παροχή υπηρεσιών υποδομής (Estache and Wodon, 2014; Vagliasindi and Nellis, 2009; and Zhang, 2006).

Παρά το γεγονός πως οι περισσότερες μελέτες δείχνουν ότι ο ανταγωνισμός είναι γενικά πιο σημαντικός από την ιδιοκτησία, άλλοι παράγοντες πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη για την επεξήγηση των βελτιώσεων απόδοσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η ποιότητα των θεσμικών οργάνων και των κανονισμών, η ύπαρξη των καλά ανεπτυγμένων αγορών κεφαλαίου και των ιδιωτικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας (Pollitt, 1997; Stern and Davis, 1998; and Hare and Davis, 2006). Ωστόσο, ο τύπος της υποδομής έχει σημασία· οι τηλεπικοινωνίες και το μεγαλύτερο μέρος της προμήθειας σε ενέργεια (π.χ. παραγωγή και διανομή) συμφωνούν περισσότερο με την ιδιωτικοποίηση, με την εισαγωγή του ανταγωνισμού, από ότι μία αγορά υπηρεσιών ύδατος, η οποία συνήθως δεν έχει απόδοση σε σχέση με το κόστος στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες (UNCTAD, 2014b; and UNCTAD, 2014c). Δεδομένης της κλίμακας των επενδύσεων σε πάγια στοιχεία ή σε πάγια στοιχεία δικτύου που απαιτούνται για την παροχή νερού, ο ανταγωνισμός είναι συχνά ανέφικτος (ωστόσο υπάρχει μια σφύζουσα αγορά ύδατος σε μερικές χώρες, όπως στη Νιγηρία), και το κόστος είναι υψηλό στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η μελέτη των Εγχώριων Διαγνωστικών των Υποδομών της Αφρικής συνέλεξε στοιχεία τα οποία μετρούν τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις στις υποδομές που ανελήφθησαν από τις αφρικανικές χώρες, αξιοποιώντας μία θεσμική κάρτα βαθμολογίας, η οποία περιείχε τους τρεις παρακάτω ευρείς τομείς: μεταρρυθμίσεις (τομεακή νομοθεσία, αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων και συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα), κανονισμούς (διαφανείς και ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές και μέσα), και διακυβέρνηση (εσωτερική διαχείριση σε επιχειρήσεις υποδομής, όπως στις σχέσεις των μετόχων). Κάθε δείκτης αποτελεί τη βάση για τη μέτρηση των (συνολικών και αναλυτικών) επιδράσεων της προόδου στις μεταρρυθμίσεις και στην απόδοση των επιχειρήσεων (Foster and Briceño Garmendia, eds., 2010, and Vagliasindi and Nellis, 2009). Η μελέτη δείχνει πως οι περισσότερες αφρικανικές χώρες δεν έχουν κάνει πρόοδο σε αυτά τα τρία πεδία, παρά το γεγονός πως, γενικά, η θεσμική ανάπτυξη στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (ΤΠΕ,

ύδρευσης και ενέργειας) είναι πιο προχωρημένη, από ότι στον τομέα των μεταφορών (Escribano et al., 2010).

Οι περιφερειακές υποδομές της μεταφοράς και του χρηματιστηρίου ενέργειας έχουν τη δυνατότητα ολοκλήρωσης και ανάπτυξης

Στην Αφρική, οι περιφερειακές υποδομές, όπως οι διάδρομοι μεταφοράς και το χρηματιστήριο ενέργειας των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, έχουν τη δυνατότητα μεγαλύτερης ολοκλήρωσης και ανάπτυξης της πρόσβασης στις υπηρεσίες υποδομής, λόγω των οικονομικών κλίμακας. Οι εθνικές κυβερνήσεις μπορούν επίσης να προκαλέσουν μεγαλύτερο ανταγωνισμό ανάμεσα στους εθνικούς παραγωγούς ενέργειας, ενώ αυτό εξαρτάται από το αν μετριάζουν τους ελέγχους που αφορούν την πρόσβαση στα δίκτυα διανομής (Wren-Lewis, 2014). Μία μελέτη υπολογίζει την απόδοση των επενδύσεων στη διασυνοριακή μετάδοση στο 120% στο νοτιοαφρικανικό χρηματιστήριο ενέργειας, και στο 20% με 30% σε άλλα αφρικανικά χρηματιστήρια ενέργειας (Eberhard et al., 2011). Ωστόσο, πολλές χώρες ακόμα θα πρέπει να εναρμονίσουν τα κανονιστικά πρότυπά τους και να συγκεντρώσουν πιο αποτελεσματικά τους πόρους τους, αν πρόκειται να υλοποιηθούν αυτές οι δυνατότητες. Σε σχέση με αυτό, το Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη των Υποδομών στην Αφρική, το οποίο συγκεντρώνει όλες τις ηπειρωτικές πρωτοβουλίες για τις υποδομές, είναι ένα χρήσιμο βήμα προς τα εμπρός για την προσπάθεια επιδίωξης μεγαλύτερης εναρμόνισης.

ΜΕΡΟΣ II. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A.1 Η μετάφραση και ο μεταφραστής

A.1.1 Τι είναι μετάφραση;

Η μετάφραση με την ευρύτερη έννοιά της ξεκινάει τη στιγμή που συναντώνται δύο γλώσσες (Steiner, 2004: 39). Όπως γράφει ο Steiner στον πρόλογο για τη δεύτερη έκδοση του έργου του Μετά τη Βαβέλ: «Καταλαβαίνω σημαίνει αποκρυπτογραφώ. Κατανοώ τη σημασία σημαίνει μεταφράζω. Κατά συνέπεια, τα ουσιαστικά δομικά και εκτελεστικά μέσα και προβλήματα της μεταφραστικής πράξης είναι καθ'ολοκληρίαν παρόντα στις πράξεις ομιλίας, γραφής, εικαστικής κωδικοποίησης, στο εσωτερικό οποιασδήποτε δεδομένης γλώσσας. Η μετάφραση ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες συνιστά την ιδιαίτερη εφαρμογή μιας διαρθρωτικής δομής και ενός προτύπου, τα οποία είναι θεμελιώδη για την ανθρώπινη ομιλία, ακόμη και όπου αυτή είναι μονόγλωσση.» (Steiner, 2004: 38).

Για τους γλωσσολόγους, η μετάφραση αποτελεί αναπόφευκτα μια επιστήμη που έχει ένα συγκεκριμένο σκοπό, άποψη που διατυπώσανε και υποστηρίζανε κατά τη δεκαετία του '50 οι γλωσσολόγοι Vinay και Darbelnet. Σύμφωνα με αυτούς, η μετάφραση αποτελεί επιστήμη, και πιο συγκεκριμένα κλάδο της γλωσσολογίας, και η μελέτη της μπορεί να πραγματοποιηθεί χρησιμοποιώντας τα εργαλεία και τις έννοιες της γλωσσολογίας. Διαθέτει τις δικές της ιδιαίτερες τεχνικές και τα δικά της προβλήματα. Κινούμενοι σε τρεις άξονες: το λεξιλόγιο (lexique), τη συναρμογή (agencement) και το μήνυμα (message), διαχωρίζουν τις τεχνικές τις οποίες χρησιμοποιούν οι μεταφραστές σε επτά: το δάνειο (emprunt), το έκτυπο (calque), την κατά λέξη μετάφραση (traduction littérale), τη μετάταξη (transposition), τη μετατροπία (modulation), την ισοδυναμία (equivalence) και την προσαρμογή (adaptation) (Vinay & Darbelnet, 1958 στο Πολίτης, 2012: 22-25). Στις περιπτώσεις που οι μεταφραστικές τεχνικές δεν επαρκούν, ο μεταφραστής καταφεύγει στις μεταφραστικές στρατηγικές, οι οποίες αποτελούν τις συνειδητές και μη διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για την επίλυση των προβλημάτων που εμφανίζονται κατά τη μεταφραστική διαδικασία (Hurtado, 1996 στο Molina & Hurtado Albir, 2002: 508).

Για κάποιους άλλους, η μετάφραση αποτελεί μία μορφή τέχνης, άρα δεν υπόκειται σε αντικειμενική, επιστημονική ανάλυση και επεξήγηση, συνεπώς η αναζήτηση για μία

συγκεκριμένη θεωρία μετάφρασης είναι καταδικασμένη εκ των προτέρων (Bell 1991: 4). Κατά την Olteanu, όσον αφορά τα καλλιτεχνικά κείμενα, η μετάφραση μπορεί να αποτελέσει μια τέχνη που βασίζεται στην επιστήμη. Με τον όρο μετάφραση μπορούμε να αναφερθούμε στον τομέα, στο προϊόν, ή στη διαδικασία της μετάφρασης. Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε πως μετάφραση ονομάζεται η διαδικασία κατά την οποία ο μεταφραστής μεταφέρει ένα κείμενο από μία γλώσσα αφετηρίας σε μία γλώσσα αφίξεως, διατηρώντας το νόημα του αρχικού κειμένου (Olteanu, 2012: 6-7).

Πιο συγκεκριμένα, μετάφραση είναι «η μεταφορά ενός σταθερά συγκεκριμένου και, ως εκ τούτου, μονίμως προσφερομένου ή κατ'αρέσκειαν επαναλαμβανομένου κειμένου, που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, που α) συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφίξεως, β) διατηρεί το νόημα του πρωτότυπου και γ) ανά πάσα στιγμή μπορεί να ελεγχθεί ως προς την ορθότητά του και να διορθωθεί» (Κεντρωτής, 1996: 118-119).

Σύμφωνα με τον Κουτσιβίτη, η μετάφραση είναι η σύνταξη ενός κειμένου που υπακούει στις ίδιες αρχές με οποιοδήποτε άλλο κείμενο. Παρά το γεγονός πως το πρωτότυπο κείμενο δημιουργεί ορισμένες ιδιαίτερες συνθήκες και προκαλεί συγκεκριμένες εντυπώσεις, η μετάφραση είναι ένα νοητικό προϊόν, ακριβώς όπως και το πρωτότυπο κείμενο. Ξεκινά από μια συγκεκριμένη πρόθεση και καταλήγει σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Το κείμενο είναι απόδειξη αυτής της νοητικής λειτουργίας (Κουτσιβίτης, 1994: 27-28). Η σχέση που εμφανίζεται ανάμεσα σε δύο κείμενα, δηλαδή το κείμενο-πηγή και το μετάφρασμα, μπορεί να περιγραφεί με την έννοια της μεταφραστικής ισοδυναμίας (Γούτσος, 2001: 87).

Κατά την Σελλά, η μετάφραση μεταφέρει μια πρωτότυπη γνώση σχετικά με τα γλωσσικά συστήματα και τους πολιτισμούς στους οποίους απευθύνεται· η γνώση αυτή κάλλιστα συγκρίνεται με την ήδη υπάρχουσα γνώση και τις νοοτροπίες που συσχετίζονται με τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται η γλώσσα-στόχος. Λαμβάνοντας αυτά υπόψιν, η μετάφραση θεωρείται αντικείμενο γνώσης, απαρχή ιδεών και πηγή πληροφοριών (Σελλά, 1996).

Η μετάφραση ως αντικείμενο περιέχει διάφορες υποκατηγορίες, όπως την λογοτεχνική και την τεχνική μετάφραση, τον υποτιτλισμό και τη μηχανική μετάφραση. Επιπλέον, ενώ ως αντικείμενο αναφέρεται στη μεταφορά γραπτών κειμένων από μία γλώσσα σε

μία άλλη, συμπεριλαμβάνει και τη διερμηνεία (Shuttleworth & Cowie, 1997 στο Hatim & Munday, 2004: 3).

Στόχος της μετάφρασης είναι να μας επιτρέπει να επικοινωνήσουμε επαρκώς, ξεπερνώντας κάποια πιθανώς αξεπέραστα εμπόδια γλωσσολογικού, συμβολικού, ή φυσικού χαρακτήρα (Gouadec, 2007: 5). Όντας διαδικασία διαγλωσσικής και διαπολιτισμικής μετάγγισης, η μετάφραση προσφέρει πληροφορίες σε γλωσσικό και πολιτιστικό επίπεδο. Ο μεταφραστής πρέπει πάντα να λαμβάνει υπόψιν του το κοινό που αφορά η μετάφραση, για να πετύχει μέσω αυτής απήχηση ισάξια με αυτή του πρωτοτύπου. Γενικά, το μήνυμα της γλώσσας και του πολιτισμού-πηγής πρέπει να αντικαθίσταται από ένα ισοδύναμο μήνυμα της γλώσσας και του πολιτισμού-στόχου (Berikashvili, 2014: 542).

Μία τέλεια μεταφραστική πράξη θα αποτελούσε μετάφραση ολικής συνωνυμίας, ακριβέστατη, χωρίς την παραμικρή φωνητική, γραμματική, σημασιολογική ή συμφραστική παράλειψη από το κείμενο αφετηρίας, χωρίς καμία προσθήκη ως παράφραση, επεξήγηση ή παραλλαγή, κάτι που δεν υφίσταται στην πράξη, ούτε στο στάδιο της ερμηνείας, ούτε στο στάδιο της γλωσσικής μεταφοράς και αναδιατύπωσης (Steiner, 2004: 25). Αντιθέτως, μια ανεπαρκής μετάφραση είναι γεμάτη παρεμφερείς φράσεις, αλλά χάνει τον δεσμό του νοήματος με το αρχικό κείμενο (Steiner, 2004: 151).

A.1.2 Η μεταφραστική διαδικασία

Η μεταφραστική διαδικασία μπορεί να διακριθεί σε τρία στάδια. Αρχικά ορίζουμε τους καθοριστικούς παράγοντες των συνθηκών επικοινωνίας στη γλώσσα-πηγή, στη συνέχεια ορίζουμε τους καθοριστικούς παράγοντες των συνθηκών επικοινωνίας στη γλώσσα-στόχο, και τέλος, κλείνουμε με την ανεύρεση ισοδύναμων σε σημασιολογικό, λεξιλογικό, υφολογικό, πραγματολογικό, και μορφολογικό-συντακτικό επίπεδο (Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 2004: 95).

Ο μεταφραστής, κατόπιν διαπίστωσης πως ο επικοινωνιακός σκοπός κάθε κειμένου καθορίζει τις επιλογές του συντάκτη σε σημασιολογικό, λεξιλογικό, μορφοσυντακτικό, πραγματολογικό, ή/και υφολογικό επίπεδο, καλείται να αναγνωρίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου κειμένου, καθώς όπως και να προσδιορίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του μεταφράσματος, έτσι ώστε να υπάρξει εναρμόνιση των επιλογών που έχει

κάνει στα γλωσσικά αυτά επίπεδα με αυτόν. Η Συγκριτική Γλωσσολογία είναι σύμμαχος του μεταφραστή όσον αφορά την ανάγκη του να προσδιορίσει τις παραμέτρους που πρέπει να εξετάσει κατά τη διαδικασία της κατανόησης ή ερμηνείας του πρωτοτύπου και κατά τη διαδικασία της επαναδιατύπωσης ή επανεκφοράς του στη γλώσσα-στόχο (Μπατσαλιά, 2001-2003: 280).

Σύμφωνα με τον Steiner, η μεταφραστική πράξη ως αφήγηση μιας διαδικασίας αποτελείται από ένα τετράπτυχο, το οποίο αποτελεί και το πλαίσιο στο οποίο κινείται ο μεταφραστικός του προβληματισμός. Πιο αναλυτικά, αποτελείται από τις εξής πτυχές: α) της προκαταρκτικής εμπιστοσύνης, β) της επιθετικότητας, γ) της ενσωμάτωσης, και δ) της ανταπόδοσης ή αποκατάστασης. Η προκαταρκτική εμπιστοσύνη αφορά την πίστη του μεταφραστή στη σοβαρότητα του πρωτοτύπου, την πεποίθηση πως υπάρχει σε αυτό ένα νόημα που μπορεί να κατανοηθεί. Με αυτή την πεποίθηση, ο μεταφραστής προχωρά στο επόμενο στάδιο, αυτό δηλαδή της επιθετικότητας, το οποίο αφορά την κατανόηση, την επιθετική “σύλληψη” του νοήματος του κειμένου. Έχοντας συλλάβει το νόημα του κειμένου, προχωρά στην ενσωμάτωση, την εισαγωγή, δηλαδή, νοήματος και μορφής σε αυτό. Σε αυτό το στάδιο μπορεί να υπάρξει αποδιοργάνωση και αναδιοργάνωση στο σύνολο της αρχικής δομής του κειμένου. Στο τελευταίο στάδιο, αυτό της ανταπόδοσης ή αποκατάστασης, ο μεταφραστής αποκαθιστά την ισορροπία των δυνάμεων που διατάραξε προηγουμένως η ενδεχομένως επισφαλής του προσπάθεια να κατανοήσει το νόημα του κειμένου, και να παρέμβει σε αυτό. Σε αυτό το στάδιο μπορεί να αξιολογήσει το κατά πόσο έχει διατηρήσει την πιστότητα του μεταφράσματος στο πρωτότυπο κείμενο (Steiner, 2004: 13-20).

A.1.3 Ποιος είναι ο ρόλος του μεταφραστή;

Κατά τους Vinay και Darbelnet, η μετάφραση χρησιμεύει στη γνωστοποίηση πραγμάτων που έχουν ειπωθεί ή γραφτεί σε μια ξένη γλώσσα. Συνεπώς, ένας μεταφραστής δεν μεταφράζει με σκοπό την κατανόηση του κειμένου, αλλά για να καταστήσει το προς μετάφραση κείμενο κατανοητό σε άλλους. Εν ολίγοις, έχει κατανοήσει το κείμενο πριν το μεταφράσει (Vinay & Darbelnet, 1995: 8).

Ο Dolet στο *La manière de bien traduire d'une langue en autre* καθιέρωσε τις πέντε βασικές αρχές που πρέπει να ακολουθεί ένας μεταφραστής:

A) μετά την πλήρη κατανόηση του νοήματος και των εννοιών του αρχικού συγγραφέα, να μπορεί να αποσαφηνίσει κάποια σκοτεινά σημεία,

Β) να είναι καλός γνώστης της γλώσσας-πηγής, καθώς όπως και της γλώσσας-στόχου,

Γ) να αποφεύγει την κατά λέξη απόδοση,

Δ) να προτιμά τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται ευρέως,

Ε) να διαλέγει τις κατάλληλες λέξεις και να τις τοποθετεί σωστά έτσι ώστε να διατηρεί τον τόνο που αρμόζει στο κείμενο (Dolet, 1540 στο Γούτσος, 2001: 18).

Σύμφωνα με τον μεταφραστή George Charpman και υποστηρικτή των απόψεων του Dolet, ο επιδέξιος μεταφραστής πρέπει να παρακολουθεί τις προτάσεις, τις εικόνες και τα σχήματα λόγου του αρχικού συγγραφέα, το νόημα και το ύφος του, και μεταφράζοντας να χρησιμοποιεί τις ανάλογες εικόνες και τα ανάλογα σχήματα λόγου που αρμόζουν στο πρωτότυπο. Πιο αναλυτικά δηλώνει πως υποχρεώσεις του μεταφραστή είναι:

Α) η αποφυγή της κατά λέξη απόδοσης

Β) η διατήρηση του πνεύματος του πρωτοτύπου

Γ) η αποφυγή μίας γενικόλογης μετάφρασης, κατόπιν βάσιμης επιστημονικής έρευνας παραλλαγών και σχολίων.

Κατά τον Denham δε, ο μεταφραστής και ο συγγραφέας του αρχικού κειμένου είναι ίσοι, αλλά κινούνται σε διαφορετικά κοινωνικά και χρονικά πλαίσια. Ο μεταφραστής έχει καθήκον προς το αρχικό κείμενο να αποσπάσει ο,τι αντιλαμβάνεται ως πυρήνα του έργου και να το αναδημιουργήσει στη γλώσσα-στόχο (Γούτσος, 2001: 19). Παρά το γεγονός πως απλά ανασυντάσσει κείμενα με τη βοήθεια μεταφραστικών εργαλείων, ο μεταφραστής αποτελεί σημαντικό μεσάζοντα, όχι μόνο ανάμεσα σε δύο γλώσσες, αλλά ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς. Αυτός ο ρόλος απαιτεί δεξιότητες και γνώση, ειδικά όταν ο μεταφραστής ασχολείται με το αντικείμενο της τεχνικής μετάφρασης, και πιο συγκεκριμένα της μετάφρασης οικονομικών κειμένων (Tagkas, 2014).

Ο μεταφραστής πρέπει να γνωρίζει πώς δομούνται οι προτάσεις (σημασιολογία), πώς συντίθενται αυτές για να εκφράσουν το περιεχόμενο που είχαν στο αρχικό κείμενο (σύνταξη), πώς κατανοούνται αυτές ως κείμενα, καθώς όπως και τη διαδικασία υπό την οποία το αρχικό κείμενο απο-συντίθεται μέσω των προτάσεων του (πραγματολογία). Ελλείψει αυτής της γνώσης δεν υφίσταται μετάφραση. Χωρίς σημασιολογική και συντακτική γνώση, ο μεταφραστής χάνει ακόμα και το κατά λέξη νόημα, χωρίς

πραγματολογική γνώση, το νόημα περιορίζεται στην κατά λέξη εκδοχή του (Κεντρωτής, 1996: 125).

Οι πιο επιτυχημένοι και δημιουργικοί μεταφραστές χρησιμοποιούν ελάχιστα ή και καθόλου θεωρίες της μετάφρασης. Οι πιο ικανοί μεταφραστές ξέρουν πως είναι αδύνατον να υπάρξει μια πλήρως ικανοποιητική μετάφραση· ποτέ δεν είναι ευχαριστημένοι με την προσωπική τους δουλειά, ακριβώς επειδή γνωρίζουν πως το αρχικό κείμενο μπορεί πάντοτε να αποδοθεί με κάποιον ακόμα πιο πιστό σε αυτό τρόπο (Γούτσος, 2001: 51-52).

A.2 Όρος και ορολογία

A.2.1 Τι είναι όρος;

Όρος είναι ένα γλωσσικό σημείο που ανήκει σε κάποιο συγκεκριμένο σημασιολογικό πεδίο, έχει μονοσήμαντο αντικείμενο αναφοράς, ασυνεχές, το οποίο μπορεί να ενταχθεί σε δομές φυσικής και λογικής τάξης (Σάμιος, 1992: 7). Κατά τον Rondeau, ο όρος αποτελεί συνδυασμό λεκτικής εκφοράς και έννοιας, και διακρίνεται από τη λέξη επειδή χρησιμοποιείται σε ειδικούς θεματικούς τομείς (Παπαβασιλείου 2001: 15). Οι όροι πραγματώνουν γλωσσικά τις έννοιες ενός επιστημονικού τομέα, δηλαδή, με τη χρήση μιας γλωσσικής έκφρασης δηλώνουν μια συγκεκριμένη έννοια μίας ειδικής γλώσσας. Ο όρος αποτελεί το σημείο τομής δύο συνόλων, ενός εννοιολογικού και ενός γλωσσικού, συνεπώς, ενώ δεν μπορεί να είναι πολύσημος, οι διάφορες γλωσσολογικές του πραγματώσεις μπορούν να αντιστοιχούν σε περισσότερες σημασίες (Lauriston, 1994 στο Κεχαγιά & Ανανιάδου, 2001: 210).

Οι όροι προσδιορίζουν διάφορα εννοιολογικά σύνολα, όπως οντότητες, τοπωνύμια, ομάδες ατόμων ή οντοτήτων, ψυχικές καταστάσεις, αφηρημένες έννοιες, τίτλους και πατέντες ευρεσιτεχνίας, χρονικά ορόσημα, ακαδημαϊκές βαθμίδες κ.ά.. Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές που οφείλει να πληροί ένας όρος. Συνοπτικά, πρέπει να είναι απλός και σύντομος, γραμματικά ορθός, σαφής, με μονοσήμαντο σημαίνόμενο και ασυνεχές, να είναι ευρύτατα αποδεκτός και να αντιστοιχεί απόλυτα με τη σημασία του αντίστοιχου ξένου όρου σε περίπτωση μετάφρασης (Σάμιος, 1992: 7).

Ο όρος συνδέει μια λέξη που μπορεί να έχει πολλές σημασίες, με μια συγκεκριμένη έννοια ενός συγκεκριμένου κλάδου γνώσης. Αποτελεί κατασκευάσμα που αλλάζει μόνο κατόπιν αποφάσεως των αρμοδίων επιστημονικών οργάνων, και αυτό αφού κριθεί πως απαιτείται αλλαγή για λόγους επιστημονικής ακρίβειας (Γούναρη, 1999: 192). Οι

μεταβολές, αλλαγές και αποβολές που μπορεί να υφίσταται ένας όρος, οφείλονται τόσο σε γλωσσολογικά αίτια, όσο και σε επιστημονικά. Η προσαρμογή στη μορφολογία και τη σύνταξη που ακολουθεί μια γλώσσα αποτελεί βασικό γλωσσολογικό αίτιο. Οι καταργημένες και ξεχασμένες λέξεις παύουν να σχηματίζουν όρους. Υπάρχουν πολλά επιστημονικά αίτια που προκαλούν μεταβολές, οι συχνότερες των οποίων είναι οι εξής: α) ένας όρος καταργείται λόγω του ότι σταματά να εξυπηρετεί την επιστήμη, β) ένας δόκιμος όρος μπορεί να αντικατασταθεί από αντιδάνειο και αδόκιμο, γ) ένας όρος μπορεί να αποβληθεί ή να αντικατασταθεί ως μη δόκιμος, δ) ένας όρος μπορεί να καταργηθεί επειδή δήλωνε ψευδή νόσο, ή επειδή άλλαξε η έκβαση αυτής, ε) πολλές φορές διατηρείται το σημαίνον, αλλά όχι το σημαινόμενο του όρου, λόγω των νεότερων επιστημονικών εξελίξεων, και στ) για διάφορους λόγους, παλιοί αδόκιμοι όροι εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται, χωρίς απαραίτητα να προκαλούν πρόβλημα στη συνεννόηση ανάμεσα στους ειδικούς (Σάμιος, 1992: 8).

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης οι όροι διαχωρίζονται σε απλούς και σύμπλοκους. Οι απλοί όροι αποτελούνται από ένα θέμα με ή χωρίς πρόσθετα προθήματα ή επιθήματα, με ή χωρίς καταλήξεις και αποτελούν μονοθεματικές λέξεις. Οι σύμπλοκοι όροι αποτελούνται από περισσότερα του ενός θέματα με ή χωρίς πρόσθετα προθήματα ή επιθήματα, με ή χωρίς καταλήξεις και αποτελούν πολυθεματικές λέξεις ή φράσεις (Βαλεοντής et al., 1999: 284).

Οι όροι που αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξεις, τα οροστοιχεία τους, και αντιπροσωπεύουν μία ειδική ή γενική έννοια ενός συγκεκριμένου θεματικού πεδίου, ονομάζονται πολυλεκτικοί σύμπλοκοι όροι. Αναλύονται σε δύο ή περισσότερα μέρη, τα άμεσα συνθετικά τους, τα οποία αποτελούνται από ένα ή περισσότερα οροστοιχεία το καθένα. Συνήθως το ένα από τα άμεσα συνθετικά είναι το προσδιοριζόμενο, και το άλλο το προσδιοριστικό (Ιορδανίδου et al., 2007: 4).

A.2.2 Τι είναι ορολογία;

Με τον όρο ορολογία νοούμε το άθροισμα των όρων που χρησιμοποιούνται σε ένα συγκεκριμένο γλωσσικό πεδίο. Ως όρος εμφανίστηκε στο τέλος του 18^{ου} αιώνα και αντικατέστησε την ονοματολογία (Σάμιος, 1992: 7). Πιο συγκεκριμένα, συναντάται για πρώτη φορά το 1786 στο έργο του γερμανού φιλοσόφου Christian Gottfried Schütz, ως «το σύνολο των όρων και των εννοιών που επιτρέπουν τον καθορισμό μιας φιλοσοφικής θεωρίας» (Παπαβασιλείου, 2001: 13-14). Οι βάσεις της ορολογίας βρίσκονται στη συστημική μελέτη των εννοιών και των όρων, και στη χρήση των όρων

στους ειδικούς τομείς των επιστημών και των τεχνών. Συνεπώς, η ορολογία σαν τομέας γνώσης θα πρέπει να μελετά τις έννοιες ενός ή περισσότερων πεδίων, να τις συστηματοποιεί, καθώς όπως και τους αντίστοιχους όρους, και να τις παρουσιάζει μέσα σε συστήματα εννοιών και λεξιλογίων με τη χρήση ορισμών, όρων και φρασεολογίας (Καρδούλη, 1999: 319).

Λαμβάνοντας υπόψιν τις θεμελιώδεις απόψεις που έχουν διατυπώσει διάφοροι θεωρητικοί ανά τα χρόνια, ο όρος ορολογία χρησιμοποιείται για να περιγράψει το λεξιλόγιο ενός συγκεκριμένου τομέα, καθώς όπως και τις μεθόδους συλλογής, διάδοσης και τυποποίησης των όρων. Ως επιστημονικός κλάδος εμπλουτίζεται με στοιχεία από τις θεωρίες της γνώσης, της επικοινωνίας και της γλώσσας. Αντικείμενα μελέτης αποτελούν οι ίδιες οι ορολογικές μονάδες, οι οποίες είναι κομμάτι της φυσικής γλώσσας (Cabrè, 1999 στο Campo & Cormier, 2005). Μπορούμε να πούμε πως η ορολογία είναι το σύνολο των πρακτικών και των μεθόδων συλλογής, περιγραφής και παρουσίασης όρων, καθώς όπως και το σύνολο των προϋποθέσεων, των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων που χρειαζόμαστε για να ερμηνεύσουμε τις σχέσεις μεταξύ εννοιών και όρων. Αποτελεί την τεχνική με την οποία εντοπίζουμε, αναλύουμε και δημιουργούμε ειδικό λεξιλόγιο για ένα συγκεκριμένο τομέα, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες έκφρασης των χρηστών της (Παπαβασιλείου, 2001: 15).

A.3 Τι είναι το εξειδικευμένο κείμενο;

Εξειδικευμένο ή ειδικό είναι το κείμενο που με τη χρήση ορολογίας αναφέρεται σε κάποιο ειδικό γνωστικό πεδίο. Επειδή το εξειδικευμένο κείμενο συντάσσεται για διάφορους λόγους, ανάλογα με τον επικοινωνιακό σκοπό που εξυπηρετεί, μπορεί να καταταχθεί σε διαφορετική κατηγορία κειμένου. Εξειδικευμένα κείμενα είναι τα επιστημονικά εγχειρίδια, τα ενημερωτικά έντυπα, οι προδιαγραφές, οι αναφορές, κλπ (Μπατσαλιά-Κόντη, 1992: 90)

Τα ειδικά κείμενα εξυπηρετούν τρία κυρίως είδη επικοινωνιακών σκοπών: την περιγραφή ενός φαινομένου (ειδικά βιβλία, συγγράμματα, άρθρα, εκθέσεις, αναφορές και πληροφοριακά έντυπα), τον προσδιορισμό ενός πλαισίου επιτρεπτών ή όχι πράξεων ή δραστηριοτήτων (διατάγματα, διαταγές, καταστατικά, κανονισμοί, προδιαγραφές και προσφορές), και την παρουσίαση δυνατών πράξεων ή δραστηριοτήτων (οδηγίες χρήσης αντικειμένων) (Μπατσαλιά-Κόντη, 1992: 92-93).

A.4 Μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου και ορολογίας

Η μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου διαφέρει από τις άλλες μορφές μετάφρασης λόγω της ύπαρξης ορολογίας, παρά το γεγονός πως η ορολογία αποτελεί ένα μικρό ποσοστό του συνόλου ενός κειμένου. Τα περισσότερα προβλήματα δημιουργούνται από τους όρους που εμφανίζονται μόνο μία φορά στο κείμενο, χωρίς να έχουν απαραίτητα κάποια σύνδεση με το περιεχόμενο του κειμένου, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να ερμηνευθούν από το συγκεκριμένο (Σελλά, 2007: 230 στο Μεντζελόπουλος, 2009: 5). Από την πλευρά της ορολογίας, το επίκεντρο των προσπαθειών βρίσκεται στον εντοπισμό των όρων μέσα στο κείμενο, συγκεκριμένων δηλαδή εννοιών, εξειδικευμένων ανά επιστημονικό κλάδο, και της γλωσσικής τους μορφής, έτσι όπως εμφανίζονται μέσα σε ένα συγκεκριμένο κείμενο. Αντίστοιχα, το επίκεντρο των μεταφραστικών προσπαθειών βρίσκεται στην παραγωγή και στην αναπαραγωγή του εντοπισθέντος στο ειδικό κείμενο όρου, σε άλλη γλώσσα (Σελλά, 2007, 235-236 στο Μεντζελόπουλος, 2009: 5).

Ακόμα και ο ικανός μεταφραστής, παρά το γεγονός πως κατανοεί πλήρως το πρωτότυπο μήνυμα και την επικοινωνιακή λειτουργία του πρωτότυπου, μπορεί να αντιμετωπίσει πρόβλημα λόγω της αδυναμίας του να βρει κάποιο ικανοποιητικό γλωσσικό σχήμα για να το αποδώσει στη γλώσσα-στόχο. Βασικό πρόβλημα αποτελεί η ορολογία στις περιπτώσεις όπου: α) ο πρωτότυπος όρος έχει αποδοθεί στη γλώσσα στόχο και έχει καταχωρηθεί στα αντίστοιχα ειδικά λεξικά, β) ο πρωτότυπος όρος ενώ έχει αποδοθεί στη γλώσσα-στόχο, δεν αποτελεί ακόμα δόκιμο όρο, συνεπώς ο μεταφραστής κρίνει πως είτε: β1) αποτελεί σημασιολογικό ισοδύναμο του πρωτότυπου, είτε β2) συνιστά σημασιολογική μετατόπιση του πρωτότυπου και άρα δεν επιτυγχάνεται σημασιολογική αδυναμία, γ) ο πρωτότυπος όρος αποδίδεται στη γλώσσα-στόχο με περισσότερους από έναν όρους και δ) ο πρωτότυπος όρος δεν έχει ακόμα αποδοθεί στη γλώσσα-στόχο. Πέρα από τις περιπτώσεις α και β1, οι υπόλοιπες συνιστούν μεταφραστικό πρόβλημα, το οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί με τους εξής τρόπους: 1) Ένας μη δόκιμος όρος που δεν καλύπτει το σημασιολογικό πεδίο του πρωτότυπου όρου μπορεί να αντικατασταθεί με έναν πιο εύστοχο όρο, παραθέτοντας και τον πρωτότυπο ή και τον αντικατασταθέντα όρο. 2) Εφόσον ένας όρος αποδίδεται στη γλώσσα-στόχο με περισσότερους του ενός, ο μεταφραστής υιοθετεί τον όρο που θεωρεί ο ίδιος ορθότερο, παραθέτοντας και τον πρωτότυπο ή κάποιους από τους χρησιμοποιούμενους ως επίσης ισοδύναμους όρους. 3) Όταν ένας όρος δεν έχει ακόμα

αποδοθεί στη γλώσσα-στόχο, ο μεταφραστής προβαίνει σε νεολογισμό, ο οποίος πέρα από την έκφραση της πρωτότυπης πληροφορίας, πρέπει να ακολουθεί και τους μορφοσυντακτικούς κανόνες της γλώσσας στόχου, και ειδικότερα τους κανόνες που ισχύουν για το συγκεκριμένο ειδικό κείμενο. Εδώ επιβάλλεται και η παράθεση του πρωτότυπου όρου (Μπατσαλιά-Κόντη, 1992: 94).

Η μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου θεωρείται και επιστήμη και τέχνη και τεχνική, επειδή το μετάφρασμα πρέπει να πληροί τα εξής σημεία: να είναι ορθό ως προς το περιεχόμενο, σαφές ως προς την ορολογία, συμβατό όσον αφορά τη χρήση ορολογίας και κοινής γλώσσας, ισοδύναμο ως προς τον πρωτότυπο επικοινωνιακό σκοπό και αντίστοιχο ως προς τους κανόνες της γλώσσας-στόχου που αφορούν τη δόμηση κειμένων αυτού του είδους (Μπατσαλιά-Κόντη, 1992: 96).

Για να αποδώσει επαρκώς το εξειδικευμένο κείμενο στη γλώσσα-στόχο, ο μεταφραστής, πέρα από γλωσσικές, οφείλει να κατέχει επαρκώς και εγκυκλοπαιδικές και μεταγλωσσικές γνώσεις τόσο της γλώσσας-πηγής, όσο και της γλώσσας-στόχου, έτσι ώστε να μπορεί να κατανοήσει το πρωτότυπο κείμενο και να εκφέρει στη γλώσσα-στόχο ένα γλωσσικά συμβατό με την χρησιμοποιούμενη ορολογία κείμενο. Καθήκον του μεταφραστή είναι η αναγνώριση του επικοινωνιακού σκοπού του πρωτοτύπου, και με τη χρήση της γλωσσικής του επάρκειας, η προσαρμογή των γλωσσικών μέσων που χρησιμοποιεί στον εκάστοτε επικοινωνιακό σκοπό (Μπατσαλιά-Κόντη 1992: 92). Κατόπιν έρευνας και τεκμηρίωσης σε κειμενικό επίπεδο, ο μεταφραστής ενός εξειδικευμένου κειμένου καλλιεργεί την ικανότητα διαχείρισης κειμένου, με αποτέλεσμα να μπορεί αυτός να παράγει επαρκώς κείμενο στη γλώσσα-στόχο (Durieux, 2010 στο Βυζάς & Δογορίτη, 2013: 270). Σύμμαχο του μεταφραστή αποτελεί επίσης και η ορολογική τεκμηρίωση, με την οποία μπορεί να στηρίξει την επιλογή ενός όρου σε παραδείγματα χρήσης των ισοδύναμων όρων μέσα σε συγκεκριμένο (Bordet, 2003 στο Βυζάς & Δογορίτη, 2013: 270).

B. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

B.1 Μεθοδολογία

Κατόπιν προσεκτικής ανάγνωσης του κειμένου-πηγή, με σκοπό την πλήρη κατανόηση του περιεχομένου του και μη έχοντας εξοικείωση με το αντικείμενο της μετάφρασης, προχώρησα σε μία αρχική – πρόχειρη – μετάφραση του κειμένου, ανατρέχοντας σε ηλεκτρονικά και μη λεξικά, κάνοντας αναζήτηση παράλληλων κειμένων με τη βοήθεια του Linguee, και λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα θεωρητικά παραπάνω. Έχοντας ετοιμάσει ένα πρόχειρο μετάφρασμα, προχώρησα στη συλλογή όρων από το πρωτότυπο κείμενο, τους οποίους συγκέντρωσα σε ξεχωριστό εγγραφο, ελέγχοντας παράλληλα το μετάφρασμα και καταγράφοντας τον τρόπο που τους απέδωσα σε αυτό. Στη συνέχεια έκανα αναζήτηση των όρων στην πολυγλωσσική βάση όρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης IATE, για να ελέγξω κατά πόσο όλο το υλικό που συγκέντρωσα αφορούσε όρους. Κατόπιν πολλών διορθώσεων και έχοντας φιλτράρει το υλικό μου, κρατώντας μόνο τους όρους με την πιο έγκυρη δυνατή απόδοσή τους, το μετάφρασμα μου έφτασε στην τελική μορφή του και οι όροι συλλέχθηκαν και οργανώθηκαν σε γλωσσάρι, σε αλφαβητική σειρά ως προς την αγγλική γλώσσα, μαζί με την ελληνική απόδοσή τους από δίπλα. Στη συνέχεια έγινε συλλογή των μονολεκτικών όρων (ΜΟρ), (απλών και σύμπλοκων) από τους οποίους διαχωρίστηκαν τα απλά ουσιαστικά (Ουσ) και επίθετα (Ε). Οι όροι που αποτελούν συστατικά άλλων όρων διαχωρίστηκαν σε διλεκτικούς (ΔΟρ), τριλεκτικούς (ΤΡΟρ), και τετραλεκτικούς. Οι διλεκτικοί όροι ταξινομήθηκαν ως προς τον σχηματισμό τους, με το εξής μοντέλο:

1. επίθετο + ουσιαστικό
2. ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
3. ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό
4. ουσιαστικό + ουσιαστικό (στην ίδια πτώση)

Βάσει αυτού του μοντέλου ταξινομήθηκαν με τη σειρά τους οι τριλεκτικοί και τετραλεκτικοί όροι, μιας και ένας διλεκτικός όρος μπορεί να αποτελέσει τη βάση για το σχηματισμό ενός μεγαλύτερου πολυλεκτικού όρου (Ιορδανίδου et al., 2007: 4-7). Παρατέθηκαν στα σχόλια με τη μετάφρασή τους, συνοδευόμενοι από παραδείγματα

μέσα από το κείμενο, μαζί με την εφαρμογή του μοντέλου της Maynard (Maynard, 2000 στο Ιορδανίδου et al., 2007: 7). Τους πολυλεκτικούς όρους ακολουθούν οι συντομομορφές που συναντώνται στο κείμενο, οι οποίες διαχωρίζονται σε αρκτικόλεξα και ακρώνυμα.

Κατά τη διαδικασία της μετάφρασης εφαρμόστηκε και το μοντέλο που παρουσιάζουν οι Μπατσαλιά και Σελλά-Μάζη στο έργο τους *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Στο συγκεκριμένο βιβλίο παρουσιάζονται τα φαινόμενα της ισοδυναμίας, της αντιστοιχίας και της μετατόπισης στα γλωσσικά επίπεδα κατά τη μεταφραστική διαδικασία (Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 2004). Συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία το μοντέλο αυτό εφαρμόστηκε με μετατόπιση στο μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο, κάτι το οποίο παρατίθεται πιο κάτω σε μορφή παραδειγμάτων.

Λεξικά

Σε έντυπη μορφή:

Ελληνοαγγλικό – Αγγλοελληνικό Λεξικό Fytraki

Longman Dictionary of Contemporary English Third Edition

Ηλεκτρονικά:

*lexigram*¹

*Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*²

*Dictionary*³

*InterActive Terminology for Europe*⁴

*Linguee*⁵

*Longman Dictionary of Contemporary English Online*⁶

*WordReference*⁷

Συναφή και παράλληλα κείμενα:

GATS – Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών.⁸

¹ <http://www.lexigram.gr/>

² http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

³ <http://www.dictionary.com/>

⁴ <http://iate.europa.eu/>

⁵ <http://www.linguee.com/>

⁶ <http://www.ldoceonline.com/>

⁷ <http://www.wordreference.com/>

*NACE αναθ.Ι Στατιστική ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.*⁹

COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Long term infrastructure¹⁰

B.2 Ορολογικές επιλογές

B.2.1 Μονολεκτικοί όροι που αποδόθηκαν μονολεκτικά στο μετάφρασμα

α) Απλοί όροι

Οι απλοί όροι αποτελούνται από ένα μόνο θέμα, το οποίο μπορεί να έχει ή να μην έχει πρόσθετα προθήματα ή επιθήματα και κατάληξη (Βαλεοντής et al., 1999: 284).

1. agent: φορέας

changes in the physical condition of an agent

αλλαγές της φυσικής κατάστασης ενός φορέα

2. firms: επιχειρήσεις

a sector where the competitiveness of African firms is weak

ενός τομέα στον οποίο η ανταγωνιστικότητα των αφρικανικών επιχειρήσεων είναι αδύναμη

3. pricing: τιμολόγηση

Regulation in infrastructure involves (at least) the following four elements: market access and barriers to entry; operational regulation and pricing; competition; and investment requirements for services providers.

Οι κανονισμοί των υποδομών εμπεριέχουν (τουλάχιστον) τα ακόλουθα τέσσερα στοιχεία: πρόσβαση στην αγορά και φραγμούς εισόδου στην αγορά, επιχειρησιακούς

⁸ <https://bookshop.europa.eu/en/gats-pbCN8895581/>

⁹ http://bookshop.europa.eu/el/nace-. -1-pbCA8093436/downloads/CA-80-93-436-GR-C/CA8093436GRC_001.pdf;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAlMEUUsWb0000XYYSXZW5;sid=kElvjUvV3-ZynxpVXFXsKinwMooO3Qa2jjs=?FileName=CA8093436GRC_001.pdf&SKU=CA8093436GRC_PDF&CatalogueNumber=CA-80-93-436-GR-C

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1496208941526&uri=CELEX:52013DC0711&from=EN>

κανονισμούς και τιμολόγηση, ανταγωνισμό, και απαιτήσεις επενδύσεων για τους παρόχους υπηρεσιών.

4. quality: ποιότητα

Capacity relates to the quality of human resources available to the authority

Η ικανότητα αφορά την ποιότητα των ανθρωπίνων πόρων που είναι στη διάθεση των αρχών

5. share: μερίδιο

of the 45 countries where the share of services in output rose, 30 experienced a contraction in manufacturing

από τις 45 χώρες στις οποίες αυξήθηκε το μερίδιο των υπηρεσιών στο προϊόν, οι 30 βιώσανε συρρίκνωση στην βιομηχανική παραγωγή

β) Σύμπλοκοι όροι

Οι σύμπλοκοι όροι αποτελούνται από περισσότερα του ενός θέματα, τα οποία μπορεί να έχουν ή να μην έχουν πρόσθετα προθήματα ή επιθήματα και καταλήξεις. Μπορούν να έχουν τη μορφή σύνθετων λέξεων ή και φράσεων (Βαλεοντής et al., 1999: 284).

1. classification < class + -fication: ταξινόμηση < τάξις + νόμος + -ση

Σύμπλοκος όρος: Σύμπλοκος όρος

Box 1 summarizes selected conceptual issues concerning the definition, classification and treatment of services data in economic analysis.

Ο Πίνακας 1 συνοψίζει τα επιλεγμένα εννοιολογικά ζητήματα που αφορούν τον ορισμό, την ταξινόμηση και την επεξεργασία των δεδομένων των υπηρεσιών στην οικονομική ανάλυση.

2. coherence < coher(ent) + -ence: συνοχή < συνέχω < σύν + ἔχω

Σύμπλοκος όρος: Σύμπλοκος όρος

Coherence implies that the laws underpinning regulation are consistent

Η συνοχή συνεπάγεται πως οι νόμοι στους οποίους βασίζονται οι κανονισμοί είναι σταθεροί

3. infrastructure < infra + structure: υποδομή < υποδέμω < υπό + δέμω < δόμος

Σύμπλοκος όρος: Σύμπλοκος όρος

Africa needs to raise investment in infrastructure

Η Αφρική πρέπει να αυξήσει τις επενδύσεις στις υποδομές

4. transactions < transact (< transactus < trans + ag(ere) + -tus)+ -ion: συναλλαγές < συναλλάσσω < σύν + ἀλλάσσω < ἄλλο

Σύμπλοκος όρος: Σύμπλοκος όρος

Mode 1 transactions require foreign currency exchanges

Οι συναλλαγές της κατάστασης 1 απαιτούν ανταλλαγές ξένου νομίσματος

B.2.2 Μονολεκτικοί όροι που αποδόθηκαν διλεκτικά στο μετάφρασμα

• ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό

1. asset: περιουσιακό στοιχείο

ΜΟρ: E + Ουσ

Changes in condition that facilitate the exchange of other goods or assets or services between the user of such services and another party

Οι αλλαγές στην κατάσταση που διευκολύνουν την ανταλλαγή άλλων αγαθών, ή περιουσιακών στοιχείων, ή υπηρεσιών ανάμεσα στον χρήστη τέτοιων υπηρεσιών και σε ένα άλλο μέρος

2. institutions: θεσμικά όργανα

ΜΟρ: E + ΜΟρ

such as the quality of institutions and regulation, the existence of well-developed capital markets and private property rights

όπως η ποιότητα των θεσμικών οργάνων και των κανονισμών, η ύπαρξη των καλά ανεπτυγμένων αγορών κεφαλαίου και των ιδιωτικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας

3. manufacturing: βιομηχανική παραγωγή

ΜΟρ: E + ΜΟρ

Building complementarity, that is, strengthening input-output and demand linkages between services, manufacturing and agriculture remains a necessary continental goal.

Η δημιουργία συμπληρωματικότητας, ήτοι, η ενδυνάμωση των δεσμών των εισροών-εκροών και της ζήτησης ανάμεσα στις υπηρεσίες, την βιομηχανική παραγωγή και τη γεωργία, παραμένει ένας αναγκαίος ηπειρωτικός στόχος.

4. partnerships: εταιρικές σχέσεις

MOp: E + Ουσ

national bodies need to be bolstered through partnerships and collaboration with regional and pan-territorial regulatory bodies

τα εθνικά όργανα πρέπει να στηρίζονται μέσω των εταιρικών σχέσεων και της συνεργασίας με τις περιφερειακές και τις παν-εδαφικές ρυθμιστικές αρχές

5. retrenchment: οικονομική λιτότητα

MOp: E + MOp

The sector contracted only in Madagascar, a services exports-dependent country that experienced a major retrenchment in public investment

Ο τομέας συρρικνώθηκε μόνο στη Μαδαγασκάρη, μία χώρα εξαρτώμενη από τις εξαγωγές υπηρεσιών, που βίωσε μεγάλη οικονομική λιτότητα στις δημόσιες επενδύσεις

6. workforce: εργατικό δυναμικό

MOp: E + Ουσ

In some countries, as much as two thirds of the workforce is engaged in services

Σε κάποιες χώρες, ίσα με τα δύο τρίτα του εργατικού δυναμικού απασχολούνται στον τομέα των υπηρεσιών

B.2.3 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν μονολεκτικά στο μετάφρασμα

- επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό

1. non-observed economy: παραοικονομία

E + MOp: MOp

which overlaps (but is not identical with) what is referred to as the non-observed economy in the System of National Accounts.

η οποία συμπίπτει (μα δεν είναι ταυτόσημη) με αυτό που αναφέρεται ως παραοικονομία στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών.

B.2.4 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν διλεκτικά στο μετάφρασμα

- ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

1. capital investment: επένδυση κεφαλαίου

MOp + MOp: MOp + MOp

by locating a permanent operation in the country via a capital investment

τοποθετώντας μία μόνιμη λειτουργία στη χώρα μέσω μίας επένδυσης κεφαλαίου

2. services economy: οικονομία υπηρεσιών

MOp + MOp: MOp + MOp

The services economy in Africa is a vital source of income and employment.

Η οικονομία υπηρεσιών στην Αφρική είναι μία ζωτική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης.

3. network industries: βιομηχανίες δικτύου

MOp + MOp: MOp + MOp

confidence in the decision-making processes of a regulatory body is important for long-term investors in network industries

η εμπιστοσύνη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων μίας ρυθμιστικής αρχής είναι σημαντική για τους μακροπρόθεσμους επενδυτές στις βιομηχανίες δικτύου

4. input-output linkages: δεσμοί εισροών-εκροών

MOp + MOp: MOp + MOp

There are important input-output linkages between manufacturing and services.

Υπάρχουν σημαντικοί δεσμοί εισροών-εκροών ανάμεσα στην βιομηχανική παραγωγή και τις υπηρεσίες.

5. tariff setting: ρύθμιση των τιμολογίων

MOp + Ουσ: Ουσ + MOp

A key element of any regulatory framework for infrastructure services is tariff setting.

Βασικό στοιχείο του κάθε κανονιστικού πλαισίου των υπηρεσιών υποδομής είναι η ρύθμιση των τιμολογίων.

6. services sector: τομέας των υπηρεσιών

MOp + MOp: MOp + MOp

The services sector accounted for 32.4 per cent of total employment during the period 2009–2012.

Ο τομέας των υπηρεσιών αντιστοίχισε στο 32,4% της συνολικής απασχόλησης κατά την περίοδο 2009–2012.

• επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό

1. domestic output: εγχώριο προϊόν

E + MOp: E + MOp

by sustaining domestic consumption and domestic output when exports are adversely affected by international crises.

διατηρώντας την εγχώρια κατανάλωση και το εγχώριο προϊόν όταν οι εξαγωγές επηρεάζονται αρνητικά από τις διεθνείς κρίσεις.

2. economic growth: οικονομική πρόοδος

E + MOp: E + MOp

On the demand side, the growth of services is driven by broader economic growth

Από πλευράς ζήτησης, η ανάπτυξη των υπηρεσιών κατευθύνεται από μια ευρύτερη οικονομική πρόοδο

3. foreign affiliate: αλλοδαπή θυγατρική

E + MOp: E + MOp

there are currently few reliable international comparisons of foreign affiliate statistics

επί του παρόντος υπάρχουν λίγες βάσιμες διεθνείς συγκρίσεις στατιστικών των αλλοδαπών θυγατρικών

4. manufactured goods: κατεργασμένα προϊόντα

E + MOp: E + MOp

The share of services in real output was highest among exporters of manufactured goods.

Το μερίδιο των υπηρεσιών στο πραγματικό προϊόν ήταν υψηλότερο ανάμεσα στους εξαγωγείς κατεργασμένων προϊόντων.

5. unrecorded economy: μη καταγεγραμμένη οικονομία

E + MOp: E + MOp

in the context of the informal sector and unrecorded economy in Africa

στα πλαίσια του άτυπου τομέα απασχόλησης και της μη καταγεγραμμένης οικονομίας στην Αφρική

6. cross-border trade: διασυνοριακό εμπόριο

E + MOp: E + MOp

Under some circumstances, cross-border trade (referred to as mode 1 in GATS) is possible

Κάτω από κάποιες περιστάσεις, το διασυνοριακό εμπόριο (αναφερόμενο ως κατάσταση 1 στη Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών) είναι πιθανό

• ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό

1. capital requirements: κεφαλαιακές απαιτήσεις

MOp + MOp: E + MOp

since central bank reforms increased capital requirements for banks

καθώς οι μεταρρυθμίσεις της κεντρικής τράπεζας αύξησαν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες

2. exchange rates: συναλλαγματικές ισοτιμίες

MOp + MOp: E + MOp

In 2012, exports of services were \$4.4 trillion globally and \$1.3 trillion for developing countries (measured in current prices and at current exchange rates).

Το 2012, οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν στα \$4,4 τρισεκατομμύρια διεθνώς και στα \$1,3 τρισεκατομμύρια για τις αναπτυσσόμενες χώρες (μετρηθείσες σε τρέχουσες τιμές και σε τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες).

• ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

1. balance of payments: ισοζύγιο πληρωμών

MOp + MOp: MOp + MOp

Payment for the individual's services would be a cross-border transaction and recorded in the current accounts of the balance of payments of the importing and exporting countries under factor services.

Η πληρωμή για τις υπηρεσίες του ατόμου θα ήταν μία διασυνοριακή συναλλαγή και θα καταγραφόταν στους τρεχούμενους λογαριασμούς του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας εισαγωγής και της χώρας εξαγωγής, υπό τις υπηρεσίες των συντελεστών.

2. rates of return: ποσοστά απόδοσης

MOp + MOp: MOp + MOp

Prices and/or rates of return on assets

Των τιμών και/ή των ποσοστών απόδοσης των περιουσιακών στοιχείων

3. provision of services: παροχή υπηρεσιών

MOp + MOp: MOp + MOp

How might the domestic regulatory and institutional framework improve the provision of services and the sector's contribution to growth?

Πώς θα μπορούσε το εγχώριο κανονιστικό και θεσμικό πλαίσιο να βελτιώσει την παροχή υπηρεσιών, και τη συμβολή του τομέα στην ανάπτυξη;

- επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό

1. inclusive growth: χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη

E + MOp: Ουσ + MOp

could contribute to addressing Africa's physical infrastructure deficit, inclusive growth and better social welfare

θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του ελλείμματος των υλικών υποδομών της Αφρικής, στην χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και στην καλύτερη κοινωνική πρόνοια

ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό

- market access: πρόσβαση στην αγορά

MOp + Ουσ: Ουσ + MOp

infrastructure networks require regulation to monitor equal market access and avoid the market dominance of an incumbent

τα δίκτυα υποδομών απαιτούν κανονισμούς για την παρακολούθηση της ισότιμης πρόσβασης στην αγορά, και για την αποφυγή της επικράτησης ενός αρμοδίου

- επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό

1. post-conflict country: χώρα μετά από πόλεμο

E + Ουσ: Ουσ + Ουσ

The largest contraction was in Sierra Leone, a post-conflict country

Η μεγαλύτερη οικονομική ύφεση ήταν στη Σιέρα Λεόνε, μία χώρα μετά από πόλεμο

B.2.5 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τριλεκτικά στο μετάφρασμα

- επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

1. individual transactions: μεμονωμένες συναλλαγές πίστωσης

E + MOp: E + ΔOp

customs declarations attached to individual transactions

συνημμένες τελωνειακές διασαφήσεις στις μεμονωμένες συναλλαγές πίστωσης

2. informal sector: άτυπος τομέας απασχόλησης

E + MOp: E + ΔOp

If the informal sector were included, the relevance of services would be even greater.

Εάν συμπεριλαμβανόταν ο άτυπος τομέας απασχόλησης, η συνάφεια των υπηρεσιών θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη.

- επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. labour-intensive sector: τομέας έντασης εργασίας

E + MOp: MOp + ΔOp

the services sector coexists with a labour-intensive and low value added agricultural sector

ο τομέας των υπηρεσιών συνυπάρχει με έναν αγροτικό τομέα έντασης εργασίας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας

• επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό

1. national regulators: εθνικές κανονιστικές αρχές

E + MOp: E + ΔOp

with clear divisions of responsibility between municipal and national regulators

με σαφή διαχωρισμό ευθυνών ανάμεσα στις δημοτικές και τις εθνικές κανονιστικές αρχές

• ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. abuse of dominance: κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης

Ουσ + Ουσ: Ουσ + ΔOp

economic regulation needs to address concerns about competition (asymmetries of information and abuse of dominance)

οι οικονομικοί κανονισμοί πρέπει να εξετάσουν τις ανησυχίες σχετικά με τον ανταγωνισμό (ασύμμετρη πληροφόρηση και κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης)

B.2.6 Διλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τετραλεκτικά στο μετάφρασμα

• ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. monopoly utility: μονοπωλιακή υπηρεσία κοινής ωφέλειας

MOp + MOp: E + TPOp

particularly where infrastructure services are unbundled (or separated) from traditional monopoly utilities.

ειδικά σε μέρη όπου οι υπηρεσίες υποδομής είναι πλήρως αδέσμευτες (ή διαχωρισμένες) από τις παραδοσιακές μονοπωλιακές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας.

2. public utility: δημόσια υπηρεσία κοινής ωφέλειας

E + MOp: E + TPOp

with the rise of public utility privatization

μαζί με την αύξηση της ιδιωτικοποίησης των δημοσίων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας

- ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. power station: σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

Ουσ + Ουσ: Ουσ + ΤΡΟρ

to arrange financing for a new power station for a Kenyan electricity company

για να οργανώσει τη χρηματοδότηση για ένα νέο σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για μία εταιρεία ηλεκτρισμού της Κένυας

B.2.7 Τριλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τριλεκτικά στο μετάφρασμα

- ουσιαστικό + πρόθεση + επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. System of National Accounts: Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών

Ουσ + ΔΟρ: Ουσ + ΔΟρ

which overlaps (but is not identical with) what is referred to as the non-observed economy in the System of National Accounts

η οποία συμπίπτει (μα δεν είναι ταυτόσημη) με αυτό που αναφέρεται ως παραοικονομία στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών

- ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. economies of scale and scope: οικονομίες κλίμακας και φάσματος

ΔΟρ + ΜΟρ: ΔΟρ + ΜΟρ

These services are highly capital intensive, are mainly comprised of sunk assets (i.e. immovable equipment with little second-hand value) and are characterized by considerable economies of scale and scope.

Αυτές οι υπηρεσίες είναι υψηλής εντάσεως κεφαλαίου, αποτελούνται κυρίως από εφάπαξ επενδυτικά αγαθά (π.χ. ακίνητος εξοπλισμός με χαμηλή αξία μεταπώλησης) και χαρακτηρίζονται από σημαντικές οικονομίες κλίμακας και φάσματος.

- ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. capital intensive services: υπηρεσίες εντάσεως κεφαλαίου

$\Delta OP + MOp: MOp + \Delta Op$

ουσιαστικό + επίθετο: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

These services are highly capital intensive

Αυτές οι υπηρεσίες είναι υψηλής εντάσεως κεφαλαίου

- επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. natural resource base: βάση φυσικών πόρων

$\Delta OP + Oυς: Oυς + \Delta Op$

in the context of Africa's development strategy, whether it is based on the exploitation of its natural resource base

στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής της Αφρικής, είτε βασίζεται αυτή στην εκμετάλλευση της βάσης φυσικών πόρων της

2. negative correlation coefficient: συντελεστής αρνητικής συσχέτισης

$E + \Delta Op: MOp + \Delta Op$

and real growth in the services sector (a negative correlation coefficient of -0.27)

και της πραγματικής ανάπτυξης στον τομέα των υπηρεσιών (ένας συντελεστής αρνητικής συσχέτισης στο -0,27)

- επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

1. global services trade: παγκόσμιο εμπόριο των υπηρεσιών

$\Delta Op + MOp: E + \Delta Op$

Relative to other regions, Africa captures only a small share of global services trade in value added terms.

Συγκριτικά με άλλες περιοχές, η Αφρική καταλαμβάνει μόνο ένα μικρό μερίδιο του παγκοσμίου εμπορίου των υπηρεσιών σε όρους προστιθέμενης αξίας.

- επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό

1. official development assistance: επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια

$E + \Delta Op: E + \Delta Op$

a major retrenchment in public investment, official development assistance receipts and tourism

μεγάλη οικονομική λιτότητα στις δημόσιες επενδύσεις, στις παραλαβές επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας και στον τουρισμό

• επίθετο + ουσιαστικό + επίθετο: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό

1. total value added: συνολική προστιθέμενη αξία

$E + \Delta O\rho: E + \Delta O\rho$

Table 1 shows the distribution of total value added in Africa (in constant 2005 dollars) by sector.

Ο Πίνακας 1 δείχνει τη διανομή ανά τομέα της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην Αφρική (με σταθερά δολλάρια του 2005).

B.2.8 Τετραλεκτικοί όροι που αποδόθηκαν τετραλεκτικά στο μετάφρασμα

• ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + επίθετο στη γενική + ουσιαστικό στη γενική

1. Promoting Basic Services Programme: Πρόγραμμα Προώθησης Βασικών Υπηρεσιών

$TPO\rho + O\upsilon\varsigma: O\upsilon\varsigma + TPO\rho$

Ethiopia has implemented a Promoting Basic Services Programme since 2012

Η Αιθιοπία έχει εφαρμόσει ένα Πρόγραμμα Προώθησης Βασικών Υπηρεσιών από το 2012

B.2.9 Συντομομορφές

Οι συντομομορφές χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε να αποδώσουμε σύντομα έναν όρο μεγάλου λεκτικού μήκους. Στο κείμενο συναντώνται δύο κατηγορίες συντομομορφών: τα αρκτικόλεξα και τα ακρώνυμα (Βαλεοντής, 2003: 2).

α) Αρκτικόλεξα

Τα αρκτικόλεξα δημιουργούνται από το πρώτο γράμμα καθενός από τα συστατικά στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου ή ονόματος και προφέρονται πάντοτε με τα ονόματα των γραμμάτων τους γράμμα-γράμμα (Βαλεοντής, 2003: 3).

IMF - International Monetary Fund: ΔΝΤ - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ICT - information and communications technology: ΤΠΕ - τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνίας

β) Ακρόνυμα

Τα ακρόνυμα δημιουργούνται με συνδυασμό αρχικών γραμμάτων ή συλλαβών από όλα ή μερικά από τα συστατικά στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου ή ονόματος και προφέρονται πάντοτε συλλαβικά σαν κανονικές λέξεις (Βαλεοντής, 2003: 3).

CFTA - continental free trade area: ΗΖΕΣ - ηπειρωτική ζώνη ελευθέρων συναλλαγών

FDI - foreign direct investment: ΑΞΕ - άμεσες ξένες επενδύσεις

GDP - gross domestic product: ΑΕγχΠ - ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

OECD - Organization for Economic Cooperation and Development: ΟΟΣΑ - Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

B.3 Αλλαγές σε μορφο-συντακτικό επίπεδο

B.3.1 Μετατροπή από ενικό σε πληθυντικό αριθμό

1. Africa's services sector holds tremendous economic promise.

Ο τομέας των υπηρεσιών της Αφρικής έχει τεράστιες οικονομικές προοπτικές.

2. The analysis reinforced the importance of services as a cushion for national economies at times of global economic shock.

Η ανάλυση ενίσχυσε τη σημασία των υπηρεσιών ως προστασία για τις εθνικές οικονομίες σε περιόδους παγκοσμίων οικονομικών κρίσεων.

B.3.2 Μετατροπή από πληθυντικό σε ενικό αριθμό

1. One study shows that the overall level of profitability of African firms, which is much lower than elsewhere, results from high indirect costs (Eifert et al., 2008).

Μία μελέτη δείχνει πως το συνολικό επίπεδο της αποδοτικότητας των αφρικανικών επιχειρήσεων, το οποίο είναι πολύ χαμηλότερο από οπουδήποτε αλλού, είναι αποτέλεσμα του υψηλού εμμέσου κόστους (Eifert et al., 2008).

B.3.3 Μετατροπή από ενεργητική σε παθητική φωνή

1. The continent will need to shift away from relying on subsistence and non-tradable services to services which generate greater value addition and growth.

Η ήπειρος θα πρέπει να μετατοπιστεί από την εξάρτηση στις υπηρεσίες συντήρησης και τις μη-εμπορεύσιμες υπηρεσίες, στις υπηρεσίες που δημιουργούν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και ανάπτυξη.

2. In countries where the services sector is already a major contributor to GDP and exports, an important policy question is how to use the sector as a launch pad for creating further employment and delivering on inclusive growth and sustainable development.

Σε χώρες όπου ο τομέας των υπηρεσιών έχει ήδη μεγάλη συμβολή στο ΑΕγχΠ και στις εξαγωγές, ένα σημαντικό πολιτικό ζήτημα είναι το πώς θα χρησιμοποιηθεί ο τομέας ως εφαλτήριο για τη δημιουργία περεταίρω απασχόλησης και την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης και ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς.

B.3.4 Μετατροπή από παθητική σε ενεργητική φωνή

1. If imported intermediates are excluded, 31.4 per cent of all domestically produced intermediates into manufacturing are purchased from the services sector

Εάν αποκλείσουμε τις εισαγόμενες ενδιάμεσες εισροές, το 31,4% όλων των εγχωρίως παραγόμενων ενδιάμεσων εισροών στην βιομηχανική παραγωγή αγοράζεται από τον τομέα των υπηρεσιών

2. For instance, it is difficult to distinguish the purchase of a restaurant meal or visit to a local museum by a foreign tourist from the same purchases made by a domestic resident.

Για παράδειγμα, είναι δύσκολο να διακρίνουμε την αγορά ενός εστιατοριακού γεύματος, ή την επίσκεψη σε ένα τοπικό μουσείο από έναν ξένο τουρίστα, από τις ίδιες αγορές που θα έκανε ένας κάτοικος της χώρας.

B.3.5 Μετατροπή ρήματος σε ουσιαστικό

1. Chapter 2 examines the economic development potential of the regulation of infrastructure, whether public or privately owned, to boost growth and regional integration in Africa.

Το κεφάλαιο 2 εξετάζει τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης των κανονισμών των υποδομών, είτε δημόσιας, είτε ιδιωτικής ιδιοκτησίας, για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Αφρική.

2. Ethiopia has implemented a Promoting Basic Services Programme since 2012, to improve access to education, health, water and sanitation services by the poor and to improve its transport infrastructure to promote trade.

Η Αιθιοπία έχει εφαρμόσει ένα Πρόγραμμα Προώθησης Βασικών Υπηρεσιών από το 2012, για τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόρων στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας, ύδρευσης και αποχέτευσης, και για τη βελτίωση των υποδομών μεταφορών της για την προώθηση του εμπορίου.

B.3.6 Μετατροπή γερουνδίου σε ουσιαστικό

1. For either approach to succeed, exploiting the services potential of Africa will be critical to sustainable development.

Για να αποβεί επιτυχής καθεμία από τις δύο προσεγγίσεις, η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των υπηρεσιών της Αφρικής θα είναι αποφασιστικής σημασίας για την αειφόρο ανάπτυξη.

2. Africa finds itself at an important crossroads in terms of defining and shaping its transformational agenda.

Η Αφρική βρίσκεται σε ένα σημαντικό σταυροδρόμι, όσον αφορά τον καθορισμό και τη διαμόρφωση του προγράμματος μεταρρυθμίσεών της.

B.3.7 Προσθήκη

1. Third, although African countries have made efforts to address services trade at the national, regional and global levels, a policy disconnect prevails between these three levels, hampering Africa's opportunities to tap into the benefits of greater services trade.

Τρίτον, παρόλο που οι αφρικανικές χώρες έχουν καταβάλει προσπάθειες για την αντιμετώπιση του εμπορίου των υπηρεσιών στα εθνικά, περιφερειακά και παγκόσμια επίπεδα, μία ασυνεννοησία πολιτικών γραμμών επικρατεί ανάμεσα σε αυτά τα τρία επίπεδα, παρακωλύοντας τις ευκαιρίες της Αφρικής να επωφεληθεί από τα οφέλη του μεγαλύτερου εμπορίου των υπηρεσιών.

B.3.8 Αφαίρεση

1. Some services sectors are also considered to be the backbone of economic activity and have a bearing on social development.

Κάποιοι τομείς υπηρεσιών επίσης θεωρούνται στυλοβάτες της οικονομικής δραστηριότητας και ασκούν επιρροή στην κοινωνική ανάπτυξη.

2. The wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels subsector contributed more than 25 per cent to output in the Gambia and Sao Tome and Principe during the period 2009–2012.

Ο υποτομέας του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και των ξενοδοχείων συνέβαλε με περισσότερο από 25% στο προϊόν στη Γκάμπια και στο Σάο Τομέ και Πρίνσιπε κατά την περίοδο 2009–2012.

B.3.9 Μετάφραση ελλείποντος κατηγορήματος

1. Chapter 1 provides empirical evidence on economic trends in the services sector and the sector's actual contribution to African economies.

Το κεφάλαιο 1 παρέχει εμπειρικά στοιχεία που αφορούν τις τάσεις της οικονομίας στον τομέα των υπηρεσιών και την πραγματική συμβολή του τομέα στις αφρικανικές οικονομίες.

2. Major challenges persist, however, especially as Africa seeks to move away from consumption-based growth to more durable sources of growth.

Οι μεγάλες προκλήσεις επιμένουν παρόλα αυτά, ειδικά καθώς η Αφρική επιδιώκει να απομακρυνθεί από την ανάπτυξη που βασίζεται στην κατανάλωση, και να κατευθυνθεί σε πιο ανθεκτικές πηγές ανάπτυξης.

B.3.10 Χωρισμός προτάσεων με κόμμα

1. The continent will need to shift away from relying on subsistence and non-tradable services to services which generate greater value addition and growth.

Η ήπειρος θα πρέπει να μετατοπιστεί από την εξάρτηση στις υπηρεσίες συντήρησης και τις μη-εμπορεύσιμες υπηρεσίες, στις υπηρεσίες που δημιουργούν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και ανάπτυξη.

2. What national and regional policies need to be in place in order for services to make an enhanced contribution to African economies?

Ποιες εθνικές και περιφερειακές πολιτικές πρέπει να είναι σε ετοιμότητα, έτσι ώστε να αυξήσουν οι υπηρεσίες τη συμβολή τους στις Αφρικανικές οικονομίες;

B.3.11 Μετατροπή ποσοστών

1. From the period 2001–2004 to the period 2009–2012, the share of services in African output rose from 45.8 to 49 per cent.

Από την περίοδο 2001–2004, μέχρι την περίοδο 2009–2012, το μερίδιο των υπηρεσιών στο αφρικανικό προϊόν αυξήθηκε από 45,8% σε 49%.

2. The wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels subsector contributed more than 25 per cent to output in the Gambia and Sao Tome and Principe during the period 2009–2012.

Ο υποτομέας του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων και των ξενοδοχείων συνέβαλε με περισσότερο από 25% στο προϊόν στη Γκάμπια και στο Σάο Τομέ και Πρίνσιπε κατά την περίοδο 2009–2012.

B.3.12 Μετατροπή ημερομηνιών

1. Since the 1980s, it has become both technologically and commercially possible to separate infrastructure networks (e.g. electricity transmission lines and railways) from services provision and, as a consequence, to introduce competition in some segments of the market.

Από τη δεκαετία του 1980, έχει καταστεί και τεχνολογικά, και εμπορικά δυνατός ο διαχωρισμός των δικτύων υποδομών (π.χ. γραμμές μεταφοράς ηλεκτρισμού και σιδηρόδρομοι) από την παροχή υπηρεσιών και, κατά συνέπεια, η εισαγωγή ανταγωνισμού σε κάποια τμήματα της αγοράς.

B.3.13 Ονόματα που μεταφέρθηκαν στο μετάφρασμα με λατινικούς χαρακτήρες

Στο κείμενο υπάρχουν ονόματα προσώπων και οργανισμών, τα οποία συναντώνται σε μορφή βιβλιογραφικών αναφορών, και τα οποία μεταφέρθηκαν στο μετάφρασμα άνευ μεταγραφής. Αυτό έγινε για να διατηρηθεί η ακριβής και αναντίρρητη γραφή του κάθε ονόματος, ακριβώς όπως εμφανίζεται στο κείμενο-πηγή.

(African Development Bank et al., 2013)

(Eifert et al., 2008)

(Ploch and Cook, 2012)

(UNCTAD and United Nations Industrial Development Organization, 2011)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το κείμενο-πηγή είναι απόσπασμα οικονομικής έκθεσης, πράγμα που το καθιστά πλούσιο σε όρους από τα επιστημονικά πεδία της οικονομίας, της στατιστικής, της δημόσιας διοίκησης, των διεθνών σχέσεων, του εμπορίου και του διεθνούς δικαίου. Επίσης, περιέχει πληθώρα τοπωνυμίων και ονομάτων φορέων και οργανισμών. Για την επαρκή κατανόησή του χρειάζεται μία πολύ καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας, καθώς όπως και εξοικείωση με την σχετική ορολογία, κάτι που μέχρι ένα βαθμό είχα αποκομίσει από το αντικείμενο των σπουδών μου. Πέρα από το βαθμό γλωσσομάθειάς μου, τα λεξικά στα οποία ανέτρεξα για αναζήτηση όρων, και τα παράλληλα κείμενα με τα οποία συνέκρινα αποσπασματικά το μετάφρασμά μου, αποτέλεσαν πολύτιμα εργαλεία για την ορθή απόδοση των νοημάτων του κειμένου-πηγή στην ελληνική γλώσσα.

Σε επίπεδο ορολογίας συνάντησα κάποιες δυσκολίες, επειδή η απόδοση κάποιων όρων διαφέρει από το ένα επιστημονικό πεδίο στο άλλο, και, σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να αντιστοιχεί σε διαφορετικά νοήματα ακόμα και στο ίδιο πεδίο. Γι αυτό το λόγο χρειάστηκε να κάνω περαιτέρω έρευνα, έτσι ώστε να καταλήξω στην ορθότερη δυνατή απόδοση κάποιων όρων.

Πέρα από τις ορολογικές μετατροπές, κατά τη μεταφραστική διαδικασία χρειάστηκε να κάνω κάποιες αλλαγές σε επίπεδο μορφολογίας και σύνταξης, με σκοπό την επαρκή απόδοση των νοημάτων του κειμένου-πηγή στη γλώσσα-στόχο, προσαρμόζοντας τα στους κανόνες και τις δομές αυτής, έτσι ώστε να καταστήσω το μετάφρασμα κατανοητό στον αναγνώστη.

Τέλος, κατόπιν μελέτης ενός αριθμού θεωρητικών συγγραμμάτων σχετικών με τη γλωσσολογία και τη μετάφραση, κατέληξα στο συμπέρασμα πως ενώ η μετάφραση αποτελεί κάτι που κάνει ο καθένας μας υποσυνείδητα, σε καθημερινή βάση, στα πλαίσια της επικοινωνίας με το άμεσο περιβάλλον του, αποτελεί ταυτόχρονα επιστήμη, συνεπώς ως επάγγελμα δεν είναι για τον καθένα. Για τη σωστή απόδοση ενός κειμένου από τη μία γλώσσα στην άλλη, πέρα από την άριστη γνώση της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου, απαιτείται και ένα ικανοποιητικό επίπεδο θεωρητικών γνώσεων από τον χώρο της γλωσσολογίας και της επιστήμης της μετάφρασης. Όσον αφορά τη μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου, απαραίτητη είναι και η εξοικείωση του μεταφραστή με το αντικείμενο που πραγματεύεται το κείμενο-πηγή, η οποία

επιτυγχάνεται κατόπιν έρευνας και μελέτης συγγραμμάτων σχετικών με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Έτσι, έχοντας αποκτήσει ένα αξιόπιστο θεωρητικό υποβαθρο, ο μεταφραστής είναι ικανός να κατανοήσει επαρκώς τα νοήματα του κειμένου-πηγή, και κατά συνέπεια, να τα μεταφέρει επιτυχώς στη γλώσσα-στόχο. Το αποτέλεσμα του έργου ενός μεταφραστή εξαρτάται άμεσα από την εμπειρία και το επίπεδο γνώσεων που έχει και γενικά, αλλά και σε σχέση με το αντικείμενο που πραγματεύεται το προς μετάφραση κείμενο.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ

Εδώ παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά οι αγγλικοί εξειδικευμένοι όροι που εντοπίστηκαν στο κείμενο-πηγή, καθώς όπως και η μετάφρασή τους στη γλώσσα-στόχο.

A	
abuse of dominance	κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης
affordability	προσιτότητα
Africa Infrastructure Country Diagnostic study	μελέτη των Εγχώριων Διαγνωστικών των Υποδομών της Αφρικής
agent	φορέας
agribusiness	αγροτικές επιχειρήσεις
agricultural productivity	παραγωγικότητα της γεωργίας
agricultural sector	αγροτικός τομέας
ancillary agency	δευτερεύουσα υπηρεσία
asset	περιουσιακό στοιχείο
auditing	δημοσιονομικός έλεγχος
average rate	μέσος ρυθμός
B	
balance of trade	εμπορικό ισοζύγιο
balance of payments	ισοζύγιο πληρωμών
Balance of Payments and International Investment Position Manual of the International Monetary Fund (IMF)	Εγχειρίδιο του Ισοζυγίου Πληρωμών και της Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)
banking sector	τραπεζικός τομέας
budget	προϋπολογισμός
business process	επιχειρηματική διαδικασία
business service	επιχειρηματική υπηρεσία
C	
capital	κεφάλαιο
capital intensive	εντάσεως κεφαλαίου
capital investment	επένδυση κεφαλαίου

capital requirements	κεφαλαιακές απαιτήσεις
capitalizing	κεφαλαιοποίηση
central bank	κεντρική τράπεζα
commercial presence	εμπορική παρουσία
commodity	αγαθό
competition	ανταγωνισμός
competitiveness	ανταγωνιστικότητα
complementarity	συμπληρωματικότητα
consumer	καταναλωτής
continental free trade area (CFTA)	ηπειρωτική ζώνη ελευθέρων συναλλαγών (HZEΣ)
contraction	οικονομική ύφεση
correlation coefficient	συντελεστής συσχέτισης
cost structure	διάρθρωση του κόστους
cost-plus pricing	κόστος συν περιθώριο κέρδους
costs of production	κόστος παραγωγής
crisis	κρίση
cross-border trade	διασυνοριακό εμπόριο
current account	τρεχούμενος λογαριασμός
customs declaration	τελωνειακή διασάφηση
D	
deficit	έλλειμμα
demand	ζήτηση
development objective	αναπτυξιακός στόχος
development strategy	αναπτυξιακή στρατηγική
disposable incomes	διαθέσιμο εισόδημα
distribution	διανομή
divergence	απόκλιση
domestic consumption	εγχώρια κατανάλωση
domestic output	εγχώριο προϊόν
domestic service	εγχώρια υπηρεσία
E	
e-commerce	ηλεκτρονικό εμπόριο

economic agent	οικονομικός φορέας
Economic Development in Africa Report 2015	Έκθεση για την Οικονομική Ανάπτυξη στην Αφρική για το 2015
economic growth	οικονομική πρόοδος
economic performance	οικονομική επίδοση
economic space	οικονομικός χώρος
economic trend	τάση της οικονομίας
economy of scale and scope	οικονομία κλίμακας και φάσματος
economy	οικονομία
electricity	ηλεκτρισμός
employment	απασχόληση
European Community	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
exchange rates	συναλλαγματικές ισοτιμίες
expansion	ανάπτυξη
exporter	εξαγωγέας
export	εξαγωγή
F	
financial inclusion	χρηματοπιστωτική ένταξη
financial service	χρηματοπιστωτική υπηρεσία
finance	χρηματοδότηση
firm	επιχείρηση
foreign affiliate	αλλοδαπή θυγατρική
foreign currency	ξένο νόμισμα
foreign direct investment (FDI)	άμεση ξένη επένδυση (ΑΞΕ)
framework	πλαίσιο
G	
General Agreement on Trade in Services (GATS)	Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον Τομέα των Υπηρεσιών (GATS)
General Classification of Economic Activities	Γενική Ονοματολογία των Οικονομικών Δραστηριοτήτων
good	αγαθό
government	κυβέρνηση
global services trade	παγκόσμιο εμπόριο των υπηρεσιών

global value chain	παγκόσμια αλυσίδα αξίας
gross domestic product (GDP)	ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ)
growing demand	αυξανόμενη ζήτηση
growth	ανάπτυξη
growth rate	ρυθμός ανάπτυξης
H	
human resources	ανθρώπινοι πόροι
I	
import	εισαγωγή
importer	εισαγωγέας
in nominal terms	σε ονομαστικούς όρους
in real terms	σε πραγματικούς όρους
incentive	κίνητρο
inclusive growth	χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη
independence	ανεξαρτησία
indirect cost	έμμεσο κόστος
individual transaction	μεμονωμένη συναλλαγή πίστωσης
industry	βιομηχανία
inflation	πληθωρισμός
informal sector	άτυπος τομέας απασχόλησης
information and communications technology (ICT)	τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ)
infrastructure	υποδομή
input-output linkage	δεσμός εισροών-εκροών
institution	θεσμικό όργανο
institutional framework	θεσμικό πλαίσιο
institutional reform	θεσμική μεταρρύθμιση
insurance	ασφάλιση
integration	ολοκλήρωση, ενσωμάτωση
intellectual property	πνευματική ιδιοκτησία
interest	συμφέρον
intermediate inputs	ενδιάμεσες εισροές
International Monetary Fund (IMF)	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

International Standard Industrial Classification of All Economic Activities	Διεθνής Πρότυπη Βιομηχανική Ταξινόμηση Όλων των Οικονομικών Δραστηριοτήτων
inverse correlation	αντίστροφη συσχέτιση
investment	επένδυση
L	
labour	εργατικό δυναμικό
labour cost	κόστος εργασίας
labour-intensive	έντασης εργασίας
license	άδεια
linkage	δεσμός
long-term development objective	μακροπρόθεσμος αναπτυξιακός στόχος
M	
maintenance and repair service	υπηρεσία συντήρησης και επισκευών
manufactured goods	κατεργασμένα προϊόντα
manufacturing sector	μεταποιητικός τομέας
manufacturing	βιομηχανική παραγωγή
market	αγορά
market access	πρόσβαση στην αγορά
market segment	τμήμα της αγοράς
middle class	μεσαία τάξη
migrant	μετανάστης
migration of labour	μετανάστευση εργατικού δυναμικού
monopoly	μονοπώλιο
monopoly utility	μονοπωλιακή υπηρεσία κοινής ωφέλειας
N	
national account	εθνικός λογαριασμός
national body	εθνικό όργανο
national economy	εθνική οικονομία
national regulator	εθνική κανονιστική αρχή
natural person	φυσικό πρόσωπο
natural resource base	βάση φυσικών πόρων
negative correlation coefficient	συντελεστής αρνητικής συσχέτισης

network industries	βιομηχανίες δικτύου
non-observed economy	παραοικονομία
North American Industry Classification System	Βορειοαμερικανικό Σύστημα Ταξινόμησης της Βιομηχανίας
O	
official development assistance	επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια
organization	οργάνωση, οργανισμός
Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)
output	προϊόν, εκροές
outsourcing	εξωτερική ανάθεση
ownership	κυριότητα
ownership right	δικαίωμα ιδιοκτησίας
P	
paragraph	παράγραφος
partnership	εταιρική σχέση
pension	σύνταξη
performance standards	πρότυπα επιδόσεων
physical infrastructure	υλική υποδομή
policymaker	φορέας χάραξης πολιτικής
population trend	δημογραφική τάση
port operation	λειτουργία λιμανιού
port service	λιμενική υπηρεσία
post-conflict country	χώρα μετά από πόλεμο
post-conflict reconstruction	ανοικοδόμηση μετά από πόλεμο
power producer	παραγωγός ενέργειας
price index	δείκτης τιμών
price-cap regulation	τύπος κανονισμών ανωτάτων τιμών
pricing	τιμολόγηση
primary law	πρωτογενές δίκαιο
privatization	ιδιωτικοποίηση
professional services	επαγγελματικές υπηρεσίες

profitability	αποδοτικότητα
Programme for Infrastructure Development in Africa	Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη των Υποδομών στην Αφρική
Promoting Basic Services Programme	Πρόγραμμα Προώθησης Βασικών Υπηρεσιών
provision of services	παροχή υπηρεσιών
public good	δημόσιο αγαθό
public investment	δημόσια επένδυση
public sector	δημόσιος τομέας
public service	δημόσια υπηρεσία
public utility	δημόσια υπηρεσία κοινής ωφέλειας
Q	
quality	ποιότητα
quality control	ποιοτικός έλεγχος
R	
rate	ρυθμός, ποσοστό
rate-of-return regulation	τύπος κανονισμών ποσοστού απόδοσης
rate of return	ποσοστό απόδοσης
real estate	ακίνητη περιουσία
receipt	παραλαβή
reform	μεταρρύθμιση
regional integration	περιφερειακή ολοκλήρωση
regional service	περιφερειακή υπηρεσία
regulation	κανονισμός
regulatory body	ρυθμιστική αρχή
regulatory framework	κανονιστικό πλαίσιο
regulatory function	ρυθμιστικός φορέας
retail	λιανική πώληση
retrenchment	οικονομική λιτότητα
return	απόδοση
revenues	έσοδα
royalty	δικαίωμα
S	

second-hand value	αξία μεταπώλησης
secondary legislation	παράγωγο δίκαιο
sectoral classification	τομεακή κατάταξη
services economy	οικονομία υπηρεσιών
services exports	εξαγωγές υπηρεσιών
services market	αγορά υπηρεσιών
services sector	τομέας των υπηρεσιών
services supplier	πάροχος υπηρεσιών
share	μερίδιο
shareholder	μέτοχος
social development	κοινωνική ανάπτυξη
social welfare	κοινωνική πρόνοια
Statistical Classification of Economic Activities	Στατιστική Ονοματολογία των Οικονομικών Δραστηριοτήτων
subsector	υποτομέας
sunk assets	εφάπαξ επενδυτικά αγαθά
sustainable development	αειφόρος ανάπτυξη
System of National Accounts	Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών
System of National Accounts of the United Nations	Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών των Ηνωμένων Εθνών
T	
tariff setting	ρύθμιση των τιμολογίων
telecommunication service	τηλεπικοινωνιακή υπηρεσία
total value added	συνολική προστιθέμενη αξία
trade	εμπόριο
trade policy	εμπορική πολιτική
transaction	συναλλαγή
transferability	μεταβιβασιμότητα
transport infrastructure	υποδομή μεταφορών
U	
unrecorded economy	μη καταγεγραμμένη οικονομία
urbanization trend	τάση αστικοποίησης
utility	υπηρεσία κοινής ωφέλειας

V	
value added	προστιθέμενη αξία
value addition	προστιθέμενη αξία
value chain	αξιακή αλυσίδα
W	
wholesale	χονδρική πώληση
workforce	εργατικό δυναμικό

Γλωσσάρι Τοπωνυμίων

Εδώ παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά τα τοπωνύμια που εντοπίστηκαν στο κείμενο-πηγή, καθώς όπως και η απόδοσή τους στη γλώσσα-στόχο.

A	
Africa	Αφρική
America	Αμερική
Angola	Ανγκόλα
Asia	Ασία
B	
Botswana	Μποτσουάνα
Burkina Faso	Μπουρκίνα Φάσο
Burundi	Μπουρούντι
C	
Cabo Verde	Πράσινο Ακρωτήριο
Chad	Τσαντ
Comoros (the)	Κομόρες
Congo (the)	Κονγκό
Côte d'Ivoire	Ακτή Ελεφαντοστού
D	
Djibouti	Τζιμπουτί
E	
Eastern Africa	Ανατολική Αφρική
Egypt	Αίγυπτος
Equatorial Guinea	Ισημερινή Γουινέα
Eritrea	Ερυθραία

Ethiopia	Αιθιοπία
G	
Gambia	Γκάμπια
Ghana	Γκάνα
K	
Kenya	Κένυα
L	
Lesotho	Λεσότο
Liberia	Λιβερία
Libya	Λιβύη
M	
Madagascar	Μαδαγασκάρη
Mali	Μάλι
Mauritius	Μαυρίκιος
Morocco	Μαρόκο
Mozambique	Μοζαμβίκη
N	
Namibia	Ναμίμπια
Nigeria	Νιγηρία
R	
Rwanda	Ρουάντα
S	
Sao Tome and Principe	Σάο Τομέ και Πρίνσιπε
Seychelles (the)	Σεϋχέλλες
Sierra Leone	Σιέρα Λεόνε
South Africa	Νότια Αφρική
South Sudan	Νότιο Σουδάν
Suez Canal	Διώρυγα του Σουέζ
Swaziland	Σουαζιλάνδη
Switzerland	Ελβετία
T	
Togo	Τόγκο
Tunisia	Τυνησία

U	
Uganda	Ουγκάντα
United Republic of Tanzania (the)	Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας
United States (the)	Ηνωμένες Πολιτείες
W	
Western Africa	Δυτική Αφρική
Z	
Zambia	Ζάμπια

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κείμενο-πηγή

- United Nations (2015). Economic Development in Africa 2015: Unlocking the potential of Africa's services trade for growth and development. New York and Geneva, United Nations Publications. Ανακτήθηκε 17/05/2017 από http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/aldcafrica2015_en.pdf

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες αναφορές

- Βαλεοντής, Κ. (2003). Ελληνικά αρκτικόλεξα και ακρώνυμα υπό το πρίσμα των σύγχρονων επικοινωνιακών αναγκών. Στο Ανακοινώσεις 4^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 1-19. Ανακτήθηκε 08/05/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/4th%20Conference/4th_12-39-ValeontisKostas.pdf
- Βαλεοντής, Κ., Ζερίτη, Κ. & Νικολάκη, Α. (1999). Ο ελληνικός σύμπλοκος όρος και η χρήση της γενικής ως προσδιοριστικού συνθετικού. Στο Ανακοινώσεις 2^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 283-316. Ανακτήθηκε 08/05/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/2nd%20Conference/2nd_283-316_ValeontisK-ZeritiK-NikolakiA.pdf
- Βαλεοντής, Κ. & Μάντζαρη, Ε. (2006). Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων. Στα πρακτικά του 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Μετάφρασης και Διερμηνείας. Αθήνα: Ελληνοαμερικανική Ένωση, 1-21. Ανακτήθηκε 12/05/2017 από http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf
- Βυζάς, Θ. & Δογορίτη, Ε. (2013). Αυτόνομη και συλλογική διαχείριση της ορολογίας μέσα από συναφή και παράλληλα κείμενα με την υποστήριξη εργαλείου κοινωνικής επισήμανσης στο μάθημα της εξειδικευμένης μετάφρασης. Στο Ανακοινώσεις 9^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 269-

280. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_20-04-04_VyzasTheodoros_DogoritiEleftheria_Paper_V04.pdf
- Γούναρη, Ρ. (1999). Θησαυρός ελληνικής εκπαιδευτικής ορολογίας. Στο Ανακοινώσεις 2^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 189-198. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/2nd%20Conference/2nd_189-198_GounariRena.pdf
 - Γούτσος, Δ. (2001). *Ο λόγος της μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
 - Ιορδανίδου, Α., Πανταζάρα, Μ., Μάντζαρη, Ε., Ορφανός, Γ., Βαγγελάτος, Α. & Παπαπαναγιώτου, Β. (2007). Ζητήματα αναγνώρισης των πολυλεκτικών σύμπλοκων όρων στον τομέα της βιοϊατρικής. Στο Ανακοινώσεις 6^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 1-14. Ανακτήθηκε 31/05/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_14-29-IordanidouPantazaraMantzariOrfanosVangelatosPapapanagiotouPaper_V03.pdf
 - Καρδούλη, Μ. (1999). Η ορολογική προσέγγιση. Στο Ανακοινώσεις 2^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 317-324. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/2nd%20Conference/2nd_317-324_KardouliMaria.pdf
 - Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Διάλογος.
 - Κεχαγιά Κ. & Ανανιάδου Σ. (2001). Πολυλεκτικοί όροι και αποκλίσεις στην αυτόματη εξαγωγή των όρων. Στο Ανακοινώσεις 3^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 209-220. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/3rd%20Conference/3rd_19-Kehagia-Paper_V02.pdf
 - Κουτσιβίτης, Β. (1994). *Θεωρία της μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 25-48. Ανακτήθηκε 10/03/2017 από http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/studies/translation/14.html?dbX_sid=9ikvob0g2bljaapn3ro279elm0

- Μπατσαλιά, Φ. (2001-2003). Παράμετροι της μεταφραστικής διαδικασίας και Συγκριτική Γλωσσολογία. Στο *Παρουσία ΙΕ-ΙΣΤ'* Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, 279-291. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από <http://users.uoa.gr/~fbatsal/parametroi%20metafrastikh%20diadikasias.pdf>
- Μπατσαλιά-Κόντη, Φ. (1992). Θεωρητική προσέγγιση και προτάσεις επίλυσης προβλημάτων κατά τη μετάφραση εξειδικευμένων κειμένων. Στο Ανακοινώσεις 1^{ου} Συνεδρίου «Τυποποίηση Ορολογίας», TEE-ΕΛΟΤ/ΤΕ21, Αθήνα: TEE-ΕΛΟΤ/ΤΕ21, 89-98. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/0th%20Conference/08_1992_Batsalia-Konti%20Freideriki.pdf
- Μπατσαλιά, Φ. & Σελλά-Μάζη, Ε. (2004). *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Αθήνα: Έλλην.
- Παπαβασιλείου, Π. (2001). Ορολογία: Σύντομη ιστορική αναδρομή και σύγχρονη πραγματικότητα. Στο Ανακοινώσεις 3^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ/ΤΕΕ, 13-18. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/3rd%20Conference/3rd_01-PapavasilleiouPeriklis_V02.pdf
- Παπαναστασίου, Γ. (2001). Γλωσσικός δανεισμός. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 45-49. Ανακτήθηκε 12/05/2017 από http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a7/thema_pdf.pdf
- Πολίτης, Μ. (2012). *Ζητήματα γνωσιακής προσέγγισης της διδακτικής της μετάφρασης*. Αθήνα: Ανατολικός.
- Σάμιος, Β. (1992). Ονομάτων και όρων παθήματα. Στο Ανακοινώσεις 1^{ου} Συνεδρίου «Τυποποίηση Ορολογίας», TEE-ΕΛΟΤ/ΤΕ21, Αθήνα: TEE-ΕΛΟΤ/ΤΕ21, 1-12. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από http://www.eleto.gr/download/Conferences/0th%20Conference/01_1992_SamiosVyron.pdf
- Σελλά, Ε. (1996). Η μετάφραση ως μέσο υποστήριξης των «ασθενών» γλωσσών. Στο «Ισχυρές»-«Ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 225-236. Ανακτήθηκε

• Berikashvili, S. (2014). Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιωτικές εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*). Στα πρακτικά του 5^{ου} Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών «Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία», Τόμος Δ'. Θεσσαλονίκη: Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, 539-551. Ανακτήθηκε 10/03/2017 από http://www.eens.org/EENS_congresses/2014/books/5_TOMOI.pdf

Ξενόγλωσσες αναφορές

• Bell, R. T. (1991). *Translation and translating: theory and practice*. London/New York: Longman.

• Campo, Á. & Cormier, C. M. (2005). The role of the communicative approach in the development of terminology. *Meta*, 50 (4). Bastin, G. (επιμ.). Montreal: Les Presses de l'Université de Montréal. Ανακτήθηκε 30/05/2017 από <http://retro.erudit.org/livre/meta/2005/000252co.pdf>

• Gouadec, D. (2007). *Translation as a profession*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από <http://qisar.fssr.uns.ac.id/wp-content/uploads/2015/04/Qisar-Daniel-Gouadec-Translation-as-a-Profession.pdf>

• Hatim, B. & Munday, J. (2004). *Translation: An Advanced Resource Book*. London/New York: Routledge. Ανακτήθηκε 30/05/2017 από <http://staff.uny.ac.id/sites/default/files/pendidikan/Donald%20Juply,%20S.S.,%20M.Hum/Reference%20Book%20-Translation%20An%20advanced%20resource%20book.pdf>

• Molina, L. & Hurtado Albir, A. (2002). Translation techniques revisited: a dynamic and functionalist approach. *Meta*, 47 (4). Bastin, G. (επιμ.). Montreal: Les Presses de l'Université de Montréal, 498-512. Ανακτήθηκε 31/05/2017 από <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2002-v47-n4-meta688/008033ar/>

• Olteanu, A. R. (2012). *Errors and difficulties in translating economic texts*. Braila: Sfantul Ierarh Nicolae. Ανακτήθηκε 10/03/2017 από

http://lectura.bibliotecadigitala.ro/Olteanu_Adriana/Errors_and_difficulties_in_translating_economic_texts.pdf

- Steiner, G. (2004). *Μετά τη Βαβέλ: Όψεις της γλώσσας και της μετάφρασης*. Μπερλής, Α. (επιμ.). Αθήνα: Scripta.
- Tagkas, P. (2014). Translation of Economic Texts: Challenges and Limitations. Στο Arslan, F. (επιμ.) Contemporary Issues on Linguistics and Language: LILA '14/Linguistics and Language Conference Proceedings. Instabul: DAKAM Publishing, 279-287. Ανακτήθηκε 31/05/2017 από [https://www.academia.edu/7449883/ Translation of economic texts challenges and limitations Periklis Tagkas LILA 14](https://www.academia.edu/7449883/Translation_of_economic_texts_challenges_and_limitations_Periklis_Tagkas_LILA_14)
- Vinay, J. P. & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. Ανακτήθηκε 11/03/2017 από [https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/17199/mod_resource/content/1/09_Vinay e Darbelnet.pdf](https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/17199/mod_resource/content/1/09_Vinay_e_Darbelnet.pdf)

Συναφή και παράλληλα κείμενα:

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995). *GATS – Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ανακτήθηκε 04/06/2017 από <https://bookshop.europa.eu/en/gats-pbCN8895581/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996). *NACE αναθ.1 Στατιστική ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ανακτήθηκε 04/06/2017 από http://bookshop.europa.eu/el/nace-.1-pbCA8093436/downloads/CA-80-93-436-GR-C/CA8093436GRC_001.pdf;pgid=y8dlS7GUWMdSR0EAlMEUUsWb0000XYYSXZW5;sid=kElyjUvV3-ZynxpVXFXsKinwMooO3Qa2jjs=?FileName=CA8093436GRC_001.pdf&SKU=CA8093436GRC_PDF&CatalogueNumber=CA-80-93-436-GR-C
- European Commission (2013). *COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Long term infrastructure vision for Europe and beyond*. Brussels: European Commission.

Ανακτήθηκε 31/05/2017 από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1496208941526&uri=CELEX:52013DC0711&from=EN>

Λεξικά

Έντυπα:

- Λαμπέα, Α. & Απαζόγλου, Β. (2007). *Ελληνοαγγλικό – Αγγλοελληνικό Λεξικό Fytraki*. Λαμπέα, Α. (επιμ.). Αθήνα: Εκδόσεις Φυτράκη.
- Longman (1995). *Longman Dictionary of Contemporary English Third Edition*. Harlow: Longman.

Ηλεκτρονικά:

- *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, διαθέσιμο στο http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html
- *lexigram*, διαθέσιμο στο <http://www.lexigram.gr/>
- *Dictionary*, διαθέσιμο στο <http://www.dictionary.com/>
- *InterActive Terminology for Europe*, διαθέσιμο στο <http://iate.europa.eu/>
- *Linguee*, λεξικό και μηχανή αναζήτησης, διαθέσιμο στο <http://www.linguee.com/>
- *Longman Dictionary of Contemporary English Online*, διαθέσιμο στο <http://www.ldoceonline.com/>
- *WordReference*, διαθέσιμο στο <http://www.wordreference.com/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

INTRODUCTION

A. AFRICA'S SERVICES ECONOMY AND WHY IT MATTERS FOR THE CONTINENT

Africa's services sector holds tremendous economic promise. It contributes to almost half of the continent's output, and a number of African countries have emerged as services-oriented economies. Indeed, growth in services has been vibrant in Africa, at more than twice the average rate for the world during 2009–2012. The sector's performance has undoubtedly contributed to Africa's growth trajectory of the past decade.

The services economy in Africa is a vital source of income and employment. In some countries, as much as two thirds of the workforce is engaged in services. Overall, the services sector in Africa accounted for one third of formal employment during 2009–2012. If the informal sector were included, the relevance of services would be even greater. Furthermore, as Africa's middle class continues to grow, and given current population and urbanization trends (Africa's population is forecast to double by 2025), this sector is expected to expand.

Equally important is the sector's contribution to Africa's trade. African services exports and imports totalled \$271 billion in 2012. Though Africa is a marginal player in global services trade, with an export share of only 2.2 per cent, the services sector represents an important source of export revenue that should be further exploited if Africa is to assume a role as a global player in services trade.

Services also have a vital role to play in the context of Africa's development strategy, whether it is based on the exploitation of its natural resource base (African Development Bank et al., 2013) or on labour-intensive light industry and manufacturing (Harrison et al., 2014; Lin and Rosenblatt, 2012). For either approach to succeed, exploiting the services potential of Africa will be critical to sustainable development. Indeed, as the most dominant sector in many African economies, services need to support the process of structural transformation, characterized by a shift from low-to high-productivity activities, and a declining share of agriculture in output and employment, as well as an increasing share of manufacturing and modern services in output. There are some dynamic emerging subsectors within the services sector with the

potential to generate growth, trade and employment opportunities, which have yet to be tapped. For instance, logistics and distribution could greatly benefit Africa's agriculture (including agribusiness and food trade) and manufacturing sectors. Therefore, African policymakers need to place greater emphasis on how to move towards the provision of more sophisticated services where there is greater value addition and which offer opportunities for technology transfer and linkage development with other sectors of the economy.

Some services sectors are also considered to be the backbone of economic activity and have a bearing on social development. In particular, infrastructure services — encompassing transport, telecommunications, water, energy and financial services — are of critical importance to economic development and could contribute to addressing Africa's physical infrastructure deficit, inclusive growth and better social welfare. Infrastructure services also provide and support basic services (i.e. electricity, gas and potable water), which will be critical to the achievement of future post-2015 sustainable development goals. Lastly, infrastructure services are essential to the development of other service sectors, including tourism, distribution (wholesale, retail), information and communications technology (ICT) services, and business process outsourcing services. For infrastructure services to contribute successfully to the economic and social development of Africa, the institutional and regulatory environment must be supportive.

The continent is already tapping into some of the opportunities the services sector has to offer. For example, some African economies have been developing their services industries with relative success and are supplying services across Africa. Known examples of emerging regional services are the financial and banking services industries of Mauritius and Nigeria, the commercial and cargo air transport industry in Ethiopia and South Africa, the educational services industries of Uganda and Ghana, the telecommunication services of Egypt and the port services industries of Djibouti and Kenya.

Major challenges persist, however, especially as Africa seeks to move away from consumption-based growth to more durable sources of growth. The continent will need to shift away from relying on subsistence and non-tradable services to services which generate greater value addition and growth. Therefore, a key policy question is how to translate this services-led growth into sustainable employment and inclusive development for Africa.

B. MAIN FOCUS AND MESSAGES OF THE REPORT

Africa finds itself at an important crossroads in terms of defining and shaping its transformational agenda. The services sector can and must form part of this process, given the role it plays in Africa's economy. The Economic Development in Africa Report 2015 examines some of the major policy issues that underlie the continent's services sector and provides policy guidance on how services could contribute to regional integration in Africa and generate inclusive growth and employment. It analyses Africa's services sectors' regulatory and institutional frameworks, liberalization and growth at the regional level, and how services trade agreements and regulations (for example, the General Agreement on Trade in Services (GATS) and a continental free trade area (CFTA)) interface with the domestic regulation of services. Some of the key questions addressed in this report are as follows:

- What is the contribution of the services sector to the African economy and trade?
- How might the domestic regulatory and institutional framework improve the provision of services and the sector's contribution to growth?
- What national and regional policies need to be in place in order for services to make an enhanced contribution to African economies?
- Is there a potential role for a pan-African approach to services development/integration?
- What services negotiations agenda should African countries pursue in regional and global services negotiations/forums?
- How does the national and regional policy landscape look for services trade in Africa, and how can it be made use of?

The key messages of the report are outlined in the following paragraphs.

First, the services sector has the potential to become a significant driver of sustained economic growth and structural transformation in Africa. This would, however, require policies to be aligned to build complementarities between the services sector and other sectors of the economy especially manufacturing. Africa must make greater efforts to link these services and industries, that is, to prioritize those services that are relevant for a value chain that is strategically important to a certain country.

Second, services provision remains suboptimal and is delivered at a high cost. Various regulatory and policy shortcomings prevail, which explain these inefficiencies and impede Africa from fully capitalizing on its services sector potential. For Africa to better harness the potential of its services economy, regulation of and policies for infrastructure services need to better target existing market failures including issues of accessibility, quality, affordability and competition.

Third, although African countries have made efforts to address services trade at the national, regional and global levels, a policy disconnect prevails between these three levels, hampering Africa's opportunities to tap into the benefits of greater services trade.

Lastly, the report makes specific and actionable policy recommendations on how to better harness the potential of Africa's services trade and the related development, employment and growth benefits.

C. ORGANIZATION OF THE REPORT

The report is organized in five chapters. Chapter 1 provides empirical evidence on economic trends in the services sector and the sector's actual contribution to African economies. Chapter 2 examines the economic development potential of the regulation of infrastructure, whether public or privately owned, to boost growth and regional integration in Africa. Chapter 3 evaluates the existing policies that pertain to the services sector at the national, regional and global levels, in an effort to define how well such policies target the sector and the sector's contribution to development goals of African Governments, such as the CFTA. Chapter 4 focuses solely on the banking and financial services sector in Africa and examines crossborder expansion, financial inclusion, product innovation and regulation.

On the basis of the previous analysis, chapter 5 provides an outline of the main policy findings on services trade. It also highlights the lessons learned from the experiences and best practices discussed in chapters 1 to 4.

CHAPTER 1: THE SERVICES SECTOR IN AFRICA: EMERGING TRENDS

A. INTRODUCTION

In many African countries, the services sector constitutes the largest segment of the economy, and during the period 2000–2012, the sector contributed an increasing share to gross domestic product (GDP), trade and employment. The development of efficient

and competitive services economies and trade, especially in infrastructure services such as telecommunications, transport, energy and finance, could significantly improve the economic outlook in Africa.

This chapter outlines key stylized facts about the services sector in Africa, based on both national and international sources of data. These facts capture the importance of the services sector in African national economies in terms of their contribution to GDP, trade and employment, and highlight areas for boosting the potential of services in Africa. Box 1 summarizes selected conceptual issues concerning the definition, classification and treatment of services data in economic analysis.

B. STYLIZED FACTS ON THE SERVICES SECTOR IN AFRICA

From the period 2001–2004 to the period 2009–2012, the share of services in African output rose from 45.8 to 49 per cent. The share of services in real output was highest among exporters of manufactured goods.

Table 1 shows the distribution of total value added in Africa (in constant 2005 dollars) by sector.¹ The share of services in Africa's real output rose from 45.8 to 49.0 per cent from the period 2001–2004 to the period 2009–2012. This mirrored the trend in developing economies, where the share of services in real output rose from 51.9 to 52.8 per cent over the same period. In Africa, the share of services in real output was highest among exporters of manufactured goods (comprising Lesotho and Tunisia), at 61.7 per cent, followed by services exporters at 57.0 per cent, and lowest among fuel exporters, at 33.9 per cent. This may indicate that services are an important determinant of competitiveness in manufacturing exports.

Within the services sector in Africa, during the period 2009–2012, the shares of subsectors were as follows: wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels accounted for 14.5 per cent of output; transport, storage and communications accounted for 9.2 per cent of output; and other activities accounted for 25.2 per cent of output. The shares of these services categories in total services in Africa also mirrored the shares observed in developing economies.

The wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels subsector contributed more than 25 per cent to output in the Gambia and Sao Tome and Principe during the period 2009–2012. The transport, storage and communications subsector accounted for more than 25 per cent of output only in Djibouti, a major services exporter, reflecting the economic

importance of its port services to neighbouring landlocked countries and its strategic location close to the Suez Canal. The other activities category represented more than 40 per cent of output in Lesotho, Namibia, South Africa and Seychelles.

In countries where the services sector is already a major contributor to GDP and exports, an important policy question is how to use the sector as a launch pad for creating further employment and delivering on inclusive growth and sustainable development. This requires understanding the constraints of the sector in order to enhance its competitiveness, as well as identifying opportunities for optimizing backward and forward linkages between the services sector and other sectors that have a potential for growth and are critical for economic development.

During the period 2009–2012, 21 African countries had a share of services in output greater than 50 per cent.

As shown in table 1, during the period 2009–2012, the share of services in real output accounted for more than 50 per cent on average in 21 African countries (excluding South Sudan). Seychelles was the most services-dominant economy (80 per cent), followed by Djibouti, Mauritius and South Africa. However, of the 21 countries, only the following eight — mostly relatively small countries dependent on travel and tourism services — were dependent on the exports of services: Cabo Verde; Djibouti; the Gambia; Madagascar; Mauritius; Rwanda; Sao Tome and Principe; and Seychelles. In most African countries where the share of services in real output was above 50 per cent, the services sector was mostly domestic demand-driven rather than exports-led. Although the Comoros, Ethiopia and Liberia were classified as services exports-dependent during the period 2009–2012, the share of services in output in these countries did not exceed 50 per cent.

The least services-dependent economies were Equatorial Guinea, Liberia, Angola, the Congo, Chad and Libya, all of which, with the exception of Liberia, are among the top eight oil-exporting economies in Africa. Equatorial Guinea was the only country with a share of services in output of less than 5 per cent. From the period 2001–2004 to the period 2009–2012, the share of services in real output expanded in 45 countries. The expansion was most significant in Botswana, where the share of services in output over this period rose by 15.6 percentage points, from 50.3 to 65.9 per cent. The largest contraction was in Sierra Leone, a post-conflict country where the share of services in

output fell from 40.3 per cent during the period 2001–2004 to 34.1 per cent during the period 2009–2012. The second largest contraction was in Djibouti, a major services exporter, where the share of services in output fell from 81.5 per cent during the period 2001–2004 to 77.2 per cent during the period 2009–2012, mainly due to the postponement of planned foreign direct investment (FDI) and a reduction in port operations, upon which the country's economy heavily depends.

During the periods 2001–2004 and 2009–2012, of the 45 countries where the share of services in output rose, 30 experienced a contraction in manufacturing.

Many African countries have undergone a process of shifting from agricultural to mainly non-tradable services, without undergoing a process of manufacturing development marked by significant productivity improvements, formal job creation, exports of sophisticated goods and the application of technology to the wider economy. Table 1 shows that during the periods 2001–2004 and 2009–2012, of the 45 countries where the share of services in output rose, 30 experienced a contraction in manufacturing. This suggests that the complementary elements between the two sectors have yet to be fully developed in some countries.

The services sector in Africa has a critical role to play in the industrial and manufacturing development of African countries, as well as in boosting agricultural productivity. Africa needs to raise investment in infrastructure, encompassing a range of services subsectors, in order to achieve its development goals of structural transformation and economic diversification (UNCTAD, 2014a). Building complementarity, that is, strengthening input-output and demand linkages between services, manufacturing and agriculture remains a necessary continental goal.

Africa's services sector grew at more than twice the world average rate during the period 2009–2012.

During the period 2009–2012, the services sector grew rapidly in real terms in Africa, at more than twice the world average rate (see table 2). Growth was particularly strong in Eastern and Western Africa.

During this period, the services sector in Africa grew at a rate of 4.6 per cent, compared to 5.4 per cent in the developing world. The wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels category grew at 5.0 per cent, compared to 5.8 per cent for the transport, storage and communications category and 4.0 per cent for other activities. Of the 10 countries

(Burundi, Chad, the Congo, Côte d'Ivoire, Equatorial Guinea, Ethiopia, Ghana, Nigeria, Rwanda and Togo) where the services sector grew fastest in real terms during this period, at an annual average rate of more than 8 per cent, only Ethiopia and Rwanda were services exports-dependent. In the services exports-dependent economies of Cabo Verde, the Comoros, Mauritius, Sao Tome and Principe and Seychelles, services growth was below the African average of 4.6 per cent, reflecting a potential slowing down of the services sector in these countries. Furthermore, in the 53 African countries considered in this analysis, there was an estimated inverse correlation between the share of services in GDP during the same period and real growth in the services sector (a negative correlation coefficient of -0.27), which suggests that growth was fastest in countries that were among the least services-oriented and that some countries made significant progress in developing their services sector potential, albeit from a low base, for example Burundi and Equatorial Guinea.

Among the 10 fastest growing economies by services sector, four countries are major fuel exporters (Chad, the Congo, Equatorial Guinea and Nigeria). This may indicate a potential nexus between fuel exports revenues and services, with booming oil revenues supporting an increase in demand for services in some African economies. Averaging the real growth rate in services across categories of exports specializations shows that the real growth in services during the periods 2001–2004 and 2009–2012 was highest among fuel exporters (8.6 and 7.8 per cent, respectively) and lowest among food and agriculture exporters. Similarly, during the period 2009–2012, the manufacturing sector in all major fuel-exporting countries grew at a rate of 9.3 per cent on average, compared to 5.2 per cent for manufactured goods-exporting countries.

As shown in table 3, at the country level, during the period 2009–2012, the services sector grew at a double digit rate in Burundi, Equatorial Guinea, Ethiopia and Nigeria. The sector contracted only in Madagascar, a services exports-dependent country that experienced a major retrenchment in public investment, official development assistance receipts and tourism, due to significant political turmoil during the period 2009–2011 (Ploch and Cook, 2012).

There has been vigorous growth in the telecommunications sector in Burundi, fuelled by FDI as a result of liberalization measures in the mobile telephony market introduced by the Government. Ethiopia has implemented a Promoting Basic Services Programme since 2012, to improve access to education, health, water and sanitation services by the

poor and to improve its transport infrastructure to promote trade. The rebasing of Nigeria's national accounts in 2014 highlighted the emergence of new services subsectors, notably the electricity, gas, steam and air conditioning supply sectors, as well as the sound recording, film and music production industries (Mail and Guardian, 2014). There has also been a dramatic increase in the number of cellular telephone subscribers in Nigeria, since the Government issued cellular telephone licenses in 2002, and resurgent growth in the banking sector since central bank reforms increased capital requirements for banks, which led to significant consolidation in the industry (Mail and Guardian, 2014).

Table 4 shows real growth in the services sector by category. Over the period 2009–2012, real growth exceeded 10 per cent in the wholesale trade, retail trade, restaurants and hotels subsector in countries such as Burkina Faso, Burundi, Chad, Ethiopia, Libya, Nigeria and Togo. Real growth exceeded 10 per cent in the transport, storage and communications subsector in 11 countries, including Burundi (26 per cent) and Nigeria (23 per cent). In the other activities category, growth exceeded 10 per cent only in Equatorial Guinea, Ethiopia and Togo.

Identifying the drivers of services growth in Africa requires understanding factors accounting for both an increase in demand for services and in supply. On the demand side, the growth of services is driven by broader economic growth, rising exports revenues and a growing population. As both disposable incomes and urbanization increase, the demand for infrastructure services also rise. During the period 2009–2012, simple correlation coefficients between growth in the services sector and real GDP growth was a high 0.63 and coefficients between services growth and growth in exports was 0.19. On the supply side, the services sector tends to expand as countries undertake commitments to improve access to basic services (for example as undertaken in Ethiopia) and reforms to introduce greater competition among services suppliers, and as regional integration deepens through projects to improve transport and logistics.

The services sector was the most important driver of growth in 30 out of 54 countries during the period 2009–2012.

Figure 1 shows the sharp expansion of the services sector in real terms in Africa since 2000, which was maintained during the 2008–2009 global crisis. The services sector can play an important role in cushioning the effect of global economic shocks in Africa,

by sustaining domestic consumption and domestic output when exports are adversely affected by international crises.

Weighted real GDP growth rates were calculated for each African country and the contribution of the services sector to real growth was assessed. The analysis reinforced the importance of services as a cushion for national economies at times of global economic shock. During the period 2009–2012, the services sector was the most significant driver of economic growth in 30 out of 54 countries, accounting for more than 50 per cent of real economic growth. The sector accounted for more than 70 per cent of total real economic growth in 12 countries, and in seven of these countries, services accounted for more than 50 per cent of GDP. In Côte d'Ivoire, Madagascar, Mali, Seychelles and Swaziland, the services sector accounted for more than 100 per cent of real GDP growth, offsetting negative growth in the other two sectors.

The international competitiveness of African manufacturers is negatively impacted by high indirect costs related to infrastructure services.

Inadequate infrastructure services remain a major obstacle to achieving full economic growth potential in Africa. Addressing Africa's infrastructure will require a substantial programme of investment, estimated at \$93 billion per year (Foster and Briceño Garmendia, eds., 2010)

Improved infrastructure and provision of services has the potential to contribute to growth in the manufacturing sector in Africa, a sector where the competitiveness of African firms is weak. The cost structure of firms and particularly the difference between the direct and indirect costs of production have a bearing on the weak competitiveness of African manufacturing. One study shows that the overall level of profitability of African firms, which is much lower than elsewhere, results from high indirect costs (Eifert et al., 2008). Firms in developing regions with a stronger performance have indirect costs amounting to less than 15 per cent of total costs, whereas indirect costs in poor African countries account for 20 to 30 per cent of total costs, often exceeding labour costs. It may be seen that a considerable share of indirect costs in African firms comprises costs related to infrastructure and public services such as energy, transport, communications, water and security, which constitute significant barriers to the international competitiveness of African manufacturers.

The services sector accounted for 32.4 per cent of total employment during the period 2009–2012.

The services sector accounted for 32.4 per cent of total employment in Africa during the period 2009–2012 (International Labour Organization, 2014). As shown in figure 2, among the eight services exports-dependent economies for which employment data are available, only Cabo Verde, Liberia and Mauritius sourced more than 40 per cent of their formal employment from the services sector. Services-oriented countries do not necessarily source a large share of their formal employment from the services sector. In fact, during the period 2009–2012, the correlation coefficient between the share of services in total employment and in output was a weak 0.08. In some countries (for example Ethiopia, Mozambique, Rwanda and Zambia) where services contributed more than 40 per cent to output over the period 2009–2012, the services sector accounted for less than 20 per cent of total employment. This may be due to the nature of the services sector in these economies, the labour intensity of the services sector (for example, in tourism-dependent economies such as Mauritius and Seychelles, the services sector is highly labour intensive) and the fact that in these economies, the services sector coexists with a labour-intensive and low value added agricultural sector.

In order for the services sector in Africa to increase its contribution to employment and output, the issue of informality in the services sector will need to be addressed. The informal sector ranges from 50 to 80 per cent of GDP and 60 to 80 per cent of total employment and accounts for 90 per cent of new jobs (Benjamin and Mbaye, 2014). Some of the fastest growing sectors of West African economies (wholesale trade and retail trade, restaurants and transportation) are dominated by informal firms. African services are predominantly informal and small in scale. Addressing the issue of how to bring informal services firms into the formal sector is crucial for raising productivity and the contribution of the services sector to growth and employment.

Relative to other regions, Africa captures only a small share of global services trade in value added terms.

There is significant potential for African countries to position themselves as services suppliers in national, regional and global value chains for goods production and in services value chains. Services are also enablers of many production and sales processes. There are important input-output linkages between manufacturing and

services. With regard to South Africa, one study estimates that 25.3 per cent of the intermediate inputs into manufacturing come from services (of which the bulk comes from trade and finance) and 24.7 per cent of the intermediate inputs into services come from manufacturing (Tregenna, 2007). If imported intermediates are excluded, 31.4 per cent of all domestically produced intermediates into manufacturing are purchased from the services sector and 18.6 per cent of all domestically sourced intermediate inputs into services come from manufacturing. While African countries should aim to develop their manufacturing sectors, increasing the competitiveness of their domestic services sectors should also be a concurrent objective (UNCTAD and United Nations Industrial Development Organization, 2011). There is significant scope for African countries to position themselves as reliable and competitive services suppliers in manufacturing value chains, whether at national, regional or global levels. Global value chains can offer significant new opportunities for structural transformation in Africa. About 60 per cent of global trade consists of trade in intermediate goods and services that are incorporated at various stages in the production process of goods and services for final consumption (UNCTAD, 2013a).

To date, Africa has captured only a small share of global trade in terms of value added, although its total level of global value chain integration is high compared to other regions. However, much of this concerns the forward integration of Africa's commodity exports as inputs in foreign manufacturing, which creates little additional value added in Africa (African Development Bank et al., 2014). Upgrading over time within these value chains through process, product or functional upgrading must be a long-term policy goal for Africa in order to maximize potential economic gains from participation (UNCTAD and United Nations Industrial Development Organization, 2011, and UNCTAD, 2013a). The successful insertion of the African services sector into global production and services value chains will depend on the ability of African countries to: build global competitiveness in the services sector; understand the determinants of competitiveness and the constraints faced by the private sector engaged in the delivery of services; and hold public-private dialogues on services issues and elaborate a clear services sector policy strategy that sets long-term development objectives for the sector. Africa is a marginal player in global services exports and imports. Only 11 African countries have consistently been net services exporters since 2005.

In 2012, exports of services were \$4.4 trillion globally and \$1.3 trillion for developing countries (measured in current prices and at current exchange rates). The distribution of services exports worldwide in 2012 was as follows: 19.9 per cent in transport, 24.7 per cent in travel; and 55.4 per cent in other services, of which the largest portion was other business services.

Total imports of services in Africa amounted to an estimated \$173 billion in 2012, while exports of services totalled an estimated \$98 billion (UNCTADStat, February 2015). In 2012, Africa accounted for only 2.2 per cent of the world's total exports of services compared to 3.6 per cent for developing America and 24.3 per cent for developing Asia. Africa accounted for 4.0 per cent of total world services imports, compared to 5.2 per cent for developing America and 27.9 per cent for developing Asia.

Figure 3 depicts the steep rise in imports of services in Africa around 2005 and a growing divergence thereafter between services exports and imports. Services exports, in nominal terms, grew on average 9 per cent per annum between 2005 and 2009, while services imports grew at a rate of 17 per cent. In 2011 and 2012, services exports grew at around 4 per cent per annum while services imports grew at a rate of 12 per cent in 2011. Such explosive growth may reflect an ongoing liberalization process in the services sector, due to a rising demand for certain types of services associated with economic development, such as construction booms (for instance in Angola and Ethiopia) and an uncompetitive and underdeveloped formal domestic services sector. Africa's balance of trade in services as a share of GDP was -3.63 per cent in 2012 compared to 1.08 per cent for developing economies in general.

At the country level, Egypt and South Africa are Africa's two main global exporters, accounting for 0.49 per cent and 0.34 per cent of world services exports. Angola, Nigeria and South Africa are the main African global importers, accounting for more than 0.40 per cent of total world services imports.

Only the following 11 African countries have consistently been net services exporters since 2005: Cabo Verde; Djibouti; Egypt; Eritrea; Kenya; Mauritius; Morocco; Namibia; Seychelles; Tunisia; and the United Republic of Tanzania. With the exception of Djibouti and Kenya, these countries are mainly dependent on exports of travel services (see table 5). Cabo Verde and Seychelles are among the world's 10 most tourism-intensive countries, measured as the share of tourism in GDP.

Based on averages for the period 2009–2012, the largest net services importers in Africa as a share of GDP were Liberia (-64.5 per cent), the Congo (-32.2 per cent), Angola (-21.7 per cent), Chad (-19.6 per cent) and Equatorial Guinea (-18.9 per cent). More than 60 per cent of the services imports of Chad — a landlocked country — originated in the transport sector. Over 70 per cent of the services imports of Angola, the Congo, Equatorial Guinea and Liberia originated in the other services category, that is, other than transportation and travel services. The other services category is divided into the following nine subsectors: financial; construction; communications; insurance; computers and information; Government; royalties; personal, cultural and recreational; and other business (see table 7). About 92.2 per cent of other services imports in Liberia were accounted for by government services, while in Angola, the Congo and Equatorial Guinea, about 48 per cent were accounted for by other business services. Some of these countries are undergoing significant post-conflict reconstruction, and the provision of private sector services has broken down and has yet to be fully restored.

With regard to services, the existence of low levels of exports and high levels of imports must be interpreted with caution and should not necessarily be associated with poor economic performance. A high level of services imports could reflect growing demand for services as an input in quickly growing productive sectors, while a low level of services exports may suggest that more domestic services are being used to relieve supply bottlenecks in the domestic economy.

Figure 4 shows the distribution of imports and exports of services in Africa in 2013. The five major imports subsectors in 2013 were transport, travel, construction, government services and other business services. Together, these five subsectors accounted for about 72 per cent of total services imports in Africa. The five major exports subsectors were travel, transport, government services, other business services and communications, which totalled 87 per cent.

This chapter highlights, through a series of stylized facts, the actual contribution of the services sector to African economies in terms of output, employment and exports. The services sector has the potential to contribute to structural transformation, economic growth and development in Africa if concerted efforts are made to tackle sectoral informality, generate more formal jobs and implement development strategies. African countries should aim to exploit the potential complementarities and linkages between the services sector and other productive sectors of the economy. Policies should also

facilitate the insertion of African services suppliers into global value chains and regional value chains in both goods and services.

Box 1. Conceptualizing and defining services in Africa

Definitional issues

Services may be defined as changes in the condition of an economic agent (including a person) or in the condition of a good or asset (wealth) belonging to an economic agent, as a result of some activity of a second economic agent, carried out with the prior agreement of the first agent.

The System of National Accounts of the United Nations distinguishes the following three categories of services:

- **Change-effecting services:** Services that may lead to changes in the physical condition of an agent or good (e.g. car or home repairs, medical procedures and haircuts), or the mental condition of an agent (e.g. education and legal services). The change in condition brought about by such services may be temporary or permanent.
- **Margin services:** Changes in condition that facilitate the exchange of other goods or assets or services between the user of such services and another party (who may or may not be the producer of the service). Such services include wholesale and retail distribution activities and changes in condition related to the physical location of an agent or its goods (transportation) or an agent's current wealth or risks facing future wealth (financial services) or the social condition of an agent by enabling interaction (connection) with other agents (communications).
- **Knowledge-capturing products:** Hybrid products, with characteristics of both goods and services (e.g. newspapers, electronic media and digital information). Such products have a physical existence; ownership rights can therefore be established and transferability is possible. The knowledge they store may be accessed more than once and production and consumption are not necessarily simultaneous. However, they are like services in that their content (the information and knowledge they contain) changes the mental condition of the user, either temporarily or permanently.

The first characteristic of services is that they are produced and consumed (or used) simultaneously. Production is the activity bringing about the relevant change in condition and use is the change in condition itself. For many services, particularly if the

change in condition is a physical change to a person or a good, a second characteristic follows as a corollary of the first: the producer and user must be in the same location. The third characteristic of services is that they are intangible and cannot be stored, that is, because they are changes in condition, they cannot be produced in advance of their use. They are only produced once demand for them exists. Finally, services are unlike goods in that they are not transferable separately from their production. Agents cannot purchase services separately from their use in order to establish ownership rights over the services and transfer them to third parties.

The need for simultaneous production and consumption when services are traded internationally focuses attention on another set of characteristics of services, the mode of supply (i.e. the process through which the producer and user come into contact). Under some circumstances, cross-border trade (referred to as mode 1 in GATS) is possible, where the producer and user are located in different countries and export and import, respectively. For some services (e.g. tourism and surgical procedures), users from importing countries must move temporarily to the exporting country (consumption abroad, mode 2). A services producer may also move from an exporting country in order to provide services to users in an importing country, either by locating a permanent operation in the country via a capital investment (commercial presence, mode 3) or by temporarily migrating labour to provide the services (presence of natural persons, mode 4).

Measurement issues

Measurement of services output (value added) and international trade in services is subject to two major challenges, which follow from the definitional characteristics discussed above.

The first challenge is measuring the real output of services activities and the volume of international trade in services. Measuring real output, adjusted for inflation, requires a price index, which assumes that what is defined as a single unit of the product does not change over time in either quantity or quality. Assuming unchanged quality is an issue for both goods and services, especially in defining whether a product with features that are new compared with earlier versions should be considered a new product or a new model of an original product. However, for services, even assuming constant quantity over time is not straightforward, due to difficulties in defining a single unit of a services

product, as services are heterogeneous and difficult to standardize and the nature of the product often depends in part on the user as well as the producer (e.g. in education services).

The second challenge of measurement arises from the need for many services inputs in the production of both goods and services. Input services such as financial management or factory cleaning may be provided by the producer of an output, in which case they are not measured separately as a services output. Alternatively, they may be sourced from an independent services producer, in which case they are measured separately. Output and employment in services are higher in the former scenario, even though actual economic activity may not be different.

Another issue with regard to measurement, of particular relevance to Africa, relates to informal sector activities, which overlaps (but is not identical with) what is referred to as the non-observed economy in the System of National Accounts. The informal sector in general has a greater predominance of services sector activities than manufacturing or other industrial activities, in part because the entry barriers to many services activities are low, especially in low-income market segments in developing countries. Both household and enterprise surveys are used to measure informal sector activity, often in combination, but these are imperfect instruments, especially in developing countries. Although considerable progress has been made in developing agreed definitions and approaches to measuring informal sector output, there is as yet no standardized approach, making cross-country comparison difficult (United Nations, 2009).

Measuring international trade in services can pose particular challenges over and above those faced in the measurement of services value added. Mode 1 transactions require foreign currency exchanges and as a result are, in principle, recorded and included in the current accounts of the balance of payments as non-factor services. However, the growth of e-commerce has made it much more difficult to record international trade in margin services. With regard to mode 2, services production and use occur within the territory of an importing country, with no exchange of foreign currency or customs declarations attached to individual transactions. In principle this should not make a difference to the measurement of value added and employment, yet it may be difficult to identify a transaction as involving international trade. For instance, it is difficult to distinguish the purchase of a restaurant meal or visit to a local museum by a foreign tourist from the same purchases made by a domestic resident.

International services trade via modes 3 and 4 is less complicated conceptually. Services trade via mode 3 (commercial presence or direct investment in a host country by a foreign services provider) is counted in principle as part of the host economy's national accounting system. The amount supplied by foreign providers (imported, in terms of the GATS conceptual framework) is used to develop foreign affiliate statistics data, detailed in the Manual on Statistics on International Trade in Services of the United Nations Department of Economic and Social Affairs, which notes that there are currently few reliable international comparisons of foreign affiliate statistics. Only some member countries of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) have developed this data and such data is not available for Africa, as it is not a priority in the allocation of already-scarce resources for statistics collection and construction.

Services trade via mode 4 involves the temporary migration of labour from an exporting to an importing country to produce services for users in the latter, for example an employee of a South African investment bank moving to Kenya to arrange financing for a new power station for a Kenyan electricity company. Payment for the individual's services would be a cross-border transaction and recorded in the current accounts of the balance of payments of the importing and exporting countries under factor services.

It may be noted that there is a considerable amount of international trade in services in the context of the informal sector and unrecorded economy in Africa, given the relative porosity of borders and the large numbers of temporary and permanent migrants throughout the continent.

Categorizing services

There are essentially two approaches to categorizing services, depending on the object of measurement. Measures of value added and other national accounts variables defined by the System of National Accounts follow the International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, in which sectors are classified into primary, secondary and tertiary groups, based on their relationship with and distance from natural resources.* Services make up the tertiary sector, including wholesale trade and retail trade, restaurants and hotels, transportation and storage, information and communications, finance and insurance, real estate, professional, scientific and technical, government (including defence, education and health) and other services. In the International Standard Industrial Classification hierarchy, construction, followed by

electricity, gas and water, are placed before wholesale trade and retail trade, and these two sets of activities may be included in either the secondary or tertiary sectors.

A sectoral classification for internationally traded services is detailed in the sixth edition of the Balance of Payments and International Investment Position Manual of the International Monetary Fund (IMF), which differs from the International Standard Industrial Classification (the Harmonized System used to classify traded goods also differs from the International Standard Industrial Classification). The main categories are as follows: manufacturing services on physical inputs owned by others; maintenance and repair services; transport, travel and construction; insurance and pensions; financial services; charges for the use of intellectual property; ICT; other business services; personal, cultural and recreational services; and government goods and services (IMF, 2009). Wholesale trade and retail trade services are included in the cost of the goods distributed by services.

The differences between the two frameworks therefore complicate the analysis of services trade growth linkages at sectoral and national levels.

* Some countries use their own variations of the International Standard Industrial Classification, such as the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community, the General Classification of Economic Activities in Switzerland and the North American Industry Classification System in the United States.

CHAPTER 2: MAKING REGULATION WORK FOR SERVICES IN AFRICA

A. INTRODUCTION

The services sector plays an important role in Africa's economic and social development. However, Africa has not been able to fully capitalize on the sector, and services provision is suboptimal and entails high costs. Many of the market failures and inefficiencies afflicting the sector may be addressed through regulation.

This chapter examines the economic development potential of the regulation of the infrastructure services sector (whether public or privately owned) and how regulation may contribute to bridging Africa's infrastructure gap in order to promote economic development. In addition, this chapter discusses how domestic regulatory and institutional frameworks might improve the provision of infrastructural services, and the analysis of regulatory provision focuses specifically on the means of enhancing the contribution of regulated infrastructure services to growth and development in Africa.

B. WHAT ARE INFRASTRUCTURE SERVICES AND WHY IS THEIR REGULATION IMPORTANT?

A critical constraint to realizing economic growth potential in Africa is the state of infrastructure services (transport, telecommunications, water, energy and sanitation). Infrastructure services critical to social development, health and economic growth are provided via physical networks (e.g. electricity wires, gas pipelines and sewage pipe systems) and mainly through local or national monopoly facilities. These services are highly capital intensive, are mainly comprised of sunk assets (i.e. immovable equipment with little second-hand value) and are characterized by considerable economies of scale and scope.

Since the 1980s, privatized infrastructure services have grown and demand for effective utility regulation has increased largely because of the poor financial performance of many (State-owned) utilities, inappropriate pricing policies (often due to political pressures) and unsustainable subsidization of services for certain categories of customers. In addition, most African countries face stringent limitations on public sector finance for new capacity in transport, telecommunications, water and energy infrastructure, and wish to accelerate services provision to foster economic growth (World Economic Forum et al., 2009). As infrastructure services industries are typically dependent on monopolistic networks (whether public or privately owned or local and/or national), economic regulation needs to address concerns about competition (asymmetries of information and abuse of dominance) and consumer interests (universal access, affordability and quality). With the increasing integration of infrastructure systems across Africa through pan-territorial initiatives (e.g. Programme for Infrastructure Development in Africa) and common electricity markets, potentially significant benefits from economies of scale and shared resources require effective regional regulation.

Infrastructure services regulation is also critical as a guarantor of access, affordability and quality control, which are interconnected. For example, if high technical, health, safety or environmental standards are not achieved, the poorest segments of society cannot afford formal infrastructure services and consequently rely on low quality and unsafe informal and unregulated suppliers. The type of regulation matters; simply regulating inputs or processes rather than outputs or outcomes may reduce a utility or firm's incentive to improve quality, access and efficiency. If a country decides to open

up the sector, the sequencing of privatization and development of regulatory institutions are also important, as establishing an institutional framework conducive to promoting competition and governing access, affordability and quality control before privatizing infrastructure services is correlated with improved investment and wider services provision (Zhang et al., 2004, and UNCTAD, 2012).

Since the 1980s, it has become both technologically and commercially possible to separate infrastructure networks (e.g. electricity transmission lines and railways) from services provision and, as a consequence, to introduce competition in some segments of the market. This has fundamentally changed the nature of regulation, but has not lessened the need for it, particularly where infrastructure services are unbundled (or separated) from traditional monopoly utilities.

In recent years, there has been growing recognition that significant welfare gains may be realized through deep forms of regional integration that entail the harmonization of legal, regulatory and institutional frameworks. Reforms that reduce cross-border transaction costs and improve the performance of infrastructure services are arguably as important for the creation of an open and unified regional economic space as trade policy reforms (Kessides et al., 2009).

The preferred institutional organization of regulation is generally a body appointed or authorized by the Government, but independent of it, and thus less subject to political or electoral pressures (see box 2).⁴ With regard to professional services (credibility products) the market is often self-regulated by the collective action of providers, though the State may provide them legal authority to do so. Establishing the independent economic regulation of network utilities and infrastructure services (transport, telecommunications, water and energy, including petroleum, piped gas and electricity) has emerged as a key economic policy issue in the past 30 years, with the rise of public utility privatization.

Regulation in infrastructure involves (at least) the following four elements: market access and barriers to entry; operational regulation and pricing; competition; and investment requirements for services providers. The latter element is significant in Africa, where networks are often quite limited in range and poorly maintained, but private providers may be reluctant to expand and upgrade.

National Governments define policy for public services and regulate many private services markets. This applies in particular to infrastructure services (transport, telecommunications, water and energy), financial services, education, health care and professional services (medical, legal, engineering, accounting and auditing), that is, services that display some public good characteristics and/or that are credibility products whose quality may be difficult to assess even after consumption.

The need for regulation of such essential economic infrastructure and utility services is critical for three reasons. First, for achieving post-2015 sustainable development goals related to social welfare, water and sanitation and health-related indicators, greater emphasis is placed on regulation that protects consumers, attracts investors and enables Governments to achieve policy objectives (Stern and Cubbin, 2005). Second, Africa's infrastructure services, in particular road freight, are more expensive and of lower quality than in any other region of the world (African Development Bank, 2010). Inland transport costs are much higher than elsewhere. One study estimated that international transport costs faced by African countries, at 12.6 per cent of the delivered value of exports, were more than twice as high as the world average of 6.1 per cent (International Labour Organization, 2014, and UNCTAD, 2003). In addition, freight moves slowly and uncertainly and the reduction in trade resulting from poor transport performance could exceed 20 per cent (Infrastructure Consortium for Africa, 2013). Third, access to electricity is low across Africa and the amount of electricity being generated, reliably and consistently, is too low to meet rising demand (Vagliasindi and Nellis, 2009).

What are the key features of a modern regulatory framework?

There is growing consensus on the key design features of a modern regulatory framework and ancillary agency (see box 2). The main features of effective regulation of privatized utilities are coherence, independence, accountability, predictability, transparency and capacity, along with accessibility, affordability, ownership and quality control (Brown et al., 2006). Coherence implies that the laws underpinning regulation are consistent, with clear divisions of responsibility between municipal and national regulators. Predictability relates to overall decision-making stability in the regulatory framework, as confidence in the decision-making processes of a regulatory body is important for long-term investors in network industries. Capacity relates to the quality of human resources available to the authority and appropriate levels of staffing.

Regulatory bodies should be strengthened, allowed to operate independently and adapted to fit the specific needs of each State.

The structure of infrastructure services industries is of critical importance, not least in defining the role of regulation. In addition, the nature of a Government's infrastructure services policy will determine how important liberalization and competition are in a given industry. A key consideration in establishing an effective regulatory framework for infrastructure services is industry characteristics (e.g. the size of the market), with a particular focus on the nature of demand and rate of technical progress, both of which have implications for market entry and competition. Typically, infrastructure services with a high or rising level of demand and a faster rate of technological progress, such as telecommunications, tend to be more attractive to new market entrants and may have lower barriers to entry, reducing the need for extensive regulation. However, this needs to be balanced against other areas where infrastructure networks require regulation to monitor equal market access and avoid the market dominance of an incumbent (whether public or privately owned), for example with regard to electricity transmission lines and railway rolling stock and tracks.

A key element of any regulatory framework for infrastructure services is tariff setting. Regulatory bodies need to develop transparent and predictable procedures for tariff setting without reducing the incentive of infrastructure services providers and operators to increase efficiency. Most regulation regimes focus on either a form of price-cap or rate-of-return regulation. In theory, price-cap regulation should encourage greater efficiency, as operators attempt to lower operational costs to make a profit but, in fact, the difference between the two approaches in developing countries is quite small (Brown et al., 2006). Conventional cost-plus pricing used to be widespread in Europe, based on the costs of utilities, plus a return to compensate for their activity. Today, only a few countries allow distribution and transmission system operators to automatically pass along costs in their tariffs.

Box 2. Typology of a regulatory and/or institutional framework for infrastructure services

The key objectives of economic regulation involve regulation of the following:

- Prices and/or rates of return on assets
- Quality of services

- Investment and/or development plans (regulatory investment plans in monopoly networks)

A regulatory authority is typically responsible for implementing and developing the regulatory framework. In countries with regulatory best practice, there is usually a clear structure to the framework, comprising primary law, licenses and/or secondary legislation and detailed codes on services obligations, technical codes and performance standards. Each code and standard assists in regulation of a particular aspect of industry conduct.

A regulatory authority also offers guidance and subjects licensed companies to checks and controls at a number of levels, for example planning, operations and customer service. In such a system, legal authority for issuing appropriate guidelines, codes and standards must be devolved to the regulatory body. For instance, a regulatory authority in the energy sector may thereby be permitted to perform the following actions:

- Divide the regulatory task into manageable segments
- Regulate purchase, distribution, supply and utilization of infrastructure services (e.g. electricity and gas)
- Issue licenses for generation, transmission, distribution and supply of electricity and transportation and supply of gas and regulate licensed companies
- Regulate tariffs
- Identify problems that may appear
- Monitor standards and performance

A regulatory authority should be responsible for approving codes and standards applicable to the infrastructure services industry (e.g. electricity supply). In doing so, the authority would aim to ensure the following:

- The scope of codes and standards is adequate to accomplish the task at hand
- Standards are not unduly demanding or unduly lax but appropriate for the price of the service
- Standards and codes are enforced
- Consumers are kept aware of their rights (the authority should do its utmost to ensure that such rights are fulfilled)

All consumers can access affordable and high-quality services

The following six interrelated aspects of regulatory governance (at least) are essential to the development of an effective regulatory framework:

1. Clarity of roles and objectives
2. Autonomy
3. Accountability
4. Participation
5. Transparency
6. Predictability

The first three aspects relate to the formal legal requirements of regulation and the other criteria relate more closely to informal aspects of regulatory accountability. Whatever the institutional arrangements, the acceptability of a utility regulatory system will depend on all parties (e.g. consumers and private and public sector service providers) understanding the rules of the game (i.e. the principles underpinning utility regulation). This requires regulators to observe the spirit as well as the letter of legislation. It also requires regulators to justify and publicize the reasons for their decisions and approaches and any changes in methodology or procedures.

Africa ranks low in regulatory independence

Most African States rank low in regulatory independence across all sectors and standard international models of infrastructure regulation are not regularly employed in Africa (Gassner and Pushak, 2014, and Wren-Lewis, 2014). Most African regulatory bodies are at an early stage of development, have modest budgets (ranging from less than \$300,000 to about \$3,000,000 for electricity) and often lack qualified staff members (Vagliasindi and Nellis, 2009, and UNCTAD, 2014b). Staffing levels also vary widely, from one or two to over 30 staff members (UNCTAD, 2014c). This reinforces the need for independent regulatory authorities that are autonomous but also have some political backing to fulfill their roles. In some instances, national bodies need to be bolstered through partnerships and collaboration with regional and pan-territorial regulatory bodies, as they emerge. This could help national bodies, as they may use regional regulatory bodies as a counterweight to domestic political pressures on regulatory governance. There may also be a need to separate supervisory functions (e.g. with

regard to competition) from regulatory functions (e.g. price and universal service regulation) to ensure that there is no conflict of interest.

The most prevalent forms of private investment in Africa's infrastructure services sector are in telecommunications — a fast growing sector with relatively high returns on investment — and accounted for 74 per cent of private investment in infrastructure during the period 1990–2013 (African Development Bank, 2014). Table 8 shows the significant differences in the level and form of private participation in infrastructure services in Africa. In the energy sector (primarily electricity, as it accounts for 96 per cent of projects in the sector), the majority of private investment was in greenfield projects. During the period, independent power producers implemented build-own-operate and build-operate-transfer contracts. In contrast, in the water and sewage sector, most private investment projects involved management and lease contracts, but accounted for only 15 per cent of the total amount invested. These differences reflect both the technological characteristics of each sector and the respective market structures. For countries seeking to introduce greater competition into infrastructure services markets, these factors are important in developing a regulatory regime appropriate to the structural characteristics of a given infrastructure services sector (Brown et al., 2006).

In Africa, there has been a relatively high frequency of discontinuation of private sector involvement in the provision of infrastructure services (particularly water). According to one study, 25 per cent of water contracts and 15 per cent of electricity contracts were cancelled during the period 1990–2009, even when performance was judged to have improved (African Development Bank, 2014). In general, there is little empirical consensus on the impact of privatization in developing countries, especially in terms of the relative performance of the private and public sector in infrastructure services provision (Estache and Wodon, 2014; Vagliasindi and Nellis, 2009; and Zhang, 2006).

Although most studies suggest that competition is generally more important than ownership, other factors should also be taken into account in explaining performance improvements in developing countries, such as the quality of institutions and regulation, the existence of well-developed capital markets and private property rights (Pollitt, 1997; Stern and Davis, 1998; and Hare and Davis, 2006). However, the type of infrastructure matters; telecommunications and the majority of energy supply (e.g. generation and distribution) are more amenable to privatization with the introduction of

competition than a market for water services, which is usually cost inefficient in most developing countries (UNCTAD, 2014b; and UNCTAD, 2014c). Given the scale of investment in fixed assets or network assets required to supply water, competition is often infeasible (although there is a vibrant water market in a few countries, such as Nigeria) and the costs are high in developing countries.

The Africa Infrastructure Country Diagnostic study collected data measuring institutional reforms in infrastructure undertaken by African countries, utilizing an institutional scorecard comprised of the following three broad areas: reform (sectoral legislation, restructuring of enterprises and private sector participation); regulation (transparent and independent regulatory bodies and tools); and governance (internal management in infrastructure enterprises, such as shareholder relations). Each indicator serves as a basis for measuring the (aggregate and disaggregate) effects of progress in reforms and enterprise performance (Foster and Briceño Garmendia, eds., 2010, and Vagliasindi and Nellis, 2009). The study shows that most African countries have not made progress in these three areas although, in general, institutional development in utilities (ICT, water and energy) is further advanced than in the transport sector (Escribano et al., 2010).

Regional transport and power pool infrastructure have the potential for integration and growth

In Africa, regional infrastructure, such as transport corridors and utility power pools, has the potential for greater integration and widening access to infrastructure services due to economies of scale. National Governments may also induce greater competition between national power producers, though this depends on whether they ease controls on access to distribution networks (Wren-Lewis, 2014). One study estimates returns to cross-border transmission investment of 120 per cent in the Southern African Power Pool and 20 to 30 per cent in other power African pools (Eberhard et al., 2011). However, many countries still need to harmonize their regulatory standards and more effectively pool their resources if this potential is to be realized. In this regard, the Programme for Infrastructure Development in Africa, which merges all continental initiatives on infrastructure, is a useful step forward in trying to pursue greater harmonization.